31 MAYIS 1958 SAYI : 212

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

FİYATI 85 KURUŞ

Apostol bu ne biçim meyhane
Tavağımda bulut
Kedehimde gökyüzü - O. Rifat

Rakı şişesinde balık
olsam - Orhan Veli

Miyop musun hipermetrop musun
tanrım
Hiç beni görmüyorsun - Ü. Yaşar

Suya dokunmazmış
Sabuna dokunmazmış
Pis, bak... - C. Vardar

Bana bir mektup geldi
İçinden ben çıktım - O. Asaf

İndim yarin bahçesine
Parsellenmiş — Tokmakçıoğlu

Döner kebap
Dönmez olsun - Arif Dino

Kuş konmaz bahçesindeki kuşlar
Nereye konsunlar - Orhan Murat

Türk şiirindeki merhalenin en toplu eseri. 30 şairimizin 150 den fazla bir kısmı yayınlanmamış şiiri ile memleketimizin kendine özgü şiir devrimlerinin en güzel örnekleri. Ayrıca bir kitapta bulunabilecek en zengin kadro. Memleketimizde şimdiye kadar böyle bir antoloji yayınlanmadı.

GARİP ŞİİRLER ANTOLOJİSİ

Kapak: Turhan - Önsöz: Aziz Nesin, Çetin Altan - Portreler: Suavi Tedü, Ara Güler, Halim Büyükbulut, Mumcu, Ezber, Zahir Güvemli - İç desenler: Altan, Eflâtun Nuri, Sinan, Tonguç, Yalçın Çetin, Mumcu, Salt Maden - Derleyen Ümit Yaşar Fiatı 5 lira

* *

EDEBİYATTAN GÜZEL SAYFALAR

Suat Taşer'in radyoda zevkle takip edilen konuşmalarından:
Deli Dumrul, Bahtiyar Prens, Pentname, Frankfurt Seyahatnamesi, Güz çiçeğime, Görünmeyen [illegible], Bahçıvan, Kara Gülmez, Mesnevi
Fiatı 2.5 lira

* * *

İKİ KİŞİYE BİR DÜNYA

Ümit Yaşar Oğuzcan'ın son senelerin en beğenilen şiir kitabının 2. baskısı fiatı 3 lira

* * * *

Bu üç kıymetli kitap BİLGİ YAYINLARI'dır

Bilgi Kitabevi - Sakarya Cad. 4/A
Yenişehir - Ankara - Tel: 20067

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuan

Yıl: 5, Cilt: XIII, Sayı 212

Yazı İşleri

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7

Tel: 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare;

Denizciler Caddesi 93/B

Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 **Kuruş**

*Başyazar**

Metin TOKER

•

Neşriyat Müşaviri

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı ***işlerini*** *fiilen idare eden Mesul Müdür :*

Tarık HALULU

•

Umumi *Neşriyat Müdürü*

İlhami SOYSAL

*

Karikatür:

TURHAN

•

Fotoğraf:

Hüseyni EZER

Ege AJANSI

ASSOCIATED **PRESS**

Türk Haberler Ajansı

Klişe:

Ankara Klişe

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

Abone şartlan:

3 aylık (12 nüsha): 8 lira

6 aylık (25 nüsha): 16 lira

1 senelik (52 nüsha): 32 lira

İlan şartları:

Santimi: 8 lira

3 renkli arka kapak: 750 lira

•

Dizildiği ve Basıldığı ***yer***

Rüzgarlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221

Basıldığı tarih: 29 5.1958

Kapak resmimiz:

Turhan Feyzioğlu

Yükselen adam

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Geçen hafta bu mecmuada, gene bir davetsiz misafir vardı. Meşhur "Dilek Raporu"nun müellifi Trabzon D. P- milletvekili Sabri Dilek, rapora hakkındaki fikrimizi, hâdiseyle ilgili olarak verdiğimiz haberleri beğenmemiş. Tutmuş, özenmiş, bezenmiş, AKİS üslubuyla . -hiç de fena olmayan- bir tekzip kaleme almış. Savcı **soruyla** bu tekzibi neşrettirdi. Sabri Dilekin yazdıkları hakkında değil de, savcının zihniyeti mevzuunda iç sayfalarımızda bir çerçeveli yazı bulacaksınız. Sabri Dilekin söylediklerine tabiî gülüp geçtik. Ama en çok hoşlandığımız, Sabri Dilekin Sabri Dilek hakkında "dikkatli ve ehliyetli hukukçu", "mükemmel başarmıştı" gibi methiyeler yapması oldu. Eee, alışkanlık galiba! Yalnız insaf; insan kendi kendisini de metheder mi?

Mamafih, "Dilek Raporu" müellifi biraz daha çalışır, kalemini AKİS üslûbuna biraz daha alıştırır ve tabii tevazuu da vasıfları arasına sokarsa, önümüzdeki seçimlerin sonunda kendisine Trabzon muhabirliğimizi teklif etmek bizim için büyük bir zevk olacaktır,

*

Geçen hafta içinde aldığımız ' okuyucu mektuplarından bir tanesi -İstanbuldan Edip Yükselin gönderdiği- mecmuamız hakkında pek çok okuyucuyu alâkadar eden bazı sualleri ihtiva ettiğinden burada, KENDİ ARAMIZDA sütununda cevaplandırmayı münasip bulduk.

Edip Yüksel mektubuna, AKİS'in kapak kâğıdına kavuşmasından duyduğu memnuniyeti belirterek başlamış. Herdeki sayılarımızda daha da iyi baskılı bir kapakla çıkmamız temennisinde bulunuyor. İstanbullu okuyucumuzun izhar ettiği bu temenninin gerçekleşmesi bizim de en büyük gayemizdir. Zannediyoruz ki, elinizde tuttuğunuz bu sayının kapağı ile de, bu gayemize bir adım daha yaklaştık. Bundan sonraki sayılarımızda ise, çok daha net ve temiz baskılı kapaklar vermeğe çalışacağız.

Edip Yükselin mektubunda üzerinde durduğu ikinci nokta. "AKİS'e abone olacakların, abone bedellerini hangi bankanın kaç numaralı hesabına veya hangi adres ve nama gönderecekleri" hususunun aydınlatılmasıdır. Okuyucularımızdan zaman zaman bu mevzuda mektup* lar almakta ve her birine teker teker cevaplar yazmaktaydık. Sualin tevali etmesi karşısında bu hususu da burada açıklamayi uygun bulduk. AKİS'e abone olacaklar, abone bedellerini herhangi bir banka vasıtasıyla . değil de doğrudan doğruya (AKİS - P. K. 582 - Ankara) adresine göndermelidirler. Memleket dışından abone olacaklar için ayrıca bir ücret alınmamaktadır. Ancak, yurt dışına gönderilecek mecmuaların posta ücretlerinin abone bedeline ilave edilmesi lâzımdır. Şöyle ki; mesela Almanyadan AKİS'e abone olmak isteyen bir okuyucu, şayet bir yıllık abone olmak ister ve mecmuaların eline uçak postası ile gelmesini dilerse bir yıllık abone ücreti olan 32 liranın üzerine 52X40=2080 liralık uçak posta bedelini de ekleyerek 52 lira 80 kuruş göndermelidir. Yok, uçakla değil de adi postayla isterse, bu sefer 82 liranın üzerine 52X10=520 kuruş ekleyip 37 lira 20 kuruş göndermelidir. Avrupanın diğer memleketleri ve Orta Doğu için de durum aynıdır... Ama meselâ Amerika için uçak posta bedeli, mecmua basına 100, Japonya için 125 kuruştur. Tabii ki, yurt içi aboneleri için böyle **bir** posta ücreti bahis mevzuu değildir.

Edip Yükselin öğrenmek istediği hususlardan biri de AKİS'i kolleksiyon yapan okuyucuların eksik sayıları temin edip edemiyeceklerıdir. AKİS'in eski sayılarını temin etmek daima mümkündür. Bunun için de (AKİS - P- K. 582 - ANKARA) adresine mektup yazmak veya doğrudan doğruya idarehanemize müracaat etmek lâzımdır. Bir de, pek nadir olmakla beraber bazı okuyucularımıza, baskısı, kırgısı bozuk veya yırtık sayılar gitmektedir ki, bu tip mecmualar da gene idarehanemizde bedelsiz olarak değiştirilmektedir.

•

Bu hafta AKİS'in sayfaları arasında, TARİH başlığını taşıyan bir yazı bulacaksınız. Çok kıymetli iki iktisatçımızın el ele vererek hazırladıkları bu yazıda, enflâsyonun tarihçesi hakkında son derece ka takip eden devletlerle, geçmiş yıllarda bu yolu denemiş olanlar araenteresan malûmat verilmektedir. Günümüzde enflâsyonist bir politisında bir mukayese yapmak imkânı verecek olan TARİH **yazısını** zevkle okuyacağınıza inanıyoruz.

Saygılarımızla

AKİS

Hükümet

Çıkar yol peşinde

Hâdiseler seçen haftanın başlarında, salı günü. öğleden sonra başladı. O gün, Başbakanlık Hususî Kaleminden Bakanlara telefon edildi ve hepsi Başbakanlığa çağırıldı. Kabine toplantısı vardı. Biraz sonra, kırmızı plâkalı, bir istisnasıyla siyah -Bayındırlık Bakanlığının arabası mavidir- makam otomobilleri Ankara sokaklarına yayılıp süratle Başbakanlığa doğru yol aldılar. Zaten bir çok bakanlık, Başbakanlığa komşuydu. Toplantı saat 17 de başladı. Başbakanlık mevkiinde Başbakan Adnan Menderes vardı. Bu, pek uzun zamandan beri yapılan ilk, resmi kabine toplantısıydı.

Hakikaten Başbakan meşhur egzotik Uzak Doğu seyahatinden doğruca İstanbula gitmiş, orada Bakanlarıyla peyderpey görüşmüştü ama hükümet' tam teşekküllü şekilde ancak Cumhurbaşkanı Almanyadayken kısa müddet bir araya gelmişti. Daha doğrusu, sadece uğurlamalarda ve karşılamalarda Bakanlar toplu halde görünmüşlerdi, Tabii oralarda da, görüşülecek işleri görüşmüş değillerdi. Daha sonra, gene toplu halde pazartesi günkü 19 Mayıs şenilklerinde hazır bulunmuşlardı. Ama öğleden sonra, hemen hepsi, memurlarından boşalmış dairelerinde, mahdut yardımcılarla, dosyalar üzerinde çalışıyorlardı. Basm-Yayın ve Turizm Bakanı Sıtkı Yırcalı Başbakanlıktaki odasını terketmiş, resmen vekili bulunduğu Sanayi Bakanının ayrı binadaki makam odasına yerleşmişti. Sanayi bakanlığıyla alâkalı işlerin ehemmiyet aldığı anlaşılıyordu.

Salı günü, kabine toplantısı dört saat sürdü. Ele alınan meseleler daha ziyade umumi mahiyette meselelerdi ve bir nevi başlangıç teşkil ediyordu. O gün adeta, fasıl başları açıldı. Başbakan izahat verdi. Fatin Rüştü Zorlu izahat verdi. İktisadi durum başta geliyordu. Gecenin başladığı saatlerde Bakanlar Başbakanlıktan ayrılıp kapıda bekleyen otomobillerine binerlerken dalgın ve zihnen meşgul görünüyorlardı. Bilhassa Maliye Bakam Hasan Polatkanın bir şeyler düşünmekte olduğu gözden kaçmıyordu.

Ertesi gün, Çarşamba sabahı, Bakanlıklardan geçenler kırmızı plâkalı otomobiller kafilesini gene Başbakanlığın önünde gördüler.. Saat 11'e geliyordu. Kabine 11'de, Adnan Menderesin başkanlığında toplandı. Aradan bir buçuk saat geçti, Başbakanlıkta bir kıpırdanma oldu. Başbakan Menderes toplantı odasından çıktı ve aşağıya indi. Kapıya plâkasız Cumhurbaşkanlığı arabası yanaşmıştı. Celâl Bayar Başbakanlığa girdi ve toplantıya katıldı. Saat bir oldu, kimse çıkmadı. Bir buçuk oldu, kimse çıkmadı. Ancak ikide, Bakanlar genç dalgın simalarıyla otomobillerine binip evlerine, yemeğe gittiler. Cumhurbaşkanı da, Çankayaya döndü. Ele alınan mesele, Almanya intihalarıydı. Bunun yanında, Kıbrıs mevzuu da bir karar, daha doğrusu bir tutum bekliyordu.

Aynı gün öğleden sonra, kırmızı plâkalı otomobiller Çankayanın yolunu tuttular. Saat iki de dağılınırken Cumhurbaşkanı Bayar hükümet azalarını Köşkte, kendi nezdinde çalışmalara devama davet etmişti. Çankayadaki toplantı geç vakte kadar sürdü. Kabine saat sekiz buçuğa kadar kapalı odada kaldı, sekiz buçuktan sonra yemeğe geçildi. Bayar hükümeti misafir ediyordu. Konuşmalar, daha az ciddi, daha fazla samimi bir hava içinde uzadı. Muhalefetin tutumu ve iç politika mevzuları o sırada ele alindi. Bakan otomobilleri geç vakit Çankayanın dik yokuşundan aşağı indiler.

Perşembe günü, kabine saat 11'de yeniden toplantıya çağırıldı. Bu, çalışmaların bir nevi devamıydı. İktisadî meseleler gündemin, belli başlı maddesini teşkil ediyordu. Memleketin umumî durumu, her bakanlık zaviyesinden gözden geçinliyordu. Hükümet kendisine bir yol seçmekle mükellefti. Bize yardım yapması mümkün memleketlerin ve teşekküllerin takındıkları bir tavır vardı. Yardım ise, zaruriydi. O gün toplantı bir buçuğa kadar sürdü.

Cuma günü kabinenin çalışmaları daha da erken başladı. Saat on bu» çukta Bakanlar Başbakanlıktaydı. Yeniden iktisadî meselelerin görüşülmesine geçildi. Muhtelif ihtimaller, muhtelif yollar vardı. Bunların hangisi seçilecekti? Görüşmeler gene bir bucuğa kadar devam etti. Fakat halledilmiş bir şey yoktu. Bakanlar kurulu aynı günün akşamı, saat altıda tekrar toplandı. Üç buçuk saat daha çalışıldı. Dokuz buçuğu geçmişti ki, Bakanlar otomobillerine bindiler.

Cumartesi günü Başbakan Bakanlarını öğleden sonra ikide çağırttı Mevzu gene iktisadiydi. İhtimallerin ve yolların tartışılmasına devam edildi. Toplantı saat dört buçukta dağıldı. Hiç bir neticeye varılmış değildi. Hafta bitmişti, fakat hafta içinde öyle gelişmeler olmuştu ki karar almak güçleşiyordu. O akşam Başbakan, her hafta sonu yaptığı gibi İstanbula gitti. Gece kendisini imar sahalarında gördüler. Anlaşılan demire, çimentoya ve kazmaya hakimiyet iktisadî meselelere hakimiyetten daha kolay geliyordu Ve imar. bir nevi zihin dinlendirici meşgale yerine geçiyordu.

Kabine toplandı

Saçın akı karası öne düşünce belli olur

Sıkışan kul

Bu haftanın ortasında başkentte siyasi çevreler bütün dikkatlerini, iktisadî meseleler etrafındaki müzakerelere çevirdiler. Temaslar İstanbulda da devam etti. Başbakan Menderes evvelâ Hasan Polatkanla görüştü. Salı günü ise, Ankaradan Fatin Rüştü Zorluyu çağırttı. İktisadi vaziyetin parlak olmaktan çok uzak bulunduğu açıkça kabul ediliyordu. Aranan bir çıkar yoldu. Bu yıl,

AYAKLANMA PSİKOZU

Metin TOKER

İktidarın sayın başının şu satırları, vehmi temsil eden bir kaç en yakınının telkinlerinden uzakta, kendikendisiyle başbaşa kalarak, sükûnet içinde okumasını pek isterdim. Zira söylemek istediğim, iktidarın sayın başına söylenmesinde, samimiyetle ama cesaretle söylenmesinde mutlak zaruret bulunan bir husustur. Eğer İktidarın sayın başı talihli bîr devlet adamı olsaydı, en yakınları diye seçtiği kimseler nihayet basit hakikatlerden teşekkül eden bu hususu kendisinin gözleri önüne sererler, onunla da aralarında konuştukları, gribi konuşurlar, yalnız arkadaşlık değil, hakiki vatanseverliğin icabım yerine getirirlerdi. Adnan Menderes İktidar yıllarında talihli bir devlet adamı olmamıştır. Büyük Atatürk© gülen kader, tebessümünü, İsmet İnönüden olduğu gibi Adnan Menderesten de esirgemiştir.

Zafer gazetesinin neşriyatından İçişleri Bakanı sayın Dr. Namık Gedikin Meclisteki son ve talihsiz beyanlarına kadar pek çok şey göstermektedir ki İktidar, memlekette bir "İsyana teşvik" havasının estirildiği kanaatindedir. Atatürkün sözlerinden alınmak ve ihtimalleri cezalandırmaya kalkışmak aklı başında kimseler için başka türlü izah olunamaz. Fransada ve Lübnanda olup bitenler ise, açıkça görülüyor, vehmi temsil edenler nezdinde birer fena, tehlikeli emsaldir. Fransanın, aşikâr dertlerinden kurtulmak için bir milli kahramanı hizmete çağırması; Lübnanın, Anayasayı çiğnemeye kalkışan bir Cumhurbaşkanına karşı ayaklanması ne Zaferin hoşuna gitmiştir, ne de vehim sahiplerinin. Bunlar, aslında halkın ruh haletini pek âlâ sezinlediklerinden mutad veçhile mesuliyeti Muhalefetin ve İsmet İnönünün omuzlarına yüklemeyi açıkgözlük saymakta, karanlıkta ıslık çalan çocuklar gibi hiç kimsenin ciddiye almadığı, fakat maazallah ciddiye alınırsa simsiyah ufuklar açacak yollara İktidarın sayın başını itmeye kalkışmakta, dişleriyle ve tırnaklarıyla, eriştikleri haksız mevkileri muhafazaya gayret etmektedirler.

Memleketin tarifsiz sıkıntılar içinde bulunduğunu, birisinin, İktidarın sayın başına hatırlatması şarttır. Geniş halk kütlelerinin, aksettirildiği gibi sevinçten göbek atmadığı da mutlaka bilinmelidir. Memnuniyetsizlik dalgası gittikçe genişlemektedir. Sokağa şöyle bir kulak vermek, mırıltının yerini homurtunun çoktan aldığını farketmeye yetecektir. Bir servet düşmanlığının gittikçe genişlediği, meşhur 6/7 Eylülden beri gözü açık herkesin malûmudur. Batılı cemiyetlerin temel direğini teşkil eden orta sınıfın erimekte olduğunu görmemeye imkân yoktur. Bu, bir büyük tehlikedir. Hep beraber,' sımsıkı kenetlenerek' tedbir aramaya geçmezsek, kolay zannettiğimiz yolu seçersek, Önleyici niyetine teşvik edici usullere başvurursak, Zaferin yaptığı gibi Ulusu itham eder, İçişleri Bakanının yaptığı gibi Muhalefet aleyhinde vaziyet alırsak gün gelir, bakarız ne İsmet İnönü kalmıştır, ne Adnan Menderes.

İktidarın sayın başına samimiyetle, ama cesaretle söylenmesinde mutlak zaruret bulunan husus şudur: Geniş memnuniyetsizliğin tadsız hâdiselere yol açmamasının iki esaslı sebebi vardır. Bunların birincisi, İsmet İnönünün mevcudiyetidir. İkincisi, Türkiyenin jeopolitik durumu. Hayale kapılmaya zerrece lüzum yoktur-

İsyan, isyan, isyan.. Günler var ki Zaferde, bu kelimeden geçilmiyor. İnönü muhalefeti, milleti meşru İktidara karşı ayaklandırmaya çalışıyormuş. İnönü, o aşırı meşrutiyetçi adam, isyan psikozunu besleyip duruyormuş. Gülmek lâzımdır. Bütün kudret etkideyken, Çankayadaki değil, kara kaplı tarih kitabındaki yerini düşünerek iktidarı gülümseye gülümseye rakiplerine, başına gelecekleri kısmen tatmin ettiği halde bırakan adam, yetmiş yaşının üstündeyken Venizelosculuk oynayacak! Akıllı İktidarlar, böyle bir adamın kıymetini bilirler. Zira hatırından isyan geçirenler, bu memlekette hem Menderese, hem İnönüye karşı harekete girişmeye imkân olmadığım bilirler. İktidarı ele geçirmek için, Muhalefetin tasvibini almak şarttır. Seçimsiz İktidar değişikliğini ise makbul saymayacak Ur tek adam varsa, o da İsmet İnönüdür. Üstelik, ileriyi görmekteki meharetini İkinci Dünya Harbi sırasında ispat etmiş olan C. H. P. Genel Başkanı şu anda tamamiyle emindir ki seçim kanunu ne olursa olsum Türk milletinin sandık 'başına gideceği ilk gün reyler kendi partisini iktidara getirecektir. Bu adam, bir kompoloya karışır mı? Eğer bugün Türkiyede, Mısırdaki neviinden bir "Albaylar juntası" içki şans yek-. sa başlıca sebep İsmet İnönünün ne Albaylar, ne Yüzbaşılar juntasına ismini paravana yapmaya asla. yanaşmayacağıdır. İnönüsüz ise, teşkilâtlı ihtilâl olmaz

İktidarın sayın başına, vehmi temsil eden en yakınlarının tehlikesi şuradadır: Onun dışarıya bakan penceresini örttüler mi, hakikati görmesine mani oldular mı, onu korkusu Zafer sütunlarında o kadar kuvvetle hissedilen ayaklanmayı aslında kolaylaştıracak, sıkıntı içindeki millete kargaşalığı tek çıkar yol haline sokacak zorlamalara doğru ittiler mi, bakarsınız ne İnönü ve ne de jeopolitik durum faktörü tesirini muhafaza eder. Bir kediyi, duvar köşesine sıkıştırıp dövmeye teşebbüs etmemek lâzımdın, Teşkilâtlı bir ayaklanma, meşru İktidara karşı hesaplı bir hareket!. Endişe o değildir. İnsan Zaferi okurken, eğer yazan samimiyse "bir insan nasıl böylesine safdil olur" diye düşünmekten başka şey yapmamaktadır. Ama, hürriyetsizlikle ağırlaştırılan, bir kat, bin kat ağırlattırılan İktisadi sıkıntılar, niçin itiraf etmemeli hergün halkın arasında, İçinde yaşayanların midesini bulandırmaktadır. Zira bu memleket hepimizindir. Sayın Menderes de, D. P. de geçip gidecektir. Ama biz, bu topraklar üzerinde yaşamaya devam ' edeceğiz. Cemiyet nizamımızı şiddetle tehdit eden bir tehlikenin mevcudiyeti şüphe götürmez. Ama Zafer yanılıyor. Bu tehlike bunaltan iktisadi sıkıntılardır, bu tehlike gittikçe artan geçim zorluğudur, bu tehlike artık bir içtimai dert halini almış sözüm ona imardır, bu tehlike insanların sabrıyla lüzumundan fazla oynamakdır. Hep beraber, cemiyet nizamımızın müdafileri olarak o tehlikelerin üzerine eğilelim ve Allah rızası için, en muhtaç bulunduğumuz zamanda, kuvvetlerimizi dağıtmayalım.

Vatanseverliğinden benim şahsen emin bulunduğum İktidarın sayın başına, bu hakikatleri işaret etmemek, kanaatimce vatandaşlık vazifesini yapmamaktır. Menderes düşüp te İnönü geldi mi her şey yeril ye--inde kalır. Ama bir kuyrukta 'başlayacak sel seylap haline gelip Menderesi de, İnönüyü de süpürdü mü, İşte o zaman hepimiz felâketlerin en vahimiyle karşı karşıya kalırız. Zafere şunu söylemek lâzımdın Hem ayaklanma olacak diye kork, hem de bir ayaklanmanın bütün unsurlarını ellerinle hazırla. Buna herşey denir, aklı başında hareket denmez.

mahsulün çok şükür iyi olacağı anlaşılıyordu. Fakat elbisedeki delik öylesine büyümüştü ki. bunu iyi mahsûl le kapatmak imkanı yoktan kaybolmuştu. Zaten iyi mahsulü fazla mübalağa etmemek lâzımdı. Dışardaki alacaklılar para bekliyorlardı. Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtı içindeki mevkiimiz, Teşkilâtın bütün azalarını alakadar eden bir mahiyet almıştı. Bu azalar, "Türk meselesi"ne bir çare bulunmasını istiyorlardı. Amerikalıların da arzusu buydu. Yetti gelişme, Bayarın Almanya seyahati sırasındaki temaslardı.

Alman yardımı

Almanya, uzun zamandan beri bir fikre sahipti. Türkiyenin iktisadî vaziyetim, müştereken gözden geçirmek lâzımdı. Nitekim bu arzu, Ankaraya hissettirilmişti. Hesap kitap beraberce yapılabilir, bir takım esaslar beraberce tesbit edilir, sonra bunların yürütülmesi beraberce nezaret altına alınabilirdi. Tabiî formül, bizi kırmamak için son derece ihtiyatlı, kibar kelimelerle, hep tavsiye etiketi altında ifade ediliyordu ama borçlu biz alacaklı ötekiler olduğuna göre işin mahiyeti açıktı. Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı da "Türk meselesi"nin dostane yoldan, ama radikal şekilde hallini istiyordu. Bunun böyle devam etmesine imkân yoktu. Nitekim Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtı bir heyetin Türkiyeye gönderilmesine karar verdi.

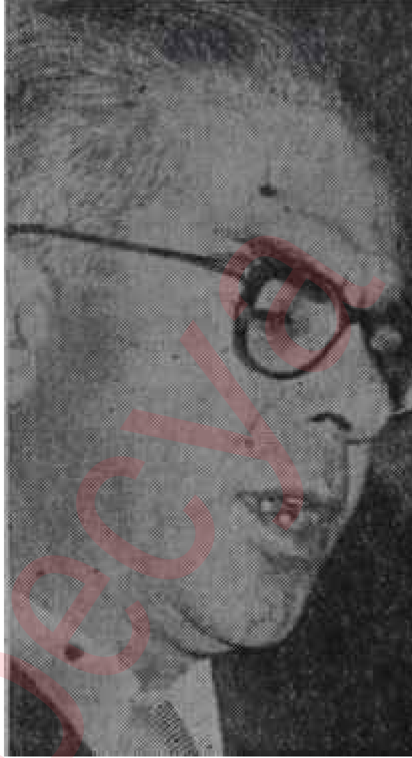
Vaziyet bu iken, Almanyada Bayarın hususi bir alâka görmesi ve şahsen Başbakan Adenauer'in vaadlerde bulunması ortaya yeni bîr durum çıkardı. Biraz Almanyadan para bulmak, biraz iyi mahsulün nimetlerinden istifade etmekle sıkışık devre atlatılamaz mıydı? Ondan sonra Allah kerimdi.

Fikir, zaten pek iltifat görmedi. Gerçi' iktisadî - vaziyeti düzeltmenin tek çaresi evvelâ bir noktada durmak, bilanço, yapmak, ondan sonra da hiç popüler sayılmayacak tedbirler alarak ıslah hareketlerine girişmekti ve bunun siyasî bakımdan İktidarı sarsacağı sanılıyordu. Bu yüzden, işi idare etmek daha cazip geliyordu. Ama bunun sonunun bulunmadığı da artık ortadaydı. Alacaklıların da bununla tatmin olmayacakları biliniyordu. Tereddütler "aşağı tükürsem sakalım, yukarı tükürsem bıyığım" hikâyesinden doğuyordu. Tabii İktidar "ne olur, önümüzdeki seçimleri kaybedersem edeyim, bir daha sefere daha kuvvetli gelirim" diyebilecek zihniyete sahip bulun-, saydı, iktisadî dertleri bir anda halletmek işten bile olmazdı. Ama D.P. düşmekten tirtir titrer göründüğünden hep kaçamak yol keşfine zihnini takıyordu.

Buna rağmen D P. içinde borçların konsolide edilmesi, Randall geldiği ve Menderes V. kabinesi kurulduğu zaman ortaya atılan vaadlerin gerçekleştirilmesi yoluna gidilmesi, lüzumlu tedbirlerin siyasî bakımdan zararlı da olsa alınması tezini savunanların kuvvetlendiği, çoğaldığı bu hafta Ankarada görüldü. Böyle bir yola sapıklığı takdirde tabiî İmar hareketlerine devam etmek hatalarının en büyüğü- şeker fabrikası temeli atmak cinnet sayılacaktır. Kemerler, sadece orta tabaka için değil, herkes için sıkılacaktır. Zirai mahsuller vergiye tabî tutulacaktır. İsrafa son verilecektir.

Bol mahsulün tehlikesi

Kabinenin sık sık toplanması, bir karar almanın acil hale gelmesindendir, Köylü mahsulünü satıp parasını cebine koydu mu, memlekette yeni bir iştira gücü kendisini belli edecektir. Bu güç, piyasada ne bulacaktır da alacaktır? Talep arzı yeniden ve kuvvetle aşacak, altına hücum artacak» fiyatlar yeni hamlelere girecektir. Evet, bol mahsul iyidir ama, bunun mahzurlarını da unutmamak lâzımdır, Memleketin iktisadi vaziyeti çok dikkatli hareketi gerektirmektedir.

Sebati Ataman
Bekleyen adam

İşte bu sırada, haftanın başında, Vatan gazetesinde alâka uyandırıcı bir haber çıktı. Haberden, açıkça söylenmemesine rağmen anlaşılan şuy du: Almanyada açılan, kapı kapanmıştı. Bizim isçilerimiz daha ziyade Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı içinde halletmemiz gerekiyordu. Bu, radikal tedbirlerin alınmasını gerektirecekti. Almanya' böyle hareket ederse, Amerikan yardımının da bir takım şartlar istiyeceği açıktı. Dipsiz bir kuyuya taş atmaktan eller

Okuyucu mektupları

Mecmua hakkında

Okuyucu mektupları, adlı sütunun bazı zamanlar okuyuculara alt olmadığını zannetmekteyim. Açık konulmasını seven bir okuyucunuz olarak sunu söyliyebllirim ki, bu sütunu; sizin söyliyemiyeceklerinizi söyleyen bir ağız, yazamıyacaklarınızı yazan bir el olarak kullanmaktasınız.

Hem de o kadar güzel bir şekilde ki, bazan insanı inanmağa zorluyorsunuz. Misal mi istiyorsunuz: İşte hâlâ sürüp giden Sayın İnönü Cemil Gider meselesi..

Belki bu ithamım biraz ağır, ama ilk sayılarınızda söylediğiniz gibi, mecmua ile okuyucunun birbirlerine dalma inanarak samimi olmaları ilk hedeflerinizdendi. Bu Şüphemde haklı mıyım yoksa haksız mı? Bundan sonraki neşriyatınız ve bu mektuba, göstereceğiniz reaksiyon bunu belli edecektir.

Özcan Vural - Kayseri

Başyazar Metin Tokerin "güzel" bir anlatısı olduğu söylenir. Birçok AKİS okuyucusundan duymuşumdur: "Adam güzel yazıyor" derler. Başyazılarında kullandığı anlatım, cümle yapısı ve fikirleri birbirine bağlayış bakımından benim de hoşuma gider. Fakat bu anlatış, dergideki bazı başka yazıların tersine, pıtraklıdır. Başyazar, kelimeleri seçerken dikkatsiz davranmaktadır.

Bir örnek üzerinde duralım] ,209. sayıdaki "Manen Mesul!", başlıklı yazı. Metin Tokerin bu yazıda "vukua gelmek - tebellür etmek - temin - tasbit - teksif - iktifa - mesnetnevi - aktif - mesuliyet - katre - hissi - zaviye - vilâyet - tefsir - malûm - hâdise alâka - müstenit..." gibi, bugün 'pek güzel yaygın karşılıkları olan yabancı kelimeleri kullanmaktan sakınmadığı görülüyor. Bunlardan daha tumturaklıları da var: "Hakikatleri tahrif - zerreden ibaret olduğu aşikâr - ademi mevcudiyet kabili telif..." Ve yarı türkçeli, yarı arapçalı kırma söz grupları "Anayasa muvacehesinde - selâhiyetli organlar..."

Türk aydınlarının pek çoğu gibi AKİS'cilerin de sevdiği başyazar Nadir Nadi bile, daha temiz bir dille yazmakta, Metin Tokerden epeyce yaşlı olduğu halde yirmi beş Otuz yaslarındaki gençlerin kelimelerini kullanmaktadır. Gönül, Metin Tokerin, türkçe yazmada öğretmenini geçmesini isterdi.

Daha acık kelimelerle yazmak AKİS'in amaçlarına da uygun düşer:. Daha çok insan tarafından daha iyi anlaşılmak!

Fakir Bayburt - Konya

yorulmuştu. Vatan gazetesinin haberini Dışişleri Bakanlığı hemen tekzip etti. Fakat tekzip öylesine umumi kelimelerle kaleme alınmıştı ki, pek az kimse tatmin oldu. Bilâkis Vatan gazetesindeki haberin doğruluk ihtimali arttı.

Beklenen netice

Kabine toplantıları sırasında, Mecliste radikal tedbirler almak zaruretini savunmuş milletvekillerinden Sebati Atamanın da Başbakanlıkta görünmesi geçen haftanın sonunda yorumlara yol açtı. C. H. P. nin eski İstanbul Emniyet Müdürünün Menderes kabinesine gireceği dahi söylendi. Fakat daha ziyade bu, iktisadî vaziyetin ciddiyetle ele alınması lüzumunun D. P. de kabul edildiği manasına getirildi. Haftanın ortasında, gene Menderesin İstanbuldan dönmesi bekleniyordu. Kabine toplantılarına her halde o zaman devam edilecektir.

,D. P. kulun her sıkıştığında Hızırın mutlaka gelmediği hakikatini artık anlamışa benzemektedir. Kul* kendi başının çaresine kendi bakmak zorundadır. İşin tuhaf tarafı bu çare mevcuttur ve biraz cesaret, biraz açık kalb müşkülleri halledebilecektir.

Adalet

Sanık subaylar

Bu haftanın başında Pazartesi günü. İstanbuldaki 1. Ordu Müfettişliğinin mahkeme salonu adamakıllı kalabalıktı. Doğrusu istenilirse, bu meraka hak vermemek imkânsızdı. Seçimlerden hemen sonra İstanbulda dokuz subay tevkif edilmiş ve bunların tevkif olundukları dahi gazetelere yazdırtılmamıştı. Ancak yabancı ajans ve gazetelerin neşriyat yapmaları üzerinedir ki, resmi bir açıklama yapılmış, subayların kimler olduğu bildirilmiş, isnat olunan suçtan, şöylece bir bahsedilmiş ve hâdise gene gizlilik perdesine bürünmüştü. İşte, Pazartesi günü başlayan bu subayların duruşmasıydı.

Subaylar salona saat tam dokuz buçukta alındılar Sekiz tanesi üniforma taşıyordu. Bir tanesi sivildi. Sivil olan Emekli Kurmay Albay Cemal Yıldırımdı Cemal Yıldırım seçimler sırasında C. H. P. nin İstanbul adaylarından biriydi. Fakat duruşma başlayınca gözler daha ziyade, bir kurmay binbaşının üzerine takıldı. Kurmay binbaşı garip hareketler yapıyor ve dikkati en çok o yüzden üzerine çekiyordu. Gazeteciler meraklılara binbaşının kim olduğunu söylediler. Adı Samet Kuşçuydu. Subayların hükümete karşı bir "komplo" hazırladıklarım Başbakana o ihbar etmişti. Fakat sonradan kendisine sanık sandalyesi lâyık görülmüştü. İddianame okunduğunda görüldü ki subaylar iki kısma ayrılmışlardır. İddia makamı Cemal Yıldırım ile Samed Kuşçuyu "isyan muharrikliği" ile suçlu görmekte ve haklarında en az beş sene hapis ile ordudan tard cezası istemektedir. İki Kurmay Albay, bir Kurmay Yüzbaşı, bir Yarbay, iki Binbaşı ve bir Yüzbaşı ise fesat suçundan sanık görülmektedir ve bunların hakkında istenilen ceza beş seneye kadar hapistir.

Duruşma akşama kadar devam etti İddianame son derece uzundu. Bunu iddia makamım işgal edenler münavebeyle okudular. İddianamede

Sanık subaylar mahkemede
Seyredebilirsiniz, yazamazsınız

Bnb. Samed Kuşçu
Bir taş attı...

hâdise anlatılıyor, hükümler çıkarılıyor, ifadelere yer veriliyordu. Fakat gözler- iddianame okunurken de, hakikaten garip tavırlar takınan muhbir binbaşıdan ayrılmıyordu. Zaten Samed Kuşçu duruşmanın başında da kendisini gösterdi. Hâkimlerden birini reddetti, Red isteği kabul edilmeyince de. avukatlarını salondan çıkarttı.

Salı günü İstanbul gazetelerinin birçoğu iddianameden esaslı nakiller yaptılar. Hakikaten duruşmanın başında iddia makamı gizlilik talebinde bulunmuş, fakat hâkimler heyeti bunu reddetmişti. Bunun Üzerine gazeteler duruşma safhalarını yazmışlardı. Fakat Salı sabahı duruşmaya devam için salona yeniden girildiğinde, savcının bir defa daha gizlilik talebinde bulunduğu görüldü. Sanık avukatları şiddetle itiraz ettiler. Bu ne biçim işti? Her gün duruşmaya böyle bir taleple mi başlanacaktı? Talep dün reddedilmişti ya..Hâkimler heyeti talebi bir defa daha geri çevirdi. Duruşma açık yapılacaktı. Savcının "yabancı gazeteler kim bilir neler yazacaklar" tarzındaki endişesi varit görülmemişti. Bilâkis, hâdisenin aydınlık tutulmasından fayda vardı.

Fakat aynı günün akşamı, gazeteciler, matbaaya döndüklerinde yazı işleri müdürünün masasında bir emir buldular. Emri imzalayan 1. Ordu Müfettişiydi. Örfi İdare zamanında kullanılan bir üslûp içinde Orgeneral, hâdise hakkındaki neşir yasağının devam ettiğini hatırlatıyor, duruşmanın aleni olmasının bu yasağı kaldırmayacağım bildiriyordu. Türk gazetecileri duruşma safhalarını yazamayacaklardı.

Tabii lisan bilenler, tafsilatı yabancı gazetelerden takip edebilirlerdi.

B. M. M.

Bir itibar meselesi

Geçen haftanın sonundan bu haftanın ortasına, Ankara cezaevindeki gazeteciler üç heyecanlı gece geçirdiler. Cuma, pazartesi ve çarşamba akşamları radyonun hoparlörü başına toplanıldı ve Meclisten haber dinlenildi. Hattâ Meclis saatinin verilmesi için -o saatte hapishanede radyo susar- müdüriyete müracaat edildi. Aslında, merakta olan bütün mahkûmlardı. Zira Mecliste iki af tasarısı birden konuşuluyordu. Birincisi, bir nevi umumi aftı. İkincisi ise, basın suçlularım alâkadar ediyordu. Umumî affın kabul edilmesi ihtimali zayıftı. Buna mukabil mahkûm gazeteciler, hergün sadece af meselesinin görüşüldüğü hapishanenin havasına uymuşlardı ve içlerinde tatlı bir ümit belirmişti. Maamafih radyoların başında merakla bekleşenler yalnız mahkûmlardan da ibaret değildi.

Murat Ait Ülgen

Komünist peşinde

Belki de mahkûmlardan da büyük bir merak ye heyecan içinde radyoları - nın başında oturanların arasında mesela Nihat Subaşının ailesi ve çocukları, meselâ Ratrip Tabirin eşi, meselâ Şinasi Nahit Berkerin yaşlı annesi, meselâ Halim Büyükbulutun beli iki büklüm olmuş, ama alnı eğilmemiş babası, mesela Erdoğan Tokatlının mini mini çocukları ve ailesi, meselâ Fethi Girayın çoluğu çocuğu da vardı. Onlar da tatlı bir ümit içinde beklemişlerdi. Memleketin dört bir köşesinde, radyolarının başında oturan daha yüzlerce, binlerce insan, dostları» akrabaları, yakınları hakkında B. M. M. de verilecek karardan acaba müsbet bir şey çıkar mı diye beklediler.

Radyo hakikaten Meclis müzakerelerini verdi. Gazeteciler de, kendileri hakkında D. P. nin meşhur milletvekillerinden Vacit Asenanın- Nusret Kirişçioğlunun. Servet Sezginin ve Kemal Biberoğlunun fikirlerini Öğrendiler. Vacit Asena gazetecilere bilmedikleri bir hakikati öğretti: Meğer bunlar, ehlivukuf heyetlerine danışılarak mahkûm edilmişler! D. P. milletvekillerinin bu sözleri, doğrusu gazetecileri pek şaşırttı. Nasıl olurdu? Mahkemede ehlivukuf istemişler, fakat mahkeme heyeti, Prof. Göktürk ehlivukufa müracaatı menettiğinden bu taleplerini reddetmişti. Vacit Asena, Milletlerarası Basın Enstitüsünden henüz ihraç olunmamış bulunmamalı da memleketimizdeki basın hürriyetinin delili saydı. Nusret Kirişçioğlu ise "Basın kanunun terbiyetkâr tesiri" altında basınımızın ne mükemmel hale geldiğini uzun uzun anlattı ve bu kanunla itibarımızın arttığını müjdeledi. Gazeteciler başka D. P. hatiplerinin sözlerini beklediler. Meselâ bir Muammer Çavuşoğlu vardı, mesela bir Arif Demirer vardı, mesela bir Kemal Balta, Turhan Akarca, Kemal Özçoban mevcuttu. Hatta Esad Budakoğlu bile pek âlâ af talebini destekleyebilirdi. Ama hayır. Radyo onlardan bahsetmedi.

Garip zihniyet

Mahkûm gazeteciler aslında, o üç gün Meclisin basın locasında bulunmadıkları için şükretmektedirler. Basın locasında bulunsalardı, lehlerinde konuşacağım sandıkları D. P. lilerin, kolları kavuşmuş, Kirişçioğlunu, Asenayı, Biberoğlunu dinlediklerini görecekler ve büsbütün hayal sukutuna uğrayacaklardı. Nazlı Tlabar mavi tayyörü içinde pek şıktı ama, ağzını açmamayı tercih etti. Arif Demirer ile Muammer Çavuşoğlu Pazartesi günü Kirişcioğluyla aynı sırada oturdular. İşin daha güzel tarafı vardı: D. P. li hatipler basını öyle methettiler, öyle methettiler ki, insan şaşıp kaldı. Anla mahkûm gazeteciler yok mu, işte onlar şereflere ve haysiyetlere tecavüz etmişlerdi. Senelerce hapis yatmalıydılar. Baksanıza, yazmayan içeri giriyor muydu?

Dr. Suphi Baykam

Zaferi Ülgen kazandı

Fakat C. H. P. nin genç milletvekili Dr. Suphi Baykam, meseleyi bütün vüzuhuyla gözlerin önüne serdi. Gerçi radyolar onun konuşmasını pek vermediler, kısa geçtiler ama, eğer mahkûm gazeteciler onu dinleselerdi hürriyetlerine kavuşmadıkları halde içlerinde huzur duyacaklardı. Suphi Baykam affın niçin gerektiğini iki noktaya dayadı. Evvelâ, savcılar basın suçlarını ikiye ayırmışlar, İktidar gazetelerinde savrulan küfürleri takip etmemişlerdi. Milletvekili misaller verdi. Okuduğu başta Zafer, İktidar gazetelerinde Muhalefet ileri gelenleri ve tabii İnönü aleyhinde çıkan yazılardı. Bunlar yalnız ağır değil, aynı zamanda adi sözlerdi. Bunlar okunurken İktidar sıralarından bir ses yükseldi: "Doğru yazmışlar!" Herkes dönüp baktı. Bağıran Murad Ali Ülgendi. Ona, başkaları da katıldılar. Hayret etmemek imkânsızdı. Demek, zihniyet buydu. Bahis konusu Muhalefet olunca, söyle söyleyebildiğini. Söylediklerin doğrudur, bu Muhalefet her türlü hakarete lâyıktır. Ama İktidar için "gözünün üstünde kaşın var" dedin mi, buyrun Cebeciye.

Dr. Baykam, ikinci noktada daha da iyi hazırlanmıştı. Demek, Kirişçioğluna göre Basın Kanunu bizim itibarımızı dışarda arttırmıştı? Genç milletvekili Amerikan gazetelerinde çıkan ağır yazıların en hafiflerini

şöyle bir okudu. Bir çoğu, böyle bir kanun çıkarıp totaliter idareye geçen Türkiyenin yardım görme imkânını maalesef kaybettiğini yazıyorlardı. İktidar sıralarından gene bir ses yükseldi: "Komünist gazetedir, onlar". Sesin sahibi, tabii Murad Ali Ülgendi. Komünist dediği gazete ise Christian Science Monitor'du.

Ama D. P. Grubunun ekseriyeti, Baykamla değil. Ülgenle fikir mutabakatı halinde bulunduğunu gösterdi. Af teklifi. C.H.P. lilerin reylerine rağmen reddedildi. Gazeteciler yatmakta devam edecekler, onlar çıkınca yerlerini yenileri alacaktı.

Şimdi Ne Olacak ?

Kıbrıs hakkında "İngilizler ne karar verecekler?" meselesi artık ikinci plâna seçmiştir. Temel mesele, İngiliz kararının tatbikine nasıl mani olunacağıdır. Zira İşçi Partisinin de desteklediği Kıbrıs plânının esasım, Taksim ve Enosis kapılarını kapamazsa bile 10 -15 yıllık bir muhtariyet devresinin teşkil ettiği kati olarak bilinmektedir. Muhtariyet devresinin en sağlam hukuki garantilere rağmen eninde sonunda Enosis'e götüreceğini düşünen Türkiye -London Timesde aynı fikirdedir- hemen taksime gidilmesini istemektedir. Adada üs verilmesi ihtimalinin bile Türkiyeyi hemen taksim kararından vazgeçirmediğini Dışişleri Bakanının son beyanları göstermektedir. Kısaca, İngiliz ve Türk tezlerini uzlaştırabilmeğe imkân yoktur. O halde Türk tezi nasıl muzaffer edilecektir? Türkiyenin Ingirtereyi kararından vazgeçirmek veya kararın tatbikini önlemek için elinde ne gibi kozları vardır?

Dışişleri Bakanı Kıbrıs meselesinin Türk İngiliz dostluğunu mehenk taşı saydığına göre, ilk ihtimal olarak akla, Türkiyenin NATO'dan çekilmesi veya çekileceğini ihsas etmesi gelmektedir, Türkiyenin Rusya karşısında tek başına kalması demek olan böyle bir şeyi biç bir Türk Hükümeti ciddi bir şekilde düşünmiyecektir. Bağdat Paktından çekilmeğe gelince -ciddi London Times'e inanmak lâzım gelirse- bu silâha geçen yaz başvurulmuştur. Bu tehdide rağmen İngiltere yeni bir plânla ortaya çıktığına göre Bağdat Paktı silâhının tesirsizligine hükmetmek lâzımdır. O halde Kıbrıs meselesi ne şekilde halledilirse halledilsin Türkiyenin dış siyasetinde bir değişiklik olmıyacaktır. Kaldı ki, komünistlerin seçimlerdeki muvaffakiyetinin Batı dünyasında uyandırdığı endişeler dolayısiyle Yunanistan bu cins oyunlar ve tehditler için çok daha avantajlı bir durumdadır.

Velhasıl bütün iş Türkiyenin de yardımıyla Kıbrıslı Türklere düşmektedir. Ayrı Belediyeler kurmak fikrinin gerçekleştirilip gerçekleştirilememesi bu bakımdan iyi bir mehenk taşı olacaktır.

Kıbrıs

Son çare

Bu haftanın başında gazetelerde Dışişleri Bakam Fatin Rüştü

Rauf Denktaş Fazıl Küçük Fatin Rüştü Zorlu
Klişeli protesto

Zorlunun Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş ile -Mehmetçiklerin klâsik pozlarına çok benzeyen- el ele çektirdiği bir resim vardı. Resim Kıbrıslı Türklere ve İngiltereye hitap etmektedir. Adanın taksimini, isteyen Kıbrıslılara, Türkiyenin onlarla beraber olduğu ve taksimden gayrî bir plânla ortaya çıkan İngilizlere, Fazıl Küçükün sonuna kadar desteklenece-ğini veciz bir şekilde ifade etmektedir. Bu şekilde "Ya taksim ya ölüm" sözünün boş bir lâftan ibaret olmadığı fiilen anlatılacaktır İşte yıllardır İngilterenin dümen suyunda giden siyasetimizin bizi sevkettiği son çare budur.- Hakikaten İngiliz kabinesinin tasvip ettiği son Foot plânı. diğer ümit kapılarını kapamaktadır. Yunanistana açıklandığı halde Majestelerinin hükümetinin yeni plânını Türkiyeye açıklamakta acele etmemesi de bunu göstermektedir.

Milli Plan

Foot plânında Taksim ve Enosis kelimeleri geçmemektedir. Plânın merkezi sıkletini, muhtariyet devresi ve bu devre zarfında azınlığın haklarının nasıl, korunacağı teşkil etmektedir. İngiltere, Türkiye ve Yunanistanla muhtariyet devresinin teferruatım görüşmeğe hazırdır. Gelgelelim, gerek Türkiye gerek Yunanistan muhtariyet devresinden çok o devreden sonra Adanın akıbetinin ne olacağı meselesi ile ilgilenmektedirler. Meselenin güç noktası budur. İngiltere bu güçlüğü 10 15 sene sonrası için ne Enosisse ne Taksime kapıyı kapamıyarak yenmiye çalışmaktadır.

Çoktan beri bilinen bu hakikatlerin yeni bir tarafı yoktur. Foot plânının asıl yeniliği gerek Muhafazakâr, gerek İşçi Partisinin tasvibim elde etmiş olmasıdır. Nihayet İngiltere, Kıbrıs mevzuunda millî bir plânla ortaya çıkmaktadır. Böyle bir birlik zaruri idi. Zira İktidara gelme şansı çok kuvvetli olan İşçi Partisi Yunan tezine muhafazakârlardan daha müsait davrandığı müddetçe Atinanın meseleyi halle yanaşması beklenemezdi. Yunanistanın İşçiler iş başına gelene kadar sabredeceği aşikârdır. Sir Hugo Foot bu hakikati çok iyi bilmektedir. Başbakan MacMillan da Vali Foot'un izahlarından sonra partiler üstü bir siyasetin zaruri olduğu neticesine varmıştır. Yalnız Başbakan iki ana parti arasında tam bir kış havasının büküm sürdüğü bir devirde İşçi Partisinin milli bir plânı kabule yanaşacağına emin olmadığım söylemiştir. İşçi Partisi mensupları ile arası iyi olan Foot, bu güçlüğü yenmeği üze-

rine almış ve bunda muvaffak olmuştur. Zira İşçi Partisi iktidar tarafından resmen istişareye çağırılmayı kabul etmemekle beraber, bu hususta gayrı resmi temaslara hayır dememiştir. Bunun üzerine, Vali Foot vasıtasiyle iki parti arasında temaslar başlamış ve "Foot plânı" üzerinde anlaşmıya varılmıştır, İşte Foot planı bu şekilde millî bir olan haline gelmektedir. Plânın millileşmesi Muhafazakâr Hükümeti bir an evvel Kıbrıs meselesini halle zorlıyacaktır. Zira muhalefet aylardan beri bu işin derhal bitirilmesi için İktidar üzerinde tazyik yapmaktadır. O halde Dananın kuyruğu yakında kopacaktır.

İngilterenin Kıbrısı partiler üstü bir mesele yapması, muhalefet mevcut değilmiş gi'bi hareket edenlerin acaba gözlerini açacak mıdır? Kıbrıs için millî bir Türk tezi ile ortaya çıkmanın, İktidar menfaati icabı olduğunda şüphe yoktur.

Bizim İktidar, Muhalefet partilerini istişareye çağırmak; için acaba hanki eşref Saatinin teşrifini beklemektedir?

C. H.P.

Yedi kelimelik formül

Bu hafta pazar günü, Ankaranın Sanayi Çarşısı diye maruf semtinde, gazino ile kıraathane arası bir salonda toplanan C. H. P. Merkez İlçe kongresinde kendisinden önce konuşanların tam aksine ne önündeki kürsüyü yumruklayan, ne avaz bağıran ne de elleri ve kolları ile jestler yapan bir hatip dikkati çekti. Orta boylu esmer, zayıfça hatibin ismini dahi bilen yoktu. Gayet sakin, gayet yumuşak, "arkadaşlar" diyordu, "uzun tecrübelerden sonra görmüş bulunuyoruz ki. halen Parti olarak takip ettiğimiz çalışma tarzı kifayetsizdir. Teker teker şahıslara dayanan ye gelişigüzel idare edilen parti politikaları verimsiz kalmaktadır. Üstelik bu şekilde elde edilen yahut elde edildiği zannedilen muvaffakiyetler de , geçici olmakta ve umumi efkârı tatmin etmemektedir. İktidarda ve Muhalefette bunca tecrübeden sonra artık bir sistem dâhilinde ve ekip halinde çalışmak zorundayız."

Bir sistem dâhilinde ve ekip halinde çalışmak.. Demek bu topu topu yedi kelimeyle ifade edilen hakikati bulmak için, C. H. P. nin binbir mihnet ve meşakkat dolu sekiz uzun yılı arkasında bırakması gerekmişti. Sekiz uzun yıldan sonra keşfedilen bu yedi kelimelik hakikate» gerçi hâlâ gözlerini kapayanlar, hâlâ "adam sen de, ne demekmiş ekip halinde çalışmak, ne demekmiş lider şahsiyeti taşıyan şahıslara körü körüne bağlanmak?" diyenler vardır ama, bunlar artık yavaş yavaş ekalliyette kalmakta, hiç değilse ekalliyette kalmağa başladıklarım hissetmekte ve son savaşlarını vermektedirler. Ötekiler kendilerine bir de senbol bulmuşlardır: Turhan Feyzioğlu. Bu hafta, C. H. P. ile alâkalı en mühim haber buydu.

C. H. P. Meclis Grubu
Bir hayırlı kıpırdanma

Kongrelerde hayatiyet

Basit Merkez İlçe Kongresi umulduğundan da büyük bir alâka topladı. Yalnız Merkez İlçesinin, delegeleri değil, hemen bütün civar ilçelerdeki partililer kongrede hazırdılar. Sayıları -bir ilçe kongresi için- hayli kabarık bir milletvekili topluluğu da salonda kendilerine ayrılan yeri doldurmuştu. Kongrede -hemen bütün parti kongrelerinde olduğu gibitenkitler, münakaşalar, çekişmeler oldu. Ankara teşkilâtı İl Genel Kongresinin hazırlıkları içindeydi. Hemen herkes heyecanlıydı. Herkes sesini duyurmağa çalışıyordu. Kongrede her şey. teşkilâtın, seçimleri kazanan bir parti teşkilâtı olduğunu gösteriyordu. Salon tıklım tıklım doluydu. O kadar ki. kapı aralıkları, pencere dipleri bile oturacak yer bulamayıp ayakta kalanlar tarafından işgal edilmişti. Konuşanların içinde kürsüyü yumruklayanlar, bardak bardak su içenler, yerine oturduktan sonra dahi heyecanını yenemeyip oradan söze karışanlar, ileri geri lâflar edenler vardı. Ama bütün bu gürültü ve heyecan arasında ortaya bir hakikat çıktı: Teşkilat geçen seçimlerde kazanılan mahalli zaferle yetinmek istemiyordu. Ankarada olduğu gibi bütün vatan sathında se--imleri almak ve İktidarı değiştirmek azmindeydi. Gene bu arada bir başka nokta daha gün ışığına kavuştu: Sayıları muazzam olmasa da, bazı delegeler ve partililer halen takip edilegelmekte olan çalışma tarzını yetersiz bulmakta ve bir sistem dahilinde, ekipler halinde çalışmanın zaruretini duymakta, bunu arkadaşlarına anlatmaya çalışmaktadırlar.

Külleri silkeleyiş

Eski Partide olup bitenleri yakından bilen pek çok kimse, 1957 sonrası C. H. P. sini tanımakta güçlük çeker. Neticeler henüz elle tutulur hale gelmediğinden, dıştan bakınca devran aynı devran gibi görünmektedir. Ama aslında, Eski Parti, kendisine bir gençlik aşısı zerkedilmişçesine, hücrelerinde canlılık hissetmektedir. Çalışmalar gene gelişigüzeldir, hareketler hâlâ rastgeledir. Fakat derde bir. teşhis konmuştur ve bu tedavi yoluna girileceğinin delilidir. Nitekim Avrupai metodlarla particilik gayretleri halihazırda Türkiyenin bu en eski ve büyük partisine her geçen gün yeni avantajlar sağlamaktadır. C.H.P. bir A raştırma Bürosu kurtumuştur. Bir takım genç ilim adamlarının hummalı bir mesai gösterdiği bu büro kısa zamanda umulan kadar olmasa da, birçok isler başarmıştır. Gene C.H.P. tıpkı Batılı partilerde olduğu gibi hemen bir Vilâyette bir Genel Merkez temsilcisi göndermeye başlamış ve teşkilat ile parti kademeleri arasında doğması mümkün ayrılıkları bu temsilciler sayesinde önleme çarelerini aramağa koyulmuştur. Seçimlerden beri. yalnız Genel Sekreter değil, ismi bilinen, C H.P.yi. şahsi-

yetleriyle temsil eden PartililiAler kongrelere gitmeye başlamışlardır. İsmail Rüştil Aksalın ilçe ilçe dolaşıp toz toprak içinde kongrelerde halkı iktisadi ve malî meselelerde tenvir ettiği, inanması güç de olsa bir hakikattir. Hıfzı Oğuz Bekata, Ankaranın bir çok mahallesini fiilen fethetmiştir. Cemil Said Barlası kâh İstanbulda Partili gençlerle konuşurken, kâh bir seminer yaparken, kâh Yozgatta veya Gaziantepte iki "adlî sorgu" arasında teşkilâtla temas ederken görmek kabildir.

Ne olmuştur da Eski Parti, isten içe hayırlı yolda bir sarsıntıma içine girmiştir?

Taze kan

Bu sualin cevabını vermek için, seçimlerden biraz evvele gitmek lâzımdır. 1957 kışıydı. C. H. P. nin o zamanki Genel Merkezine, başta İsmet İnönü, kalabalık Partililiiler toplanmıştı. Bir tören vardı. Bu, mekteplilerin kep giyme, törenine pek benzeyen bir törendi. Aradaki fark, o gün orada berat alacak olanın bir talebe değil, bir Profesör olmasıydı. Hakikaten, İsmi bütün memlekette, en çok İktidar sayesinde malûm hale gelmiş bulunan Turhan Feyzioğlu, törenle C. H. P. li oldu. Partiye girdi. Nihayet bir şahsın Partiye girişinin bu kadar gürültü uyandırması, yadırganmadı değil. C. H. P. ye daha kimler girmişti? Ama kısa zamanda görüldü ki, böyle bir törene taraftar davranmış cilan Genel Başkan, bir defa daha ileriyi görmüştür. Zira Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanının şahsında o gün C. H. P. ye giren bir taze kandı ve İsmet İnönü onun kutlanmasını istemişti. Genç Profesör, aydınların, Atatürk çocuklarının 1950 'den sadece yedi sene sonra Parti olarak C. H. P. yi seçtiklerinin sembolüydü. Bir yeni nesil, Parti içinde nöbeti devralmak için sıraya giriyordu.

Turhan Feyzioğlu. bu sembol vazifesini pek a,z kimsenin ümide cesaret edebileceği bir başarıyla yaptı ve değme kurt politikacılara taş çıkartan meharet gösterdi. Tabiî başarısının büyük sırrı, silah olarak o kurt politikacıların silâhlarına iltifat etmemesi, mutad veçhile başkasını kötülüyerek yükselmeye çalışacak yerde, alışılmamış şekilde kendi meziyetlerini ortaya koymasıdır.

Bir nesil çalışıyor

Feyzioğlu, C. H. P. saflarına katıldığı güriden İtibaren bu hususta gösterilebilecek en güzel misali şahsında verdi. Bir tek dakika oturmak bilmedi. Kendisinden istenilen her işi küçümsemeden yaptı Seçim gecesi, Genel Merkezde hemen sadece o vardı. Kâtipler gibi çalıştı. Milletvekili seçilince ise, dört senelik bir rehavet devresinin açıldığını hatırına dahi getirmedi. Avrupa! tarzda bir parti çalışmasına taraftar bulunduğundan, önce C. H. P. Araştırma Bürosunun kurulmasına önayak oldu ve bu büronun faaliyetleri ile yakından alakalanmaya koyuldu. Hergün her boş vaktinde ona Rüz-

BİR SAVCI Kİ...

Şu satırları hatırlayacaksınız: "AKİS'in başyazarının bir vazifesi de İsmet İnönüyü cilalayıp parlatmaktır. Aksi takdirde evinde , sofra başında, oturma odasında, her yerde asık yüzlerle karşılaşması, aile huzurunu, kaybetmesi muhakkak bulunuyordu. Eh, bir insanın ailesine karşı vazifeleri, bilinci plânda gelmez mi idi?" Bu satırlar geçen hafta, artık ziyadesiyle meşhur "Dilek raporu"nun ziyadeden de fazla meşhur raportörü Trabzonun D. P. milletvekili Sabri Dilekin imzasıyla bu mecmuada neşredildi. Tabii, Ankara savcılığının zoruyla.. O Ankara savcılığı ki, AKİS başyazarı değil, Hükümet Başkanı olan Adnan Menderesin dar elbise giymekten hoşlandığının yazılmasını "hususi hayatın işaası" saymış ve bunu yazan gazeteciyi aylarca hapse mahkum ettirmiştir. "Dilek rapora" müellifinin, Ankara savcısı Rahmi Ergilin muvafık bulduğu tekzibinde (..) ile nerenin kastedildiğini anlamamak için tıp kitaplarında resmi neşredilecek kadar aptal olmak yeter mi, yetmez mi, tâyin etmek güçtür.

AKİS'in başyazarı, 19 Mayıs günlerinde stadyumun kapalı kapılarına tırmanıp eşini dostunu halkın iğbirar dolu nazarları altında hususi muameleye tâbi tutarak içeri almaya çalışan "Dilek Raporu" müelliflerinin zerafetleriyle uğraşamıyacak kadar meşguldür. Ama, sormak lâzımdır: Anayasa tanımayan, kanun tanımayan, nezahat bilmeyen ve ihtimal ki kalemini pek kuvvetli sandığı için vazifesini gazetelere "zoraki makale" göndermek sanan bir savcıya Adalet Bakanı daha ne kadar müsamaha edecek, onun hareketlerine daha ne kadar göz yumacaktır? Eğer müsamaha görmek için zaferin mağşuş başyazarının avukatlığı şartsa -zira hangi savcı Anayasayı çiğnese arkasında müdafii olarak bu zatı bulmaktadır. -Adalet Bakanı bunu açıklamalıdır.

Bu ne biçim savcıdır ki, kanunları ikiye ayırmıştır ve birini İktidar mensuplarına, ötekini başkalarına tatbik etmektedir? Bu ne biçim savcıdır ki, tekzip hakkı diye, hiç alâkalı olmayan şahısların hususi hayatlarına tecavüzlerde bulunmasını caiz kılmaktadır- Sayın Menderes, Sayın Budakoğlu, bir gün sizin hakkımızda, aileniz hakkında, bir gazetede savcı sansüründen geçmiş olarak geçen haftaki AKİS'te çıkan neviden bir yazının durup dururken çıkmasından memnun olur musunuz? Aileniz memnun olur mu? Çoluğunuz, çocuğunuz bunu sevinçle mi karşılar? Buna hak, adalet, hukuk mu der? O halde, başınıza gelmesini istemeyeceğiniz hâdiselerin başkalarının başına gelmesini niçin gerekli şiddetle ölemiyorsunuz? Bu, pek âlâ biliyorsunuz ki, fütursuz Ankara savcısının ne birinci marifetidir, ne de muhtemelen sonuncu!.

Esat Budakoğlu

İktidar gazeteleri, on parmaklarında kara, beğenmediklerini çekinmeksizin karalarlar. Sahtekâr, kalpazan, mağşuş, adi, bayağı, vatansız!' Bunlar, Zafer gazetesinin hergün yazdıklarıdır. İnsanın, bunları okuyup ta, başkentin hemen içinde Cebecideki hapishanede kimlerin ne. söyledikleri, yarabbi bunların yanında ne masum sözler söyledikleri için hürriyetlerinden mahrum edildiklerini düşünmemesi ve yüreğinin sızlamaması kabil değildir. Sadece "Dilek raporu" müellifinin, savcı sansüründen geçmiş tekzibinde nasıl bir dil kullanmaya selâhiyetli kılındığını görmek, ne halde bulunduğumuzu anlamaya yeter de artar bile..

AKİS başyazarının, hakkında ne yazarlarsa yazsınlar, kendisine neşren de hakaretlerde bulunurlarsa bulunsunlar tasvip etmediği Basın Kanununa dayanarak tekzip de göndermeyeceği, dâva da açmayacağı pek çok kimsenin malûmudur. AKİS başyazarı, Allaha -ve iktidara- şükürler olsun, bunlara kahkaha atıp geçecek bir seviyeye eriştirilmiştir. Ama bu neviden bayağı tecavüzlerin savcı Ergil zoruyla neşrettirilmesi, insana, haysiyetli insana ağır geliyor. Savcıların vazifesi bu mudur? Devlet onlara bunun için mi para veriyor.

Ve biz, bunlara daha ne kadar tahammül edeceğiz, daha ne kadar tahammül edeceğizi, Esad Budakoğlu?

gârlı sokaktaki büroda rastlamak mümkündür. Feyzioğlu, teşkilâtı görmek, tanımak için sık sık vilâyet ve köylere de çıktı. İki hafta önce. bir Pazar sabahı Beyazıtta bir ocak kongresinde, öğleyin Bandırmada, ikindi vakti Karaeabeyde, akşam Bursada konuştu. Geçen Cumartesi ve pazar günü de Kayseride İncesu-Yahyalı, Yeşilhisar, Develi, Tomarza ve Talaşa gitti, vatandaşlarla hasbıhallerde bulundu, kongrelerde söz aldı Ertesi gün, Gaziantep sanıklarının müdafaasını sırtlanmak üzere Güneyin yolunu tuttu. Feyzioğlu Meclis içinde de ateşli ve faal bir milletvekili oldu. Bugüne kadar muhtelif mevzularda defalarca söz aldı, gerek İktidardan, gerek Muhalefetten haset ve yıldırımları üzerine çekmesi bahasına mürakabe vazifesini yerine getirmeğe çalıştı. Feyzi - oğlunun pek çok arkadaşı, onun henüz otuzaltı yaşında bir devrimi genci olduğunu unutmakta ve Meclis içinde koşarak yürümesini, heyecanlı hareketlerini' bir türlü kendi anladıklan hoca-profesör tipine yakıştıramadıklarından sık sık "yahu biraz yavaş yürü, biraz ağır ol, seni gören hoca değil talebe diyecek" diye takılmaktadırlar. Genç milletvekilinin kusurları, aynı zamanda meziyetleridir de...

C. H. P. Meclisi

İkinci adama lüzum yok

"Ne biçim C. H. P. li?"

Bu hafta içinde Turhan Feyzioğlunu ve milletvekili arkadaşlarım gören pek çok vatandaş "Bunlar ne biçim C. H. P. li?" diye şaşmaktan kendim alamadılar. Gördükleri son C.H.P. li milletvekili 1946 model milletvekiliydi ve hatırlarında bu zatların pek seyrek teşriflerinde burunlarına dokunan göbekleri kalmıştı. O tarihten sonra C. H. P. li milletvekili bugünkü kahve kadar nadir b:r meta haline gelmiştir. Halk C. H. P. li milletvekili seçmemişti ki.. Göbekli zatlara, D. P. nin en az kalifiye, ama hiç olmazsa halkın arasına giren adaylarım tercih etmişti.

Şimdi ise, hem kendi dilini konuşan, hem de üstelik kalifiye gene adamlar C. H. P. milletvekili sıfatıyla geliyorlar, ona itibar ediyorlar, dertlerini biliyorlar oek âlâ aklı başında davalar da söylüyorlardı. Demokrat temsilci seçmiş pek çok bölge halkı, adeta gayrıihtiyari. C.H.P. den temsilci seçmekle kaybedeceğini değil, kazanacağını düşünmekten kendisini alamadı. Böyle milletvekillerine can kurbandı.

Okumuş Kayserili

Turhan Feyzioğlunun Parti içinde yükselmeye başladığı günlerde, kendisini sevenlerden biri "O hem Kayserilidir. hem okumuştur" dedi. Hakikaten. C. H. P. nin istikbali için bir ümit sembolünü teşkil eden genç adamı tarif için bundan daha güzel bir formül bulmak güçtür.

1922 yılında Kayseride dünyaya gelen Turhan, beş altıyüz senelik mazisi olan bir ailedendir. Babası eski Kayseri milletvekili Sait Azmidir. Sait Azmi ta Müdafa-i Hukuk devrinden beri C. H. P saflarında çalışmış. Misakı Millî gazetesini çıkarmıştır. Bilhassa 1946-1950 yılları arasında Seçim Kanunu. Gelir Vergisi Kanunu, Emekli Sandığı Kanunu gibi büyük kanunların hazırlanmasında komisyon sözcülüğü yaparak dikkati çekmiş bir hukukçudur. Feyzioğlunun annesi Neyyire Hanımdır. Neyyire Hanım aslen Diyarbakırlıdır. Ganizade veya Üçoklar diye tanınan bir aileye mensuptur. Turhan Feyzioğlu, ailenin beş çocuğundan biridir. İlk tahsiline Kayseride İnönü İlkokulunda başlamış, leyli olarak Galatasaraya girmiş, bir ara Kayseriye döndükte ve orada Ortaokula devam ettikten sonra yeniden Galatasaraya giderek 1940 1941 yıllarında burayı bitirmiştir. Son derece çalışkan bir talebe olan Feyzioğlu, mektepte aynı -zamanda haşarılığıyla da temayüz etmiştir. Galatasaray Lisesinde en iyi arkadaşları Prof. Kubalının yeğeni Ahmet Maruf ile Turan Güneş olmuştur. Feyzioğlu Galatasaray Lisesinin fen şubesinden diploma almıştır. Bilhassa fizik ve riyaziyede çok iyi bir talebe diye tanınmıştır. Bazı arkadaşları ile birlikte, daha lisenin dokuzuncu sınıfındayken daktilo ile "Sesimiz" adlı bir mecmua çıkarmıştır. Son sınıfta ise, sosyoloji hocaları Nadir Nadinin fikri yardımı ile matbu bir mecmua yayınlamıştır.

Lüleyi bitiren istikbâlin politikacısı, Ankara Hukuk Fakültesine kaydolmuş, ikinci sınıftan itibaren ise İstanbul Hukukuna naklederek tahsilini orada tamamlamıştır. Sınıfutın daima birincisi olan Feyzioğlunun en çok sevdiği - hocaları Ragıp Sarıca ile Sıddık Sami Onardır. Nitekim Sarıca ve Onar. onun sonradan kendisine ihtisas dalı olarak İdare Hukukunu seçmesinde en büyük rolü oynamışlardır. Bu arada bir kaç arkadaşıyla birlikte "İklim" adında bir de edebiyat mecmuası çıkaran Feyzioğlu aynı yıllarda Pirou'nun "Umumî İktisada Giriş" adlı eserini dilimize çevirmiştir. İstanbul Hukuk Fakültesinde okurken Talebe Cemiyeti Reis vekilliğini de yapan Feyzioğlu, Fakülteyi birincilikle bitirdikten sonra. 1945 te Ankaraya gelmiş ve Siyasal Bilgiler Okuluna İktisat-Maliye grubu asistanı olarak girmiştir. Prof Fethi Ot" likbaşın Siyasal Bilgilerde müdür bulunduğu günlerde genç bir doçent sıfatıyla ders yılı başlangıcı törenlerinin birinde açılış konuşmasını yapmakla görevlendirilmiş ve yaptığı konuşma devrin İktidar partisi organı Ulusta hiç bir akis bulmadığı halde. Zaferde geniş bir şekilde umumî efkâra aksettirilmiştir.

1951'de Fransaya, Ecole Nationale d'Administaration'a giden genç ilim adamı 1954'de yurda dönmüştür. Bu arada 16 ay 'da. İngilterede kalan ve Oxford'da "Fransada Personel Reformu" adlı bir etüd yayınlayan Feyzioğlu 1955 te otuzüç yaşında profesör olmuştur.

Foram macerası

Bugünkü C. H. P. nin yükselen adamı başka, bir bakımdan daha, neslinin hakiki temsilcisidir. 1946 ile 1950 arasında, her genç aydın gibi Turhan Feyzioğlu da D.P. liderlerinin şampiyonluğunu yaptığı fikirleri benimsememiştir. Her genç aydın gibi onun da sempatisi bu şampiyonlarla beraber olmuştur.. O kadar ki,

1950'nin arifesinde Turhan Feyzioğlu devrin İktidarına sevimli gelmiyen tipler arasında sayılmaktadır ve meselâ kürsü arkadaşlarından Mehmet Karasan -bugünün coşkun D.P. taraftarlarından- kendisini D.P. amaline hizmetle suçlandırmaktandır. Fakat şampiyonların fikirleri değişince. genç ilim adamının sempatisi de istikamet değiştirmekte gecikmemiştir. Zira, gene her genç aydın gibi, Turhan Feyzioğlu için de ehemmiyetli fikir olmuştur. Şahıs değil. Nitekim 1954'de Üniversite öğretim Üyeleri tarafından kurulan ve son zamanlara kadar mühim bir fonksiyon ifa edip devrini artık tamamlamışa benzeyen Forumda 1946' dan itibaren savunduğu görüşleri yeniden savunmaya koyulmuştur.

1956'da S. B. F, Fikir klüplerinin kurulması ve Forum mecmuasının neşriyatı D. P. İktidarınca pek hoş karşılanmamama başlamıştır. Bu arada Zaferde Feyzioğlu ve arkadaşlarına karşı hücumlar yöneltildiği görülmektedir. Forumun devamlı neşriyatından mutazarrır olan Millî Eğitim Bakam Celâl Yardımcı bir gün Forum yazarlarından Bahri Savcı, Aydın Yalçın ve Feyzioğlunu hem de polis marifetiyle huzuruna davet etmiş, şayet Forumdaki neşri" yat devam ederse kendilerini Bakanlık emrine alacağı tehdidini savurmuştur. Buna genç ilim adamları Forumun 35. sayısında cevap vermişler, işin tamamen kanuni bir iş olduğunu ve neşriyatlarından asla vaz geçmeyeceklerini yazmışlar, Celâl Yardımcı da kendilerine hiç bir şey yapamamıştır. İşte tam bu arada Feyzioğlu S.B.F ne Dekan seçilmiştir. Her ne kadar Feyzioğlu arkadaşlarına Forumdaki yazıları sebebiyle İktidar tarafından pek sevilmediğini, bu yüzden İktidarla Fakültenin arasının açılabileceğini, Dekanlığa seçilmemesi gerektiğini, hatırlatmışsa da arkadaşları dinlememişler ve S. B. F. tarihinde görülmemiş bir şekilde daha ilk turda, ittifaka yakın reyle kendisini Dekan seçmişlerdir.

Feyzioğlunun Dekan olarak 1956 yılında Fakültenin açılış dersi sırasında meşhur "nabza göre şerbet vermeyin" tarzındaki beyanı İktidarın sabrım taşıran son damlayı teşkil etti. Artık bundan sonraki hâdiseler herkesin malûmudur. Devrin Millî Eğitim Bakanı Ahmet Özel bu hâdise üzerine Senato ittifakla hayır dediği halde Feyzioğlunu derhal bakanlık emrine aldı. Feyzioğlu da hakikaten çok sevdiği hocalık mesleğinden ayrılmak zorunda kaldı.

Politika bağlayınca

Türkiyenin en genç Dekanı öğretim hayatını terke mecbur kalınca, istikbalini düşündü. Memleket muayyen şartlar içindeydi.. Her genç aydının vazifesi, Türkiyeyi bu şartlardan süratle kurtarmaktı. Anlaşılıyordu ki ilk mesele, aydınlığa çıkmaktı. Hoca hocalığını, gazeteci gazeteciliğini, şu şunu, bu bunu ancak ondan sonra rahatça yapabilecekti. Turhan Feyzioğlunun düşünceleri bu oldu. Politikaya girmek şart sayılmayabilirdi. Nitekim müstafi Dekan kendisi ile birlikte istifa eden Forumcu arkadaşlarına ısrarla şu fikri telkine çalıştı: "Hiç bir partiye katılmayalım. Forum etrafında müstakil bir grup olarak kalalım. Fikir adamı sıfatıyla memleket dâvaları üzerinde durmak, yılmadan hakikatleri söylemek ömrümüzü doldurmağa yeter bir iştir".

Fakat bu fikir, fazla iltifat bulmadı. Bugün bir başka partinin en müfrit elemanı haline gelmiş Forumculardan biri "Şimdi Hür. P. ye girelim, olmazsa oradan çıkar. C. H. P. ye atlarız" gibi son derece açıkgöz bir teklif yaptı. Böyle hareketin ciddiyetinin bulunmıyacağı aşikârdı. Bu arada, üç Forumcu siyaset hayatına atıldı. "Forum etrafında müstakil bir grup olarak kalmak" imkânı artık yoktu. Feyzioğlu, aklıselimin icabını yerine getirdi. İnkılâpçı, hürriyetçi, idealist bir liderin partisi vardı. C. H. P. ye girdi. Orada çalışacaktı, orada inkılâpçılığı, hürriyetçiliği ye idealistliği dişleriyle ve tırnaklarıyla savunacaktı. 1957 seçimleri, hemen bütün genç aydınların Turhan Feyzioğlu gibi düşündüğünü gösterdi. 1954 de D. P den yüzde 23 az rey alan C. H. P. 1957'de her şeye rağmen, aradaki farkı yüzde 6'ya indirdi. Önümüzdeki ilk seçimlerde ibrenin istikamet değiştireceğini anlamak için kâhin olmaya lüzum kalmıyordu. Ne var ki, CH. P. kendisine verilen reylere lâyık olduğunu ispat etmeliydi.

Arayış devri

Seçimlerden bu satırların yazıldığı tarihe kadar günler, lâyık olma tarzının aranmasıyla geçti. Hâlâ kati bir neticeye varılmış değildir. C. H. P. eski itiyadlanndan şahsî çekişmelere, rehavet meraklılarından kof şöhretlere, dertlerinden halas olmuş sayılamaz. Ama bir fikir etrafında toplanılmaya başlanmıştır.. Bu fikir, Meclis Grubu ile Merkez İdare Kurulu arasında işbirliğinin tam bir şekilde sağlanabilmesi için bir "İcra Komitesi" teşkili fikridir. Gerek Gruptan, gerek Merkez İdare Kurulundan seçilecek sekiz on kişilik bir Komitenin Parti içindeki faaliyetleri en iyi düzenliyecek organ olacağı artık anlaşılmıştır. Hemen her gün toplanacak ve gündelik hâdiseler karşısında partinin durumunu tâyin edecek, alınacak tedbirleri ve kararları, plânlayacak olan böyle bir Komite daha şimdiden Partide gerçekten büyük bir alâka toplamıştır. Fikri şiddetle savunanlardan biri de Turhan Feyzioğludur Parti içindeki seçimlerde hemen her zaman gönüllü olarak arka plânda kalmaya çalışan ve şahıs meselelerinden uzak kalma arzusunu fiilen gösteren Feyzioğlunun tek gayesi, C. H. P. nin vazifesini müdrik, çalışmaları müessir bir parti haline gelmesidir.

Feyzioğluna göre, şayet günün birinde C. H. P. bir defa daha İktidarı alırsa bu geliş hazırlıklı olmalıdır. Bir çalışmanın semeresini teşkil etmelidir. İktidardaki D. P. nin yanlış hareketlerinden memlekette doğurduğu buhranlardan ve memnuniyetsizliklerden faydalanılarak kazanılan, tek cümleyle "armut piş ağzıma düş" felsefesiyle elde edilen zaferlerden hayır gelmemektedir. Bu tip muvaffakiyetler arızi ve geçici olmaktan öteye gidememektedir. "İşte Turhan Feyzioğlunun, Partiye

Feyzioğlu ve Turan Güneş Yedek Subayda

Geçmiş zaman olur ki...

Feyzioğlular
Politikaya giren aile

girdiği günden beri ısrarla müdafaa ettiği fikirler bunlardır. Feyzioğlu bu yolda kindi başına değildir. Daha, onun gibi bir hayli insan bu fikirleri benimsemiştir ve el birliği ile bu gayenin tahakkuku için çalışılmaktadır.

Ufak oyunlar

Bir sistem dahilinde ve ekip halinde... Fakat bu parola, taraftar bulduğu kadar muarızlara da sahiptir. Eski metodları benimsemiş pek çok Partili bu parolanın ardında, ayakları altındaki zemini sarsacak bir şeyler yaptığı kanaat ve endişesi içindedir. Hele ekip halinde çalışmayı, avrupaî particiliği bir türlü anlamak istemeyenler. 27 Ekim seçimlerinden "yarının partisi" olarak çıkan C H. P. içindeki kıpırdanmaları hiç de hoş karşılamamakta, "canım nasıl olsa millet bizimle beraber olduğunu gösterdi.' bundan sonra da bizi bırakacak değildir" diye söylenmekte ve yeni hamlelere yeni cereyanlara karşı açıkça değilse bile üstü kapalı bir şekilde itimatsızlıklarını belirtmektedirler

Bu arada durmadan körüklenen "Parti içindeki ikinci, adam" meselesi ve hele gittikçe yaklaşan Kurultay' endişeleri bunları büsbütün birbirine yaklaştırmakta ve adeta kenetlemektedir. Maamafih aklı başında ve ileri görüşlü bir takım partililer için C. H. P. de ikinci adam meselesi diye bir mesele yoktur ve olamaz da. Bunlardan Hıfzı Oğuz Bekatanın bu hafta belirttiğine göre Parti içinde yapılacak her türlü ikinci adam mücadelesi» Parti safları arasındaki tesanüdü bozmaktan başka bir şeye yaramaz. Halen de Partinin, illa da bir ikinci adama ihtiyacı yoktur. Partinin başında tarihi şahsiyetiyle yer almış bir lider vardır ve bu lider başta kaldıkça yapılacak her türlü ikinci adam mücadelesi manasızdır. Zira ikinci adam olmağa kim heveslenirse heveslensin, Partinin bugünkü durumunda kimse ikinci adam olamıyacak, büyük grupları etrafında toplayamayacaktır. Eh o halde? Gene Bekataya göre liderler kendi kendilerim yetiştiren, kütleye kendilerini bizzat empoze eden insanlardır. Hıfzı Oğuz Bekatanın da üzerinde ısrarla durduğu meşhur yedi kelimelik formüldür: Bir sistem dâhilinde ve ekip halinde çalışmak!

Avantajlar ve handikaplar

Turhan Feyzioğlu ve arkadaşları, genç ilim adamının sembolünü teşkil ettiği nesil bu haftanın içinde hararetle çalışıyordu. Mücadelede avantajları ve handikapları vardı. Batılı manasıyla kültürlüydüler. Ağızdan dolma tüfek delildiler. Meclisteki ve dışardaki konuşmalarında seviyelerini belli ediyorlardı. Üstelik, kuyusuna gömülmüş insanlar, ayakları yerde bulunmayan âlimler olmaktan da uzaktılar. Realisttiler. Kendilerine güveniyorlardı. Nihayet İnönü, onlarla beraberdi.

Handikapları, Eski Parti üzerindeki küllerin ağırlığıydı. Bu küllerin altında, şahıs meselelerinin yatmasıydı. Alışılan ''Kurultayda kulis oyunları"ydı. Şahıs olarak değil, ekip hâlinde Partinin her kanadının temsilcisinin halisane duygularla biraraya gelip çalışmasını temin gayesi peşinde koştuklarım anlatabilecekler miydi? Parti bunu anlayacak olgunluğa erişmiş miydi? Şahsi lekelemeler, ihtiras isnatları hakim mi olacaktı? Bunu, önümüzdeki günler gösterecektir.

Turhan Feyzioğlu, muvaffak olacaklarından, iyiniyetli herkesi etraflarına ergeç toplayacaklarından emindir. Bunun için de, elinden geleni yapmaktadır. Silâhlarının yanında, bir politikacıya elzem dozda ihtirası da vardır. Çalışmakta, çalışmaktadır. Zaten politikaya atıldığından beri, bütün hayatını üç kelimeyle ifade etmek kabil hale gelmiştir: Çalışmak- çalışmak, çalışmak!.. Milletvekili (Sivas) olarak çalışmak, avukat olarak çalışmak- Partici olarak çalışmak. Mektebinin birincisi genç adam, hâlâ aynı inançtadır; İnsan bir işi ya yapmaz; ya yaparsa kendini vererek iyi yapar.

Ama bu durumdan şikâyetçi İki kişi vardır. Bunlar Ankaradaki Bahçelievlerin sessiz, kuytu bir sokağındaki evin iki sakinidir: Leyla Feyzioğlu ve Saide Feyzioğlu. Leyla Feyzioğlu "politikacı eşi" olmanın hususiyetlerini gittikçe iyi öğrenmektedir. Ama günün yirmidört saatinde dolu Turhan politikaya atıldığından beri evde öyle az kalabilmektedir ki. Maarif Kollejinin ilk kısmına devam eden ve bugünlerde üçüncü sınıfa geçen küçük Saide kendisine sık sık "babacığım, sanki ne diye politikaya atıldın ? Profesörken her sabah beni sen uyandırırdın, ama şimdi yüzünü bile göremiyorum" diye tarizde bulunmaktan kendini alamamaktadır.

Gençlik

Fırtınadan sonra

İstanbulun yeni Vali Vekili doğrusu hayli şanslıdır. Zira Kibrisin kaderinin tâyin edilmeye çalışıldığı şu günlerde talebe teşekkülleri alışılmamış bir sessizlik içindedir. Ne Kıbrıs Türktür Cemiyeti için. ne nümayiş yapmak için Ethem Yetkinerin kapısını çalan vardır. Fazıl Küçük bile bu sefer -stadyomdaki spontane tezahürat hariç- mutat alâkaya nail olamamıştır. Talebe teşekkülleri sanki bir yaz uykusuna yatmışlardır. Tabii ki yaklaşan imtihanlar da bu sessizliğin sebeblerinden biridir. Ama asıl sebep, hiç şüphe yok ki Fransadaki Cumhurbaşkanı seçimlerinden daha çetin gecen federasyon seçimleri olmuştur. T. M. T. F. halen seçim yorgunluğunu çıkartmaktadır.

T. M. T. F. seçimleri Nisan ayında yapılacaktı.. Hazırlıklar yapılmış, İzmirde toplanılmıştı. Burada bir neticeye varılamadı. Sonra İstanbulda toplanıldı. Üçüncü, beşinci, sekizinci, onuncu tur.. Hiç bir neticeye varılamadı. Nihayet uzun kulis faaliyetlerinden sonra Mayısın ikinci yarısında İstanbulda yapılan ikinci toplantı bu yılan hikâyesini bir neticeye bağladı. Başkanlığı Ankara Hukuk Fakültesinden Vahdet Tayan, İkinci Başkanlığı da İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi son sınıf talebelerinden Erol Ünal kazandı.

Tıpkı ağabeyleri gibi

Halbuki başlangıçta belli başlı iki aday vardı: Ankaradan eski muhasip Orhan Uluer ile İstanbuldan eski Birlik Başkanı Vahdet Tayan. Geçen devredeki Federasyon Başkanı Ethem Özdemir ise yeni seçimlerden çok, "beraat kararı" cebinde iktidardan çekilmeyi düşünüyordu. Hakikaten Bahçelievlerdeki T. M. T. F. binasında ikamet eden Ethem Özdemir, bütün şimşekleri üzerine çekiyordu. Doğru veya yanlış bütün delegelerin kulakları Bahçelievlerdeki binada ya. pılan gece eğlenceleri ve Kazablanka pavyonundaki taşkınlık hikâyeleri ile doluydu. Federasyona bağlı, İstanbuldaki Teknik Üniversite ve Yüksek Okullar Talebe Birlikleri öfke için deydiler. Ethem Özdemire başkanlık yolunu tıkamak için aralarında bir protokol bile imzalamışlardı. Kulağı delik Başkan bu dedikodulardan haberdardı. Genel Kurul toplantısında kendisine ecel teri döktürüleceğini biliyordu. Bunun için hazırlıklıydı. Gazetecilerden nisbeten uzak olmak için, toplantı mahalli olarak İzmiri seçtirmeyi de ihmal etmemişti.

İzmir toplantısı bir âlem oldu ve tam bir skandalla neticelendi. İstanbul Üniversitesi ve Teknik talebe birlikleri şiddetli tenkitler yaptılar. Tenkitlerde Federasyonun günde 40 liralık otomobil masrafı yaptığı anlaşıldı. Kongre birbirine girdi. Ele güne karşı şerefi kurtarmak için, büyüklerin çok sevdiği bir usule başvurularak gizli toplantılar yapıldı. Bir türlü bitmeyen bu gizli toplantılarda Ethem Özdemir, peşinde koştuğu "beraat karan"m aldı. Yalnız kongre çok uzamış- delegelerin çoğu İzmiri terk etmişti. Bu sebeble İzmirdeki toplantı seçimler yapılamadan inkitaa uğradı. Ancak İzmirden ayrılmak da kolay olmadı. Yapılan masrafları ödemeye Federasyon bütçesi kâfi gelmiyordu. Ekabirin kongre sırasında "çok mühim işler" için sık sık başkente gitmeleri masrafları daha da arttırmıştı. Uzun uzun hesap ve kitaptan sonra genel sekreter ve muhasibi rehin bırakmadan İzmirden ayrılmak mümkün olmadı...

İkinci toplantı İstanbulda yapıldı. Fakat İzmirde bir neticeye varılamaması belli başlı adaylardan Orhan Uluer ve Vahdet Tayanın yıldızlarını söndürdü. Zira İzmirde şansının yaver olmadığım görüp, Orhan Uluer lehine adaylıktan feragat eden Vahdet Tayan iki toplantı arasındaki müddetten istifade ederek "makûs talihhini döndürmeye muvaffak oldu. Kendisini zaten eski başkan Ethem Özdemir destekliyordu. İyi bir politikacı olan Vahdet Tayan, seçim arifesinde iyi çalıştı. Hangi nabza hangi şerbetin verileceğini biliyordu. Istanbula hareket etmeden evvel Bahçelievlerdeki Federasyon binasında yapılan oylamaya kıl farkıyla, sekize dokuz kazanmaya muvaffak oldu. Maamafih, İstanbuldaki seçim Ankaradakinden de çetin oldu. Başkan olabilmek için mevcut oyun beşte üçünü almak lâzımdır. İstanbuldaki Üç talebe birliği bu ekseriyeti temin edebilecek durumdadır ve Ankaraya karşı müşterek bir protokol imzalamışlardı. Ama seçimlerde Celâl Hordanın başkanlık ettiği İstanbul Yüksek Okullar Talebe Birliği müstenkif kaldı. Diğer bazı ihtilâflar da işe karışınca başlıca adaylar Vahdet Tayan ve Aydın Tansan sekizinci turda bile gerekli beşte üç çoğunluğu elde edemediler. Sekizinci turdan sonra Vahdet Tayan aleyhtarı bazı Ankara Yüksek Okulları ve Ankara Üniversitesi temsilcilerini kendine mütemayil gören Teknik Üniversite de, Erol Ünalı aday Çıkardı. Ünal ilk turda hem Vahdeti hem de Aydını geçti. Ama işin sonu gelmedi. Turlar uzadı. Onsekizinci tura gelinmişti. Hava elektrikliydi. Resim çekmek isteyen gazetecilere mani olundu» Hatta bazı çok demokrat delegeler gazetecileri iyice tartakladılar. Kongreyi tehir etmekten başka çare yoktu...

Celâl Hordan
Atladı

Üçüncü perde tekrar İstanbulda açıldı. "İyi politikacı" Vahdet Tayan bu devreyi de boş geçirmedi. Ankara Üniversitesi delegasyonundaki "çatlak sesler"i tasfiye etmesini bildi. Ankara Yüksek okullarından da, ne sihirdir ne keramet "uslu" bir delegasyon yapmayı becerdi. Ama asıl başarısı ikinci başkanlık vadiyle Celâl Hordanı ikna etmesi oldu. Seçim neticesi artık belliydi. 17 Mayıs günü Ankaradan Vahdet Tayan birinci başkanlığa, Teknik Üniversiteden Erol Ünal da İkinci başkanlığa seçildiler. Birbuçuk aylık öldürücü seçim mücadelesi böylece son buldu. Vahdet Tayan ve Erol Ünal halen bu kampanyanın yorgunluğunu çıkartmakla meşguldürler.

Okuyucu mektupları

Piyasa hakkında

209. sayınızın "Piyasa" başlıklı yazısında İzmir Ticaret Odasının meşhur "tüccarı kazandırma raporu" incelenirken fiyat dondu-intihasından zarara uğrayan müstahsilin zeytin ve narenciye ağaçlarına ihtimam etmiyeceği, istihsalin azalacağı fikrine iştirak ediliyor. Halbuki 208. sayınızda "Japon mucizesinin esrarı" başlıklı, yazıda, müstahsilin vergisi arttıkça istihsalin çoğaldığı, tezi gayet vakıfane bir surette anlatılıyor.

Aklın kabul ettiği ve tecrübesi meydanda Japon mucizesinin, aksine olarak İzmir tüccarlarının Hükümeti aldatma teşebbüslerinin Mecmuanızda desteklenmemesini gönül arzu ederdi.

Tüccarın son kararıyla da, fiyatları serbest bıraktırarak atlarını oynatmaya meydan istediklerini Mısırdaki sağır sultan bile biliyor.

Pamuk fiyatları dondurulmadan fabrikatörlerin 400 kurusa aldıkları pamuğu 800 kuruştan defterlerine islediklerini milletçe öğrenmişiz.

Şimdiye kadar çevirdikleri dolap yeter. Biraz da normal kazanca razı olsunlar.

Mustafa Kuntay - Çankırı

Politikacılar hakkında

AKİS'i okur ve takdir ederim. takip ettiği aydınlık yolu ve savunduğu dâvayı, bu memleketin yolu ve dâvası olması itibariyle bütün kalbimle benimserim. Her yiğidin bir yoğurt yiyişi olduğu gibi AKİS'in de neşriyat yolunda kullandığı taktiğin bazı tesirler altında geriye veya ileriye kaydığına şahit olmuşuzdur. Bazı mevzuları takdim ediğinde cüretkâr, bazılarında aşırı derecede dikkatli ve bazı şahsiyetlere de hayranlık içindedir. Bazılarını hırpalar, hatta fikirleriyle karikatürize eder. Bazı kıymetlere ise "kıymet olduğunu bildiği halde" sütunlarında yer vermez.

C.H.P. li değilsiniz neşriyatınızda.. Buna emin olmak en büyük zevkimdir. Nitekim ben de C.H.P. li olmadığım gibi D. P. yi veya bir başka siyasi partiyi asla benimsemem. D. P. nin bu halinden dolayı da ister istemez fikir ve his olarak C.H.P. nin erişilmez millî bir kuvvet haline gelmesini arzularım.

C.H.P. nin içinde bütün ruhu ile Halk Partili olan bazı büyük kıymetler var ki onlar meydan nutukları söylemedikleri, kargı partinin liderlerine ağız dolusu küfür savurmadıkları için geri plânda bırakılıyorlar. Hatta AKİS bile bu gibi değerlere sütunlarında hak ettikleri yeri veremiyor. Bir misal olmak üzere C. H. P. Meclisi üyesi Avni Doğanı göstereceğim.

Ümit Selmaner - İzmir

Okuyucu mektupları

Mecmua hakkında

AKİS'in nihayet düzgün bir kapağa kavuşmuş olması hepimizi sevindirdi, inşallah arkası gelir. Derginizde açtığınız yeni sayfalar da alâka çekici. Fakat, sinema sayfasının gittikçe bozulduğunun acaba farkında mısınız? AKİS'in "Yurtta Olup Bitenler" sayfası başlangıçtan beri ilgi çekiciydi, "Dünyada Olup Bitenler" bir zaman "allahlık" iken gittikçe düzeldi. Onlarla beraber, bence AKİS'in en zevkli sayfalarından olan sinema sayfası ise son zamanlarda yazılarından resimlerine kadar bir acayipleşti. Bir kere sayfa adedi azaldı. Belki yersizliktendir ama. bir sinema sayfasının bol resimli olması icabettiğine göre ne yapıp yapıp ona göre yer ayırmak lâzım gelmez mi? Hoş şimdi artık resim de koymuyorsunuz ya, eskiden Türkiyeye gelen hiçbir ecnebi mecmuada bile rastlanmıyan orijinal resimleri görürdük, şimdi ya resim yok, ya da yazıyla hiç alâkası olmıyan resimler var. Fakat asıl yazılara ne demeli? Dikkat ettim birkaç haftadır üst üste "Time" ın sinema sayfasındakilerin tercümesi ile kifaf-ı nefs ediliyor. Hele 5. yıldönümünde çıkan yazı ise artık buna tuz biber ekti; Geçen yıl Life mecmuasında çıkan bir yazının adaptasyonu. Biraz insaf, Türkiye de hiç mi film oynamaz, hiç bir sinema hâdisesi yok mudur, yahut sinema sayfasını hazırlıyanlar kendiliklerinden mevzu bulamazlar mı? Üstelik artık film tenkitleri de çıkmıyor -bir tane çıktı o da anlıyabilene aşkolsun- yoksa AKİS'in sinema münekkidi film seyretmeye tövbeli midir? Her sene festivalleri AKİS'ten zevkle takibederdik. Hatta Cannes festivallerini Aydemir Balkan yerinden takibeder bildirirdi. AKİS'i şimdi okuyanlar artık Cannes festivallerinin yapılmadığını sanacak, zira bir tek satır olsun çıkmadı.

AKİS'in çok eski bir okuyucusu ve sinema sayfasının, tiryakisi olarak -bunların sayısının fazla olduğunu da tahmin ederim- bu sayfayı bir hale yola koymanızı istemek hakkımızdır sanırım.

Bülent Alkın - Ankara

Mecmuanızda neşretmeğe başladığınız MİMARLIK sayfasının kaç kişiyi alâkadar ettiğini sanıyorsunuz ki, sık sık bu yazılara yer veriyorsunuz? Doğrusunu isterseniz ben bu yazıları okuyamıyorum. Be. nim gibi pek çok AKİS tiryakisinin de okumadığını sanıyorum. E... öyleyse ne diye bu mevzuda ısrar edip duruyorsunuz?

Kâmil Sel - İstanbul

TARİH

Vale!

Bas imzayı kullan

Enflâsyon

Kristof efendinin yumurtası

Sene 1865. Kanada müstemlekesi, anavatanı olan Fransadan tahsisat gelmesini bekliyor. Müstemlekede, bilhassa orduyu ayakta tutabilmek için para lâzım. Fransadan ses seda çıkmayınca, bir çare kalıyor: Para basmak. Ama ne banknot basacak kâğıt, ne matbaa var. İdari makamlar şaşkına dönüyorlar. Nihayet hatıra parlak bir fikir geliyor. Askerde ne kadar iskambil kâğıdı varsa hepsine el koyuyorlar, üzerlerine kaça geçeceğini yazıp imzalamak suretiyle bunları piyasaya sürüyorlar. Tabiî halkı da, iskambilleri kanuni para olarak kabule zorluyorlar. Fikir, alâkalılara öylesine cazip geliyor ki,, anavatandan hâlâ ses çıkmayınca, iskambilden para imali marifeti 1690'da ve 1601'de tekrarlanıyor. gelgelelim tabiî para miktarındaki bu artışa tekabül edecek bir mal ve eşya artışı olmadığından» malûm tesirler kendilerini göstermekte gecikmiyorlar. Eşya fi» atları havai fişek süratiyle yükseliyor.

İstihsal edilmiş servetle parayı -madenî veya kâğıt, birbirine karıştıran bugünkü enflâsyoncuların ağababalar!' eski zamanlarda simya ilmi ile uğraşıyorlardı.

Bazı hükümdarlar altını demir kadar harcıâlem hale getirecekleri ümidiyle simyacıları hizmete koşmuşlardı. Simyacıları katıksız hapse sokup, kaba metallerden altın imaj edinceye kadar onları hürriyetlerinden mahrum etmeğe kadar işi ileri götüren hükümdarlar vardı. Roma İmparatoru Caligula simyacılığa bizzat merak sararak, arsenikten altın imâli için tecrübeler yapmağa, kalkışmıştı. Bir çok hükümdar da bu mevzuda simyacılar tarafından savsaklanıp dolandırılmışlardır.

Kaba madenleri altın hâline getirme hevesi Rönesans devrinde yeni baştan alevlendi Böylece, altın imalini mümkün kılma gayreti üç bin sene devam etti ve bu hayalin gerçekleştirilmesi altım hemen hemen değersiz kılacağı düşüncesi ne simyacıların, ne onlardan medet limanların aklından bile geçmedi.

Teknik enflâsyondular

Fakat zor iktisat ilminin icaplarını yerine getirerek memleketini refaha kavuşturmaktansa, işin kolay tarafım seçen açıkgözler altın imalini beklemediler. Kâğıt paranın kullanılmasından önceki zamanlarda hükümetler, sikkelerdeki altın veya gümüş miktarım çenterek, ayarım bozmak suretiyle enflâsyon yaptılar. Simyacıların hülyaları, daha yakın tarihlerde kâğıt parayı şişiren devletlerin tatbikatına giriştikleri hayalî projeler yanında çocuk oyuncağı kalır. Kâğıt parçaları üzerine rakkamlar basarak servet vücuda getirmekle, toprağı ekip biçmenin yahut dokuma tezgâhı çalıştırmanın yerine kaim olacak bir tedbir bulduğunu sananlar tarih boyunca birbirini takip edip durdu.

Sikke ayarım bozmak veya kâ-

ğıt parayı şişirmek suretiyle yapılan iki türlü enflâsyondan, ekonomik ve sosyal kargaşalığı daha çok arttıranı kâğıdı şişirmek olmuştur.

Karşılığı 'bulunmayan kâğıt para çıkarmanın zamanla doğurduğu felâket, malî münasebetleri bozması, iş hayatını hercümerce uğratması. ve ticari faaliyette temel unsuru teşkil eden itimat ve ahlâkı teşviş etmesi oldu.

Çin işi

260 - 63 yıllan arasında Çinin Kubilây Han orduları tarafından işgal edilen bölgelerinde bu hükümdar kâğıt para basıp tedavüle çıkarmıştı. Çok geçmeden aşırı miktarlara varan bu para satın alma gücünü tamamiyle kaybetti. 1264 ile 1290 arasında yeni bir seri para çıkarıldı. Bu da miktar bakımından tahdit edilemediğinden, zamanla aynı akıbete uğradı. Emisyonların çok genişlediği 1287 de kıymetten düşüş hızını arttırdı. Ondan evvel, 1260-63 arası emisyonuna dahil kâğıtların beş tanesi, ikinci emisyonda çıkarılanların bir tanesiyle mübadele ediliyordu. Moğol hanedanının son günlerine rastlayan 1351 yılında durum ıslah kabul etmiyecek kadar vehamet peyda etti. Tedavülde hükümetin, vilâyetlerin, hususî şahısların çıkardığı paralar ve hattâ bunların kalpları vardı. Hükümet tedavülü sınırlandırmak bakımından aciz içinde idi. Binaenaleyh, kaimeler değerini kaybetmeye devam etti. Nihayet bunlar tedavülden çekildi. Bu akıbeti gören, Çin hükümdarları Kubilâyı taklitten çekindiler.. Daha sonraları 18 inci asırda İskoçyada, Fransada ve Almanyada hususî bankalar tarafından çıkarılan banknotlar yüzünden meydana gelen keşmekeşi gösterir misaller sayısızdır.

Çat diyen yumurta

Para imali suretiyle iktisadi mucizeler yaratabileceği kanaati besliyen bazı aklı evvel zatlar, beşeriyetin geçirdiği müteaddit acı tecrübelerden hiç bir zaman ders almışa benzemezler. Kristof Kolombun yumurtayı çat diye dikine oturtması kadar basit olan enflâsyonculuk. Kristof Kolombun keşfettiği ülkelerde de zaman zaman tatbik sahası bulmuştur.

1775 ile 1779 arasında İngiltereye kazan kaldıran Amerika müstemlekelerinde 240 milyon dolarlık kâğıt para çıkarıldı. Kâğıtların itibarî değerini muhafaza için halkın vatanseverliğine hitap etmekten başlayıp, ceza tehditlerine kadar varan her türlü çareye baş vuruldu. Neye yarar ki, muayyen iktisadî kanunların ihlâline imkân elvermedi ve teşrii diktalarla ve kararnamelerle durumun düzeltilmiyeceği bir kerre daha sabit oldu. Teşriî Meclisin bütün arzusu hilâfına para değerinin süratle düşmesi önlenemedi. "Mezkûr kaimelerle yapılan tediyeleri kabul etmiyecek, yahut bunu engelliyecek veya bunların tedavülünü sekteye uğratacak kadar faziletten ve memlekete karşı saygıdan mahrum-bulunanlar bu memlekete düşman sayılır; öylece ilân edilerek, o yolda muameleye tâbi tutulur ve bu müstemlekenin ahalisi ile her türlü ticaretten ve münasebetten menedilir" diyen millî korunma kanunlarına rağmen, para kıymetinin düşüşü hızla devam etti. 1779 da bir kâğıt dolar iki* üç sente kadar indi. Değeri tutmak için yapılan bütün teşebbüsler akim kaldı. "Bir Meclis kaimesi bile etmez" tâbiri kadar tezyif ifade eden bir diğer ıstılah. Amerikada bugün dahi mevcut değildir. Nihayet Meclis kırk kâğıt dolara bir gümüş dolar vermeği kabil etmek zorunda kaldı. Bütün bu türlü hallerde olduğu üzere, sabit gelirliler ıstırap içinde çırpındı. İçtimaî sınıflar arasındaki münasebetler alt üst oldu. Virginia'da banknotların değeri 1/1000 e kadar düştü. Giyilecek bir ayakkabı 5 dolara satın alınabiliyordu. Karısına bir esvapla şapka alabilmek için milyoner olmağa lüzum vardı. Berber dükkânlarının duvarlarına banknot kaplıyorlardı. Seferden dönen gemiciler kendilerine ücret olarak verilen yığın yığın değersiz paralardan elbise diktirip giyiyor, caddelerde geçit resmi yapıyorlardı. Hasıl olan manevî hüsran, iktisadî neticelerden daha az vahim olmadı. Para kıymetinin zecrî yollardan korunabileceği zehabı, teşriî Meclîse ve idarecilere öylesine işlemişti ki, her türlü adalet mülâhazası bir tarafa bırakılmış; meydana gelen tahribata göz yumularak, âdeta cezbe ve hezeyan hâlinde bir inatla tutulan yolda ısrar edilmişti. Bir ömür boyunca didine didine alın teriyle kazanılmış varlıklar bir iki yıl içinde heba olup, hiçe indi. 'Sattığı bir evin alacağını iki çift sığırla kendisine, ödiyen borçlusu karşısında alacaklı, iki eli böğründe kalıyordu. Maamafih anavatana kafa tutan Amerika çaresizlik içinde bu yola baş vurmuştu. Harp biter bitmez enflâsyonu durdurmak için gerekli tedbirleri aldı.

Başka hadiseler

1812 de İngiltere ile harbe tutuşan Amerika tekrar aynı güçlüklerle karşılaştı. 36 milyon dolarlık kâğıt para çıkardı. Teşriî Meclis harp masraflarını vergi ihdası yoluna gitmeden karşılamağa karar vermişti. Hazine tamtakırdı. Altın ve gümüş yok denilecek kada azdı. Kredi kaynakları asgarî hadde inmişti. Yeni kurulmuş bankaların harbi finanse etmeğe gücü yetmiyordu. Çünkü, tekmili yatırımlara tahsis edilmiş bulunan sermayelerinin büyük bir kısmı esasen fiktifti. Ellerimle avuçlarında ne varsa hükümete ödünç vermişlerdi. Harp dolayısiyle, ibrazında madenî paraya çevirmiyecekleri miktarlarda banknot ihraç edip tedavüle- sürmüşlerdi. 1812 ile 1817 arasında çıkardıkları kâğıt miktarı eskisinin iki misline yükseldi Külliyetli altın ve gümüş dış memleketlere kaçtı. 1814 te bankalar madenî para tediyesini durdurdular. Tekrar sulhe kavuşulduğunda bankalar '"normal"e dönmeğe yanaşmadılar. Bu sırada Pennsylvania eyaleti 37 yeni banka kurmağa teşebbüs etti. Vatan sathında herkes bir baştan bir başa banka delisi olmuştu. Nerede bir kilise, meyhane yahut demirci dükkânı varsa, hemen oracığa bir banka kuruluveriyordu. Sağlam paraya avdete bankalar şiddetle karşı koyuyor, banknot çıkarma sarhoşluğu, gökkubbeden gayrı hudut tanımaksızın şahlandıkça şahlanıyordu 181$

10 milyon marklık banknot

İbadullah

Ve 1816 yıllarına bundan ötürü Amerikalı müellifler "dolandırıcılar festivali" adını vermişlerdir. Para değerinin düşmesi kaçınılmaz hâl aldı. Fiatlar yükseldi. Halk zengin oluyorum kuruntusunda idi. Bankalar sözde yüksek temettü dağıtıyordu. İş hayatına sözde canlılık gelmişti. Tefeciler meydanı boş buldular. Para spekülasyonu ile muazzam servetler kazanıldı. Bugünden yarına kıymeti ne olacağı bilinmeyen yığın yığın kâğıt para ortalığı kapladı. Banka" denilen ismi var cismi yok müesseselerden çoğunun yerini bile bilen yoktu. Ekserisi iflâs etmişti. Buna rağmen banknotlar tedavülde devam etti. Berberler, meyhaneciler bile banknot çıkaran iş adamlariyle yarışıyorlardı. Enflâsyonun şerrini çok iyi 'bilen Amerikalılar durumu düzeltmek için radikal tedbirler aldılar. Banka muamelelerinin tahdidine gidildi. İkrazlar ve banknot emisyonu kısıldı. Krediler daraltıldı.

"Yeşil sırtlılar"

1860 senelerinde Amerika maliyesi yine pek müşkül vaziyette idi. Hazine hemen hemen boştu. Gümrük Varidatı hiç denilecek kadar azalmıştı. Kredi tükenmişti. İç Harp dolayısıyla konulan yeni vergilerden ve ihraç edilen tahvillerden elde edilen varidata rağmen fena halde nara sıkıntısı çeken hükümet,; 1862 de karşılığı olmıyan 150 milyon dolar çıkardı Bu cebrî istikraz fiatları yükseltti. "Yeşil sırtlılar" diye meşhur olan bu banknotların miktarı 1864 te 450 milyonu buldu. Para şişkinliği yüzünden mübayaa bedelleri arttığı için, harp masrafı aksi halde olacağından 389 milyon dolar fazla tecelli etmişti. 1860 tan 1865 e kadar beş yıl içinde fiatlar 100 den 217 ve fırlamıştı. Ücretlerin satın alma gücü 100 den 66 ya düşmüştü. 1869 yılına kadar kâğıda nazaran altın lehine prim 130'u bulmuştu. O yıl bu miktar bir kaç gün içinde 162 ye kadar yükseldi. Hazinenin altın satışlarına başlaması üzerine birden 1357e düşerek, binlerce insanın mahvım mucip oldu.

Parlak misaller

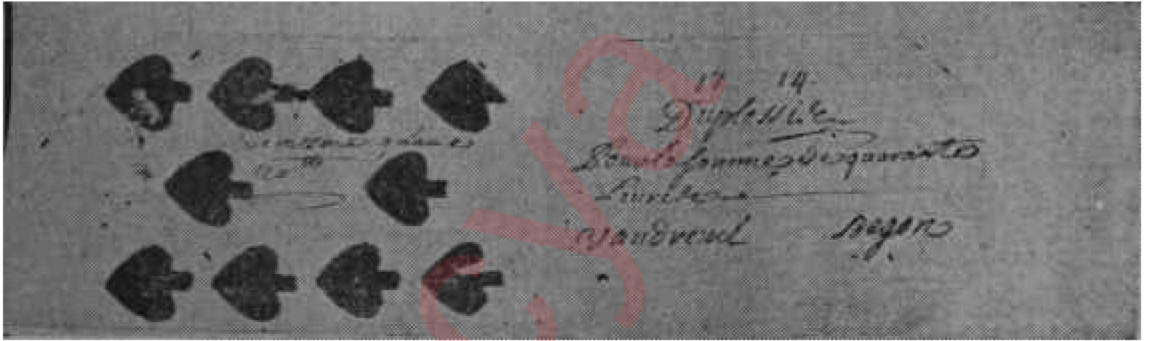
Yirminci asır enflâsyonculuğunun en parlak misalini Birinci Cihan Harbî Almanyası vermiştir. 1918 de Almanyadaki kâğıt para miktarı harpten öncekinin beş misline yükselmişti. Fiatlar ise hükümet tarafından şiddet kullanılarak tespit edildiği için ancak iki misline çıkmıştı. Fakat harbin sona ermesinden 9 ay sonra, zaruri ihtiyaç maddelerinin tayına bağlanarak fiatlarının sabit tutulmasına imkân kalmadığından, eşya fiatları yeniden iki misline fırlıyarak. bir yıl içinde dört harp yılındakinden fazla . arttı. Paranın biri resmî rayiç, diğeri yabancı döviz kuru üzerinden hesaplanan iki kıymeti ortaya çıktığından, Mark'ın hakikî değerini tâyin etmek halk için son derece güç bir muamma oldu. Alman hükümetinin dalgalı borçlarım muntazam borçlar hâline kâlbetmesi mümkün olmuyordu. Çünkü vergi tahsilatı dalgalı borçların ancak onda birine yetiyordu. Bunun belli başlı sebebi Alman milletinin hakiki tasarrufunun sıfıra inmiş olmasıydı- 1922 de kalbur üstü sanayicilerden ve en başta gelen devlet adamlarından Dr. Walter Rathenau'un öldürülmesi üzerine, bir yıl önce 81 Mark eden Amerikan Doları, birden bire 600 Marka kadar yükseldi. 1923 Temmuzunda ise, bir milyon Marka çıktı. 1924 te kabul edilen yeni para vahidi Rentenmark, eski Markın 1 milyar tanesine tekabül ediyordu. Fakat halkın maneviyata üzerinde bu devalüasyonun yaptığı tahribat hesaplanamıyacak kadar büyük oldu. Orta sınıflar açlık ve çıplaklık derekesine sürüklendi, Bebek yaştaki çocuklar kâfi gıda bulamadılar, mektepler açılamadı, orta ve yüksek tahsil görecek çağdakiler bundan mahrum kaldılar. Berlinde çıkan Germania adlı en büyük Alman gazetesi 27 Temmuz 1923 te sinirleri boşanarak figan ediyordu: "Durum, bir diktatörün baş edeceği durumdur. Ahvalimiz öylesinedir ki, kurşun geçmez zırha bürünmüş, iki elinde tabanca bulunan bir Mussolini'ye ihtiyaç vardır." Bereket ortaya bir Dr. Schacht çıktı. Almanyaya sağlam bir para verdi.

Son harpten bu yana

Batı dünyasında Kolomb Efendinin yumurtasına artık elini sürmeye bile heves eden kalmamıştır. Enflasyon, sosyal ve iktisadî bir veba sayılmaktadır. Bu sebeple İkinci Dünya Harbinin ve işgalin enflasyonun kucağına attığı memleketler, harp biter bitmez, sağlam bir paraya sahip çıkmak için en büyük fedakârlıkları göze aldılar. Belçika ve Almanya bunun en güzel misalleridir.

6 Ekim 1944 günü, Belçika toprakları daha tamamiyle Alman çizmesinden kurtulmadan. Van Acker Hükümeti, para mevzuunda eşi görülmemiş kararlar aldı. Bankalardaki mevduatın yüzde 60 ı imha edildi. Bu suretle para hacmi, 1936-38 ortalamasının bir buçuk misline getirildi. Demek ki Belçika, kangren olmak istidadım gösteren bir bacağı kesmekte tereddüt etmemişti. Ayni ameliyat, Almanyada müttefikler tarafından yapıldı. İkinci Dünya Harbi zarfında Almanyada tedavüldeki para, altı misli artmıştı. Müttefiklerin masrafları da tedavül hacmim gittikçe kabartıyordu Durum tehlikeliydi. Bu sebeple Batılı işgal kuvvetleri kumandanları Alman parasını ameliyat masasına yatırmaya karar verdiler. 20 Haziran 1948 de Dodge plânı tatbike kondu. Bu plânla banka mevduatının ve tedavüldeki banknotların yüzde 90 ı piyasadan kaldırıldı! O tarihten sonra Almanya muazzam bir iktisadî kalkınmaya girişmiştir ve. Mark dünyanın en sağlam paralarından biridir...

Batı dünyasında enflasyon hâlen en büyük tehlike olarak karşılanmaktadır. Geçinme endekslerinde görülen bir iki puvanlık yükselmeler, devlet adamlarının uykusunu kaçırmakta, derhal en enerjik tedbirlere başvurulmaktadır. Avrupa İktisadi İşbirliğine dâhil memleketler, içinde bunun tek istisnası Türkiyedir. Zira bu memlekette fiyatlar heryıl 15-20 puvan yükseldiği halde, İktidar rotayı değiştirmeye yanaşmamaktadır.

İskambilden para

Kâğıt için de döviz olmayınca..

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

İşletmeler

Mecburi bir formalite

İktisadî Devlet Teşekküllerinin yıllık mürakabesi geçen haftanın ortasında tamamlandı. Mürakabe 16 Ni sanda başlamıştı. Ekseriyetini milletvekillerinin teşkil ettiği Genel Kurul, ilk toplantıda yeni bir mürakabe usulü tesbit etmek üzere tâli komisyonlar kurdu. Genel Kurul, bu arada görülmemiş bir süratle Etibank, Toprak Mahsulleri Ofisi. Emekli Sandığı. Devlet Malzeme Ofisi gibi teşekküllerin mürakabe formalitesini tamamladı ve 30 Nisanda toplanmak üzere tatile girdi. Gelgelelim, tâli komisyon 30 Nisanda raporlarım henüz bitirememişti. Toplantı 9 Mayısa tehir edildi. Bu sefer de Ticaret Bakanı Abdullah Aker ortada yoktu. Bu sebeple 13 Mayısı beklemek icap etti. Ticaret Bakanı, bir saat rötarla da olsa bu celseye geldi. Bu gecikmeye ve gaybubete bir türlü mâna veremeyen Kemal Satır, temettü ikramiyelerini vesile ederek taşı gediğine koymak fırsatını kaçırmadı: "Vazifesine, herhangi bir sebeple yarım saat geç kalan ufak memurların temettü ikramiyeleri kesiliyor. İdare Meclisi üyeleri, yüksek memurlar vs. bundan muaftır. Meselâ sayın "Vekil bazan gelmiyor, bazan geç geliyor.. Bu duruma kimse ses çıkartmamaktadır." Satır sözlerini bitiremedi. Or talık karıştı. Genel Kuruldaki D. P. milletvekilleri kendilerini bir türlü "Meclis havası"ndan kurtaramadılar. Sanki toplantıya, hesaplarının yekûnu beş milyarı aşan - bütçeden fazla - İktisadî Devlet Teşekküllerini mürakabeye değil de. iktidarı müdafaaya gelmişlerdi. Bilhassa, meşhur Murat Ali Ülgen, Meclisteki en parlak günlerini aratmıyacak kadar formundaydı. Üyelerden Turgut Yeğena Azot Sanayii tesislerinin neden geciktiğini, maliyetin artış sebeplerini vs. sormak cüretini gösterince Murat Âli derhal söz aldı Ve 1960 den evvel Türkiyede azotlu gübre fabrikası mevcut olup olmadığını sordu! İşte Murat Ali Ülgen. Umum Müdürlerin hesap vermeye geldiği • bir günde mürakabe vecibesini böyle ifa etti. Hattâ bazı Umum Müdürler bile kendilerini bu siyasî havadan kurtaramadılar. Meselâ Ziraat Bankası Umum Müdürü, 1950 de şöyleydi. 1957 de böyle edebiyatının cazibesine dayanamadı. Ticaret Bakanı da sık sık, "politika yapıyorsunuz" cümlesini kullanıyordu. Bereket, bazı milletvekillerinin, bilhassa 'muhaliflerin murakabe anlayışı Murat Alı Ülgenden farklıydı. Bu sayede beş milyarı aşan hesaplar hakkında bir iki tenkit sesi işitmek kabil oldu, Altı muhalefet temsilcisi - Genel Kurulun onda biri - iyi hazırlanmışlardı. Ecnebi Devlet şefleri için taklar kurmaktan tutun da seçim islerine kadar çeşitli sahalarda faaliyet gösteren teşekküllerin murakabesini, bir formalite olmaktan çıkartmak için gayret göstermeye azimliydiler. Bilhassa 20 Mayıstaki son celsede Uşak Milletvekili Avni Ural ve Adana Milletvekili Turgut Yegena kürsü ve oturdukları sıra arasında mekik dokudular. Tabii ki, bu kadar kısa bir zamanda ve Genel Kuruldaki ekseriyetin ilgisizliği karşısında üç beş milletvekilinin tam bir . murakabe yapması imkânsızdı..

Genel Kurul toplantısı, basında da bir aksiseda bulmadı. Sadece iktidarın pek sevmediği bir iki gazetede bir iki ufak not çıktı. Çok daha "ciddî" işlerle meşgul olan meşhur iki gazete ise tabiî ki, böyle bir meseleyle ilgilenmediler.

İşte beş milyarlık hesapların murakabesinin hikâyesi kısaca bundan ibarettir Zaten iktidar da- sebeplerini keşfetmek güç değil- İktisadî Devlet Teşekküllerini, bir nevi "yasak bölge" halinde tutmak için elinden geleni yapmaktadır. Gözlenmesi için hiç bir sebep olmıyan Murakabe Heyeti raporlarını incelemek için Başbakanlığa bağlı bu teşekkülün kütüphanesine giden ilim adamları "sırrı devlet"i çalmaya gelmiş kimseler gibi kapıdan çevrilmektedirler

Jungle'da kısa bir gezinti

Murakabe vazifelerini yapmaya azimli milletvekilleri, balta girmemiş ormanlarda bir yol bulabilmek için çok uğraştılar. Vaktin azlığı bu yolu bulmalarına mani oldu. Fakat gayretleri boşa gitmiş sayılamaz. Hiç değilse nasıl bir ormanın içinde bulunduğunu, göstermiş oldular.

Genel Kurul, Azot Sanayiinin hesaplarım incelemekle işe başladı. Hürrem Müftigil ve Turgut Yeğena sınaî tesislerin neden hâlâ kurulmadığını, maliyetlerin niçin yükseldiğini ve gübrenin kaça mâlolacağını sordular. Ham madde etüd ve tahlillerinin tesisler kurulduktan sonra yapılmasının, arabayı öküzlerin önüne koşmak kadar garip olduğunu belirttiler.. Ama Azot Sanayii T. A. Ş. Umum Müdürünün akan Suları durduran bir mazereti vardı: Döviz yoktu. Tesisler bu sebeple tamamlanamamıştı. Makina bedellerinin yüzde 10'ları bile ödenemediğinden siparişi olan firma teslimat yapmıyordu. Bu arada, Mısırdan peşin parayla bir sipariş almıştı. Onu tamamlamakla uğraşıyordu. Elbette ki düdüğü, parayı veren çalacaktı. Demiryolları İşletmesi de. aynı dertten muztariptir. Vagon ve lokomotif sayısı sabit kalmış, yolcu ve eşya nakliyatı artmıştır. Döviz olmadığı için yeni vagon, yeni lokomotif almak mümkün değildir. Kemal Satır, yolculukta çekilen ıstırapları, miadı dolan 2500 kilometre rayın yenilenmemesinden doğan tehlikeler ve artan kazalar üze-

Turgut Yeğena

Azotlu gübre fabrikamız var mı?

rinde durmuştur, Ama buna rağmen işletmenin eski Umum Müdürlerinden Zeki Paşayı, trafik artışından duyduğu sevinci ifade etmekten vazgeçememiştir. P.T.T. nin duruma da farklı değildir. Telefon almak için sıraya girenler daha uzun müddet bekliyeceklerdir. Ama bu arada Aydındaki ve diğer bazı vilâyetlerdeki son derece lüks P. T. T. binaları inşaatı tabiî ki bekletilmemektedir. Traktör durumu daha da acıklıdır. Turgut Yegena memlekette mevcut 43 bin traktörün 16 bininin yenilenmesi lüzumunu hatırlatmış ve radyoda ve Zaferde tekrar tekrar ilân edilen küspe mukabili getirilecek olan bin traktörün akıbetini sormuştur. Bundan başka ziraî haşeratla mücade le ilâçlarının bulunmayışından şikâyet etmiştir. İlaçsızlık pamuk rekoltesini yüzde 40 nibetinde azaltabilecektir. Ziraat Bakanı Nedimi Ökmen, bu acı sualleri- "traktör de gelecek, ilâç da gelecek"' şeklinde cevaplandırmıştır. Tabiî döviz bulunursa!

Çok şükür, bütün işletmeler sadece döviz yutmamaktadır. Döviz getirenleri de Vardır. Meselâ Makina Kimya Endüstrisi; Almanyadan sipariş almıştır. Meşhur Şeker Şirketi, şeker ihracından döviz kazanmaktadır. Yalnız bu satışlar ve siparişler "dolar = 280 Krş" hesabından yapıldığı için, zararla kapanmaktadır. Makina Kimya doları 515 kuruşa. Şeker Şirketi 1110 kuruşa maletmektedir. Makina Kimyanın şimdiden 13.6. milyon lira zararı vardır. Almanyanın verdiği siparişten dört senede 236 milyon lira kadar zarar edilmesi muhtemeldir. Turgut Yeğena, bu muhtemel zararın nasıl karşılanacağını öğrenmek istemiştir. Ama Ticaret Bakanı "zamanı gelince düşünülecektir efendim" diyerek işin içinden çıkmıştır. Gelgelelim 135 milyonluk zararın şimdiden zamanı gelmiştir. Buna

rağmen Abdullah Aker, çok sual soran Adana, milletvekilini aceleci bulmaktan kendini alamamıştır. Şeker Şirketinin satışları daha da fıraklıdır. Kilo başına 87 kuruş zarar edilmektedir. İhracat zararını karşılamak için beş kişilik bir ailenin hissesine yılda 15 lira düşmektedir. Bu yol vergisinden daha ağır gayri âdil bir vergidir. Şeker zararı nasıl karşılanacaktır? Tabiî ki bu bir devlet sırrıdır Yalnız bir ara Ziraat Bankası Umum Müdürü, Millî Korunma Fonunun yanında "Emisyon Bürosu" gibi bir şeyden bahsetmiştir. Merkez Bankasından başka hiç bir teşekkül emisyon yapamayacağına göre, bu tâbirin sahibi, sayın Mithat Dülge herhalde şaka etmiştir...

İstifhamlar

İktisadî Devlet Teşekkülleri milyonlarla oynamaktadır. Acaba bu milyonlarla her zaman gerektiği gibi mi oynanmaktadır? Bu mevzuda muhalif milletvekillerinin verdiği izahat zihinlerde bazı istifhamlar uyandırmaktadır. Meselâ Hurrem Müftigil, Maden Hurdacılığı T.A.Ş. nin hurda demirin tonunun maliyeti, 145 satış ortalamasının 213 lira olduğu 1956 yılında, bir şirkete 950 ton hurdanın 110 liradan satılmasının sebebini sormuştur. Ama hiç de tatminkâr bir cevap alamamıştır. Şeker Fabrikaları A. Ş. nin beş iştiraki için bir sene içinde 198 milyon lira kredi temin etmesi de merak mevzuu olmuştur. Hiç bir kredi bulmıyan diğer ortaklar. Şeker Fabrikaları A. Ş. nin yüksek kredisinden faydalanmışlardır. Böyle cömert ortakların herkese nasip olmıyacağını, görülmemiş kalkınmanın en hararetli hatiplerinden Himmet Ölçmen bile itiraf edecektir...

Zirai krediler

Muhalefet hatiplerinin İktisadî Devlet Teşekküllerinin meselelerini ortaya koymak için Genel Kurulda gösterdikleri gayrete bir tek D. P. milletvekili katılmıştır. Diyarbakır milletvekili Mehmet Ünal. malûm, edebiyatı bir kenara bırakarak, büyük bir dert haline gelen zirai kredilerin acıklı durumunu açıklamaktan çekinmemiştir. Ziraî krediler -diğer krediler gibi- istihsali çoğaltmak gayesiyle açılmaktadır. Fakat ziraî kredilerin en büyük kısmını teşkil eden çevirme kredisi kurulurken gerekli tetkikler yapılmamış, çiftçinin krediyi massed bilme kabiliyeti ve ziraî bilgi kapasitesi ölçülmemiştir. Bu yüzden "istihsale matuf olan bu kredi maalesef bir istihlâk kredisi mahiyetine inkılâp etmiştir." Çiftçi ödeme gücünü aşan ve düğün vs. için harcadığı bu parayı nasıl ödiyecektir? Çiftçi, bunun da bir yolunu bulmuştur. Sağdan soldan bulduğu parayla borcunu kapatmakta, bir hafta, sonra yeni kredi alarak borcunu kapamaktadır. "Borç ödenmeden bu muamele yıllarından[1] beri bu şekilde devri daim içerisindedir." Kanunî takibattaki alacakların gittikçe çoğalması da, bu kredi hediyesinin başka bir vechesidir. Mehmet Ünal sözlerini "Ziraat Bankasının ziraî kredi sisteminde âcil ve zecrî değişiklik yapmak lâzımdır." diyerek bitirmiştir. Diyarbakır Milletvekili sanki ziraî kredilerin, iktidarın "tabu" meselelerinin başında geldiğinden habersizdir...

Sanayi

Siyasî Fabrikalar

Geçen haftanın sonuna doğru, Etimesutta kurulması kararlaştırılan fabrikanın temeline mutad merasimle harç konmuştur. Bir aksilik olmazsa Ankara da, gelecek seçimlerden evvel şeker fabrikasına kavuşacaktır. Bir konuşma yapan Şeker Şirketi Umum Müdürü Baha Tekand "en ince teferruatına kadar yeniden ziraî ve iktisadî etüdleri yapılan bölgelerde" on bir şeker fabrikası kurulduktan sonra, şimdi ikinci safhanın başladığım açıklamıştır. İşte Kastamonu, Adana ve Ankarada temelleri atılan fabrikalar bu ikinci safhanın öncüleridir. Tabiî "Ankara şeker fabrikasına pancar verecek bölgelerde toprak» su, iklim etüdleri- münavebe şartları şeker şirketi tarafından etraflı surette" incelenmiş ve Ankara civarında çok müsait ekim şartlarının mevcut olduğu tesbit edilmiştir. Maamafih Baha Tekand ona bu teşebbüsün "başlıca ilham ve irşadım veren" ve "Ankara sahalarındaki müsait şartların vücudunu işaret eden"in "'çok sayın Başvekilimiz Adnan Menderes" olduğunu, saklamamıştır. Demek ki "ilham ve irşad" yukarıdan gelmiş, en ince teferruatına kadar yapılan tetkikler "irşad"ın isabetini göstermiştir... Gelgelelim onbir fabrikanın, 1956 yılındaki kristal şeker ortalama maliyetleri arasındaki muazzamı farklar, irşad ve tetkiklerin isabeti hakkında haklı şüpheler uyandırmaktadır.

Fabrika yeri		1936 fabrika Küp - kristal şeker vasati maliyetleri (Kuruş)
Alpullu Fabrikası		109.28
Eskişehir	n	99,32
Turhal	t*	93,50
Uşak	u	95,64
Burdur	99	112,88
Susurluk	M	127,14
Elâzığ	f»	154.42
Erzurum	"	205,49
Erzincan	M	120,16
Malatya	t,	146,59
Adapazarı	99	95,68
Amasya	..	90,81
Konya	M	97.00
Kütahya	M	97.70
Kayseri	M	149,09

Demek ki maliyeti en ucuz Eskişehir Şeker Fabrikasıyla, en pahalı Erzurum Şeker Fabrikasının . hikâyesi uzundur - maliyet fiatları arasında 2,5 misline yakın bir fark mevcuttur. Bu muazzam fark, fabrika mahallerinin seçilmesinde "siyasî tetkiklerin" ilmî tetkiklerden ağır bastığım hiç bir tevile yer bırakmıyacak şekilde göstermektedir.

1956 da 320 bin tonu bulan şeker istihsalinin yüzde 42 si 1950'den evvel kurulan dört fabrika tarafından, yüzde 58'i geriye kalan onbir fabrika tarafından temin edilmiştir. Dört emektar fabrikanın, hemen hemen onbir fabrikanınkine denk istihsal yapması da üzerinde ayrıca durulması lâzım gelen bir meseledir.

Ankara Şeker Fabrikasının temel atma töreni

Temel atan Umum Müdür : Baha Tekand

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Fransa

Güliver cüceler ülkesinde

Dünyanın dört bucağından Parise gönderilen muhabirler geçen haftanın sonuna doğru gazetelerine de Gaulle'ün iktidara gelme şansının çok arttığını bildiriyorlardı. Halbuki bir kaç gün önce aynı muhabirler, Cumhuriyetin müdafaası için partilerin Başbakan Pflimlin'in etrafında toplandığını görerek İkinci Dünya Harbinin kahramanına pek şans vermiyorlardı. Gelgelelim bu birlik havası çok uzun sürmedi. De Gaulle'ün barometresi birden bire yükseldi. O kadar ki, bu haftama ortasında milli kurtarıcı "Cumhuriyet Hükümeti kurulması için gerekli ve usule uygun faaliyete başlamış bulunuyorum" diyebiliyordu.

Paristen 250 metre uzakta, Colombey'deki evinde iş başına çağırılmayı bekliyen Generalin yıldızı, eski başbakanlardan Pinay'in ziyaretiyle parladı. Pinay 'in Cezayir meselesinde ara buluculuk yapması için Generali görmeye gittiği sanılıyordu. Şimdi, Pflimlin hükümetine girmeyi reddeden eski başbakanın, de Gaulle ile çok daha başka şeyler de konuştuğu anlaşılmaktadır Filhakika **Pinay,** Parise döner dönmez, Pflimtliri'in ve Cumhurbaşkanı Cotye'nin, Generalle temasa geçmesi hususunda ısrar etmeye başlamıştır. Bir iki gün tereddütten sonra, Cumhurbaşkanı ve Başbakan de Gaulle'le görüşmeğe razı olmuşlardır. Ne konuştukları bilinmemekle beraber, milli kurtarıcının Cumhurbaşkanı tarafından

Fransız Meclisi Önünde halk

İsteyen de var, istemeyen de..

Anayasayaya uygun olarak iş başına çağırılması, artık bir gün meselesi sayılmaktadır.

Bir adama bağlanan ümidler

Generalden medet umulması, rejimin Cezayir meselesine bir çare bulmakta gösterdiği aczin neticesidir.

Pflimlin hükümeti, iş başına gelir gelmez Cezayirdeki Asilerle anlaşmaya teşebbüs etmiştir. Asilerle beraber olduğunu saklamayan General Salan'ı da bu işe memur etmiştir! Havayı yumuşatmak maksadiyle, bu âsi memlekete yiyecek ve silâh sevkiyatına başlanmıştır. Baş kaldıran generallere âsi sıfatını vermekten kaçınılmıştır. Gelgelelim bu tatlılık siyaseti, tamemen aksi neticeler vermiştir. Asiler hükümetin yumuşamasını bir aciz işareti olarak karşılamışlardır. Bu sebeple, Paris hükümetinin sesi yumuşarken, âsilerin sesi sertleşmiştir. Bütün Cezayir için merkezi bir selâmet komitesi teşkil edilmiştir. Komitenin başına siyaset adamı Soustelle -isyanın beyni-, General Matsu - isyanın kolu - ve müslüman Şerif Sitkaradan **-müs**lüman -Hristiyan kardeşliğinin temsilcisi!- Mürekkep üçlü bir Junta getirilmiştir. Napolyon Bonapartın memleketi Korsikada da bu harekete katılmıştır.

Yeni komitenin teşkili, Cezayirdekilerin uzlaştırıcı bir tavır takınan Paris hükümetine açıkça kafa tutmak arzularının neticesidir. Bu şekilde Paris hükümetinin aczini açıkça ortaya koymaya çalışmaktadırlar. Asiler bu arzularında muvaffak olmuşlardır. Hakikaten bu haftanın başında âsilere, ilk defa hakiki isimleri ile hitabeden Pflimlin, Cezayirdeki isyanı bastırmaktan acizdir. Parlâmentoda bile, Cezayirde enerjik bir siyasete taraftar bir ekseriyete sahip değildir.

Maamafih son perde, Çarşamba gecesi -AKİS'in baskıya verildiği **bir** sırada, oynanacaktır. Başbakan Pflimlin, Çarşamba gecesi, Anayasanın tadili için, Milli Meclisten itimad istiyecektir. İtimad oyunu alamazsa de Gaulle'ün iktidara gelmesi için son maniada ortadan kalkmış olacaktır.

Daha iki hafta evvel fevkalâde selâhiyetler alan Pflimlinin iş yapması beklendiği bir anda, uzun vadeli bir iş olan Anayasa tadiliyle uğraşması doğrusu gariptir. Hükümetin iki sene hiç bir şekilde devrilmeme si -İsviçre sistemi- veya yeni bir hükümet kurmadan eskisine el sürülememesi -Alman sistemi- normal zamanlarda düşünülecek işlerdir. Yegâne kusuru her zaman doğruyu söylemek olan melânkolik bakışlı Mendes-France bu garabete İşaret ettikten sonra, tadil teklifinin "General de Gaulle'ün ölçüsüne uygun bir elbise hazırlamak" gayesini güttüğünü söylemiştir.

General de Gaulle

Dağın ardındaki ümit

'Pflimlin şimdilik iktidarda kalmak niyetinde olduğunu söylemektedir. Ama iktidarda kalmak kararım veren bir adamın General de Gaulle ile gizli mülakatlar yapmasına ne lüzum vardır? General de Gaulle. bu görüşmelerden sonra nasıl olurda "hükümeti kurmağa başladığını" söyliyebilir? Kendisi de bu garabeti. farkeden Pflimlin, Salı akşamı Millî Mecliste bir beyanat yapmak lüzumunu duymuştur. Başbakan, de Gaulle'den "Cumhuriyete karşı girişilen harekette hükümeti tutarak otoritesini kullanmasını" rica etmiştir. General, "siyasî liderlerle temasa geçme ye hazır olduğu" cevabını vermiştir. De Gaulle'ün hükümeti kurmağa başlamasına bir mana veremiyen Pflimlin' son sözün Millî Meclise ait olduğunu belirtmiştir. Millî Meclis Çarşamba akşamı son sözünü söyliyecektir. Maamafih Millî Meclisin son sözünü, büyük ölçüde, Sosyalist Partisinin tutumu tâyin edecektir. Bunu çok iyi bilen General, on gün evvel; yaptığı basın toplantısında, Sosyalist Partisi Genel Sekreteri Mollet'yi methetmeyi unutmamıştır. Sosyalist Partisi halen de Gaulle'ün iş başına gelmesine aleyhtar görünmektedir. Fakat partinin, dizginlerini sıkı sıkı elinde tutan Mollet bu havayı değiştirebilecek kudrettedir..

Generalin Sosyalist Partisine rağmen de iş başına gelmesi mümkündür. Ama bu takdirde karşısında işçi sendikalarına dayanan Sosyalist ve Komünistlerden mürekkep kuvvetli bir muhalefet bulacaktır. Bu şekilde. Batı dünyasının ve Fransız siyaset adamlarının en korktuğu ihtimal olan "Halk Cephesi" fiilen gerçekleşecek ve Fransa bir iç harbe sahne olabilecektir. Şimdiden bazı

grevler başlamıştır. Fransayı bölmek değil, birleştirmek isteyen Generalin sosyalistleri mutlaka ikna etmeğe çalışacağına şüpheyoktur.

Temel mesele

De Gaulle muammasının en anlaşılmaz tarafı, Generalin birbirini bir kaşık suda boğmağa çalışan adamlar tarafından el birliğiyle istenmesidir. En geri müstemlekeciliğin temsilcisi, Cezayirin taçsız hakimi de Serigny kadar, Kuzey Afrikadaki müslümanlar da de Gaulle'den medet ummaktadırlar. Cezayirli milliyetçiler, İkinci Dünya Harbi kahramamnının, Cezayirin istiklâlini tanıyacağına inanmaktadırlar Tunus Cumhurbaşkanı Burgiba, yıllardır rüyasını gördüğü Kuzey Afrika Federasyonunun de Gaulle sayesinde gerçekleşeceğini düşünmektedir. Generale, NATO ve Almanyaya sempati beslemediği için soğuk davranan Amerika bile, tutumunu değiştirmeğe razı olmuştur. Nasıra karşı, Burgibanın liderliğinde Batı dostu bir Kuzey Afrika Federasyonunun teşkilini hayati bir mesele sayan Amerika; bunu yapabilecek adamdan, diğer mahsurları ne olursa olsun, yardımını esirgemiyecektir. Hâlen iktidar kapısının eşiğinde bulunan de Gaulle, bu ümitlerin adamı olacak mıdır? Batı dünyası için temel mesele budur.

Lübnan

Suçlu aranıyor..

Orta Doğunun İsviçresi sayılan Lübnan'da iki haftalık çarpışmalardan sonra hava henüz yatışmış değildir. Beyrut sokaklarında hâlâ bombalar patlamaktadır. Dürzîlerin şefi Kemal Canbulatın taraftarları çarpışmaya devam etmektedir: Muhalefet ve İktidar arasındaki anlaşma teşebbüsleri bir netice vermemiştir. Ne muhalefet, ne İktidar tâviz vermeye yanaşmaktadır. Badireyi şimdilik atlatan Camille Chamoun, hükümetten iki bakanın ayrılmasına pek ehemmiyet vermemektedir. İlk partiyi kaybetmesine rağmen muhalefet de, kendini yenilmiş saymamaktadır. Bu şartlar altında talih kime. yaver olursa olsun, bir zamanların İsviçresi uzun müddet örfî idare nizamı altında yaşamaya mahkûmdur.

Lübnan Hükümeti, hâdiselerin suçunu. Birleşik Arap Cumhuriyetine yüklemektedir. Birleşik Cumhuriyeti Güvenlik Konseyine şikâyet etmiştir. Resmen kurulan "Krallar Federasyonunun Dışişleri Bakanı, Nasırın amansız düşmanlarından Fazıl Cemali, Güvenlik Konseyinin toplantısını vesile sayarak belagatını göstermek için New Yorka gitmiştir.

Amerika, Lübnan hâdiselerinin Güvenlik Konseyine getirilmesini iyi karşılamıştır. Hattâ Newsweek'e inanmak lazımsa Sam Amca, Lübnanda askeri müdahale için meselenin Güvenlik Konseyinde konuşulmasını şart koşmuştur. Maamafih Amerika en azından dünya efkârının dikkatini Birleşik Cumhuriyetin müdahalesine çekerek kendi müşkül durumunu unutturmaya ve Rusların bu meseleyi istismarım tesirsiz bırakmaya çalışmaktadır. Hakikaten Lübnan hâdiselerinde Amerikanın harekât tarzı, kusursuz olmamıştır. Amerika, Camille Chamoun'u devrilmekten kurtarmak için, her türlü çareye başvurmaya filen hazır olduğunu göstermiştir. Lübnan Hükümetine silâh yardımı yapılmış, meşhur VI ncı Filo Beyrut açıklarına gönderilmiştir. NATO manevraları bile Batı Akdenizden Doğu Akdenize kaymıştır. Bir sürü Cl 24 tipi Globemaster yük uçaklarınınOkyanusu aşmaları da Lübnan hadiseleriyle ilgilidir. Dulles, gerekirse asker gönderileceğini de söylemekten çekinmemiştir. Gelgelelim "milletlerarası komünizm"in müdahalesi olmadığına göre, Eisenhovver Doktrinini Lübnan hâdiselerine tatbik etmeye imkân yoktur.

Birleşik Devletlerin açık müdahalesi Orta Doğudaki Amerikan aleyhtarı hisleri kuvvetlendirmiştir. Nasırın Moskova seyahati arifesinde Amerika ve Mısır arasında başlıyan bahar havası da tehlikeye düşmüştür. Lübnandaki kısa vadeli bir muvaffakiyet, uzun vâdede Orta Doğunun kaybedilmesine sebep olabilir. Amerikada bunu bilenlerin sayısı az değildir. Dışişleri Bakanlığının bir çok yüksek memuru, Nasırla iyi münasebetler devam ettirmenin zarurî olduğunu ileri sürmektedirler. Bunun için de, Camille .Chamoun'un Anayasayı tadilden vazgeçerek, kanuni müddeti dolunca sahneden çekilmesi ve muvafık muhalif bütün Lübnanlıların üzerinde anlaşabileceği bir adamın işbaşına gelmesi gerektiğini düşünmekte ve Amerikanın nüfuzunu bu istikamette kullanmasını istemektedirler. Fakat acele Amerika yolunu tutan Fazıl Cemali, bu "muzır fiklrler"p kulak asmaması hususunda Dulles'ı ikna etmek için bü- ' tün belâgatini kullanacaktır.

İngiltere

Soğuk harpten sahneler

Geçen hafta Londrada eski denizcilerden iki Oxford talebesi muhakeme edildiler. Deniz kuvvetlerinin gizli bir servisinde çalışan bu iki genç, Isis adlı ünversite mecmuasında yayınladıkları bir makalede, gizli faaliyetleri açıklama suçundan yargılandılar. Donanmadan ayrılırken, sırları açıklamayacaklarını taahhüt eden bu gençler hakkında takibata girişilmiştir. Fakat biri 22, diğeri 24 yaşında olan Oxford talebelerinin açıkladığı hakikatlerin askeri bakımdan zaruri bile olsa şuyuu, hiç te Batılıları yükseltecek mahiyette değildir. Her vesileyle hukuka bağlılığım öne süren Batılılar, Cenevre anlaşmasına aldırmadan Iraktan Battığa, hattâ daha ötelere kadar dinleyici cihazlar yerleştirmişlerdir. Rusyadaki en ufak gürültü dinlenerek, Rus silâhları ve birlikleri hakkında fikir edinmeye çalışılmaktadır. Bu kâfi gelmediği takdirde, boğa döğüşlerinde adet olduğu şekilde, Ruslar tahrik edilmektedir. Bir uçak "yolunu kaybet-

Orta Doğu ve Lübnan

Barut fıçısı!

inekte", bu arada kayıt aletleri Rus pilotlarının kızgın konuşmalarını ve hareketlerini zaptetmektedir. Arada sırada Ruslar "yolunu kaybeden" uçakları yakalarlar veya mecburî inişe sevkederlerse, bu "diplomatik hâdise" gazetelere aksetmektedir. Baltık denizi bu zorla haber toplama faaliyetleri için iyi bir sahne teşkil etmektedir. Son derece süratli Mercedes-Benz torpidoları, Rus harp gemilerinin üzerine sevkedilmekte, gemilerin bütün silâhlarını torpidolara Çevirmesi beklenmekte ve gerekli fotoğraflar alındıktan sonra kaçılmaktadır.

Sulhe hizmet edeceklerine inanarak» bu faaliyetleri açıklıyan delikanlıların bildiği daha çok şey vardır. Bu sebeple muhakeme, gizli cereyan edecektir.

İtalya

Heyecansız seçimler

Geçen Pazar ve Pazartesi günleri, güneşli bir hava altında İtalyan halkı sandık başına gitti. Bu satırların yazıldığı Salı gecesi netice henüz belli değildir. Maamafih İtalyan seçimlerinde bir sürpriz olacağı sanılmamaktadır. Birkaç koltuk kaybetmekle beraber Hıristiyan Demokratların seçimlerden baş parti olarak çıkması, ufak partilerin de durumlarının kuvvetlenmesi 'beklenmektedir. Nisbî seçimin en saf şekilde tatbik edildiği İtalyada temel mesele, Hıristiyan Demokratların sağa mı yoksa sola ma' dayanarak memleketi idare etmeye çalışacaklarıdır.

İtalyada seçim mücadelesi eskilere nazaran sönük ve gürültüsüz cereyan etmiştir. Kampanyanın en enteresan hâdisesini radyo meselesi teşkil etmiştir. Sabık başbakan Zoli komünistlerin radyodan faydalandırılmamasını isteyen bir teklif yapmıştır. Teklifin esbabı mucibesi, komünistlerin İtalya dışındaki istasyonlardan faydalanmasıdır. Hakikaten Prag ve diğer Demir Perde gerisi radyoları komünistler lehinde neşriyat yapmakta ve İtalyan Komünist Partisi neşriyat saatlerini halka bildirmekte kusur etmemektedir. Zoliye göre İtalyan radyosunda konuşturmakla Komünist Partisine imtiyazlı bir muamele yapılacaktır, Ne çare ki bu şahane teklif, Anayasaya uygun bulunmadığı için reddedilmiştir.

Portekiz

Fransadan ibret alalım

Akdenizin Öbür ucundaki Diktatör Salazarın memleketi Portekiz, 8 Haziranda yeni bir Cumhurbaşkanı seçecektir. Seçimlere biraz tat vermek için. müstakil bir adayın mevcudiyeti de kabul edilmiştir. Bu müstakil aday General Humberto Delgado'dur.

Salazar
Seçim bir formalitedir

Sahici seçimlere teşne olan Portekiz halkı, formalite icabı aday olan Delgado'yu ciddiye almışlardır. General Lizbona geldiği zaman- gösteri yürüyüşleri yasağına rağmen binlerce kişi garda toplanmış, müstakil adayı» milli bir kahraman gibi karşılamışlardır. Polis derhal işe karışmış, devlet otoritesini, hiçe sayanların on dördünü yaralamıştır.

Tabii ki, Başbakan Salazara derhal memleketin dört bir köşesinden sadakat telgrafları çekilmiş, ihtilal çıkartanlara veryansın edilmiştir. Bizim bazı gezeteler gibi keskin dilli Didro da Manha (Millî Birlik) gazetesi müstakil adayı alkışlamaktan başka bir kabahati olmayan nümayişçilere ağır toplarım çevirmiştir. Tıpkı bizim o malûm gazeteler gibi Fransada olup bitenleri vesile ederek, nisbî seçimin ve çok partili hayatın millî felâketlere sebep olacağını üzün uzun anlatmıştır.. Portekizde muhalif gazete de olmadığı için olayları yazma yasağı koymaya lüzum kalmamıştır.

Hükümet de bir tebliğ neşrederek "amme nizamım her ne pahasına olursa olsun" koruyacağım ve "bozguncu hareketlere" müsaade etmiyeceğini ve nümayişçileri "en sert bir şekilde" cezalandıracağım açıklamıştır. Ama bu büyük laflara ve gözdağı vermelere rağmen, Salazarın kalbi rahat etmemiştir. Görülmemiş adayın evi her ihtimale karşı polisle çevrilmiştir. Evden çıkmaması da usulen kendirine bildirilmiştir. İnatçı General, başına daha bir sürü macera geleceğini, ağzıyla kuş tutsa seçimleri kazanamayacağını bilmesine rağmen ne hikmettir bilinmez adaylığını geri almağa yanaşmamaktadır.

Endonezya

Son perde

Geçen hafta Sam Amca, Endonezya Hükümetine de "hafif silahlar" vermeyi kabul etti. Halbuki bir kaç ay evvel Endonezya silâh satın almak için resmen Amerikaya başvurmuş, fakat bu talep, Birleşik Devletlerin tarafsız kalmak gayesiyle, karışıklıkların hüküm sürdüğü hiç bir memlekete silâh vermediği ileri sürülerek reddedilmişti. Gelgelelim aynı Sam Amca Lübnan meselesinde, meşru hükümete derhal silâh göndermiştir. Bu durumda Endonezyanın meşru hükümetine hayır demek nasıl mümkün olacaktır? Dış siyasette mantık en büyük rolü oynamamaktadır. Lübnan ve Endonezyaya yapılan farklı muameleyi haklı göstermek için hukukçular nasıl olsa bir izah şekli bulabilir. Sam Amcanın Sokarnoya karşı tutumunu değiştirmesinin asıl sebebi, âsilerin par* tiyi kaybettiğine kanaat getirmesi olmuştur. Kazanan oyuncuyu daha faz la gücendirmememek lâzımdır. Hakikaten meşru hükümet Sumatradan sonra Celebes adalarında da hücuma geçmiştir. Kuvvetinden emin, âsilerin anlaşma teklifini reddetmiş, kayıtsız şartsız teslim olacakları günü beklemektedir.

Ama bu arada, ne hikmettir bilinmez. Amerikanın dolarıyla yaşayan Güney Kore sesini yükseltmiştir. Hür Asya memleketlerini -Avustralya dâhil- âsilerin imdadına çağırmaktadır. Hür Asya memleketlerinden murat, Menderes Koredeyken ortaya atılan Hür asya Paktına katılacak olan Milliyetçi Çin, Filipin-Pakistan, Türkiye vs. gibi komünist düşmanı, sıkı sıkıya Amerikaya bağlı memleketlerdir. İşte Güney Kore bu memleketleri, meşru Endonezya hükümetine karşı bir haçlı seferine çağırmaktadır. Esasen Kore, Filipin Ve Milliyetçi Çin çoktan beri Amerikadan aldıkları silâh ve uçakları âsilere devretmektedirler. Şimdiye kadar gizli yapılan bu yardım, Sam Amca rotayı değiştirdiği bir anda açığa vurulmaktadır. Bu durumda ya Amerikanla iki yüzlü bir siyaset takip ettiğine ya dolar ve silâh verdiği müttefiklerinin mesuliyetsiz hareketlerini frenleyemediğine hükmetmek lâzımdır. Dünya sulhu için her iki şık da tehlikelidir.

Demir Perde

Hücum hazırlığı

Doğu - Batı arasında bir türlü gerçekleştirilemeyen zirve konuşmalan, geçen haftanın sonunda Moskovada Komünist şefleri arasında başladı. Sovyet başşehrinde resmen. "Doğu Avrupa Karşılıklı İktisadî Yardım Konseyi" ve "Varşova Paktı Istişarî Siyasi Komitesi" toplanmaktadır Ama böyle bir toplantıda, parti şeflerinin ve Doğu Avrupayla ilgisi

olmıyan Moğolistan ve Kuzey Kürenin mevcudiyetini izah etmeye imkân yokturç Komünist şefleri toplantısı, çok daha mühim, meselelerle ilgilidir. Komünist olmıyan dünyaya karşı müşterek bir siyaset çizileceğinden şüphe yoktur. Bu yolda atılacak ilk adım, komünist blokunun Rusya etrafında tek bir cephe kurmasıdır. Tito afaroz edilmiştir. Tifonun diğer Doğu Avrupa memleketlerinde, bilhassa Polonyadaki ayırıcı tesirlerine son verilecektir. Bundan sonra mütecanis Komünist Bloku, komünist olmıyan dünyanın her tarafında, Fransada, Güney Amerikada, Orta Doğruda, Endonezyada vs görülen tenakuzları en müessir şekilde istismar edecektir. Batı Dünyası eskisinden daha cesur ve daha iyi koordine edilmiş bir komünist iktisadî ve siyasî taarruzuna hazırlanmalıdır. uzun vadeli bir siyaset peşinde koşan Kremlin, Orta Doğuda ve diğer Asya memleketlerinde mevkiini devamlı bir şekilde sağlamlaştırmaktadır. Sam Amca bu ilerlemeden ders almıyarak, kuvvet ve prestijini halkın nefret ettiği hükümetlerin emrine vermekte ısrar ederse, Komünist bloku gayelerine kolayca erişecektir.

Panama

Ah şu üniversiteler

Geçen haftanın sonunda, Güney Amerikanın diktatörlere karşı giriştiği hürriyet mücadelesi Panamada devam ediyordu. Her yerde olduğu gibi Panamada da baş kaldıranlar üniversite talebeleridir. Hadise, bir üniversitelinin bir nümayiş sırasında Başkan Ernesto de la Guardia'nın muhafızları tarafından öldürülmesiyle başladı. Talebeler Başkandan üç muhafız şefinin azlini istediler- De la Guardia'nın bu talebi reddetmesi üzerine, taş ve sopayla mücehhez talebeler muhafızlara karşı amansız bir mücadeleye giriştiler. Bir avuç talebe o kadar tesirli olmuştur ki» Başkan bütün memlekette örfî idare etmek lüzumunu duymuştur. Bunun üzerine talebeler halkı umumî grev yapmaya çağırdılar. Panamanın üç gazetesi derhal neşriyatını durdurarak, grev davetine icabet etti: Büyük işçi kütleleri de greve katıldı. Talebeler yemden tas ve sopayla silâhlı muhafızlara saldırdılar. Ama eşit olmıyan bu mücadele sekiz talebenin ölümü ve 61'inin yaralanmasıyla kapandı.

Başkan de la Guardia, hâdiselerden talebeleri kışkırtan "vicdansız siyaset adamları"nı mesul tutmaktadır. Olan biten nedense komünistlere mal edilmemiştir. İsim zikretmemekle beraber. Başkanın kastettiği siyaset adamı, geçenlerde Ankarada seyrettiğimiz bale yıldızı Margot Fonteyn'in esmer kocası Roberto Arias'tır. Arias halen Amerikada bulunmaktadır.

Üniversite talebeleri, de la Guardia'nın isnadlarını şiddetle reddetmekte ve muhafızlara karşı giriştikleri harbin henüz bitmediğini söylemektedirler.

Kişi
Gallup'u bile yanılttı

Japonya

Koltuğu az memleket

Geçen haftanın ortasında yapılan milletvekilleri seçimini Başbakan Kişinin partisi rahat bir ekseriyetle kazandı. Gerçi Kişinin Liberal Demokrat Partisi bir kaç koltuk kaybetmekte, rakibi Sosyalistler bir kaç koltuk kazanmaktadır. Ama bu yine de büyük bir muvaffâkiyettir. Zira seçimlerden evvel yapılan' "Gallup" lar, hiç ta liberallerin lehinde değildi. Tefsirciler harbin sonundan beri iktidarda bulunan liberallerin yıprandığını, son zamanlarda başgösteren işsizliğin Sosyalistleri kuvvetlendirdiğini yazıyorlardı. Bu tahminler gerçekleşmemiş ve Kişi seçimleri kolayca kazanmıştır. 50 milyon Japon seçmeni, seçimlere karşı her zamankinden fazla bir ilgi göstermiş, 40 milyon kişi sandık başına gitmiştir.

'Seçimlerin bizim için en ilgi çekici tarafı, 90 milyonluk Japonyanın Diyet Meclisinin sadece 467 kişiden ibaret olmasıdır. Türkiye» Japon usulünü kabul ederse, Büyük Millet Meclisinin 610 koltuğunu 130 a indirmek gerekecektir. Aksine Japonlar» bizim sistemi benimserse Diyet Meclisine 2200 temsilci göndermek lâzımdır.

Von **Brentano**
Hesap verecek

Almanya

Dâvâlı Balkan

Bu hafta, muvafık muhalif bütün Alman basını istisnasız hükümeti tenkit etmektedir. Tenkitlere, Adenauer Hükümetinin, ecnebi devlet şefleri ve ailelerinin - doğru ve yanlış - hususi hayatları hakkında haysiyet kırıcı neşriyat yapan gazetecileri iki yıla kadar hapisle cezalandıran bir kanun tasarısı hazırlanması sebep olmuştur. Tasarı, İranın Bonn Elçiliğini yapan Kraliçe Süreyyanın babasının, kızı hakkında çıkan yazılardan şikâyet etmesi üzerine kaleme alınmıştır. Bu şikâyet üzerine Dışişleri Bakam Brentano, İran Sefirini bilhassa üzen yüksek tirajlı haftalık Der Stern mecmuasının Şaha hakaret ettiğini söylemiştir.

Tasarı yakında Meclise sevkedilecektir. Muhalifler şimdiden kılıçlarını bilemektedirler. Adenauer'in partisi içinde de, böyle bir tasarıyı gülünç ve yersiz bulanların sayısı bir hayli kabarıktır.. Başbakan otoritesini kullanmazsa, tasarının kanunlaşması hemen hemen imkânsızdır.

Kanun ister çıksın, ister çıkmasın. İşin en eğlenceli tarafı, Dışişleri Bakanı Brentano'nun, hakaret edildiğini ileri süren Der Stern mecmuası tarafından mahkemeye verilmesidir. Der Stern, sayın Bakandan "İran Şahına hakaret" isnadının hesabını sormaktadır. Bakanların gazetecileri mahkemeye vermesine alışık olan bizler için, bunun aksi, inanılmaz bir haber gibi görünmektedir. Alman gazetecilerini gördükten sonra, Türk gazetecilerinin "havada uçtuklarına" kanaat getiren Zaferin Sarı Çizmelisi bakalım buna ne buyuracaktır.

İngiltere

Açılanlar...

Bundan bir müddet evvel Arthur Fretwel adındaki İngiliz ressamı garip bir mektup aldı. Mektup, maden ocaklarının bulunduğu Mansfield kasabası civarında inşa edilen ve Meryem Ananın ismini taşıyan kilisenin mimarından geliyordu. Mimar, dinî bir okulda resim hocalığı yapan Fretwel'den plânlarını çizdiği kilise için beş adet tablo yapıp yapamıyacağını soruyordu. Yalnız bir şartla.. Resimler ne kadar çok itiraza ve gürültüye sebep olursa mimarın o kadar makbulüydü. Reklâm sanatının inceliklerine vâkıf olan yetmişlik manlar, dine karşı ilgileri azalan işçileri yeniden kiliseye kazandırmak için bu. yolu seçmişti. Resimlerin uyandıracağı gürültü sayesinde, Tanrıya küsen maden bölgesi "halkının yeniden Meryem. Anaya döneceğini umuyordu

Otuzsekiz yaşındaki ressam, hâdise çıkarmanın -hem de kilisede- câzibesine dayanamadı. Teklifi kabul etti. Yalnız, "itirazlara yol açacak" 'bir mevzu bulmak kolay olmadı. Dindar bir adamdı. Pigalle semtindeki bir kabarenin dekorlarını hazırlamağa çağrılmadığım pek iyi biliyordu. Hâdise çıkartması, fakat dini hisleri rencide etmemesi lâzımdı. Bu sebeple paletim eline almadan evvel uzun uzun düşündü. Bereket Versin.. ilham perisi kilisede hâdise çıkartmakla vazifeli ressamdan yardımını esirgemedi. Bir kaç ay sonra resimler hazırdı: "Dini bombalar" koltuğunda, kilisenin mimarını görmeğe gitti. Bu acaip fikrin mucidi, sabırsızlıkla ressamı bekliyordu. Resimlere şöyle bir baktı ve sevinç içinde "Aman Allâhım, tam istediğim gibi" dedi. Yetmişlik mimar tabloların kopartacağı fırtınayı düşünerek gevrek gevrek gülüyordu. Ressam. mukaddes din büyüklerine bugünün kıyafetlerini giydirmişti.

Mimarın fırtına teşhisi hakikaten doğru çıktı. Onbeş gün sonra kilise açıldığı zaman resimler bütün İngilterede günün mevzuu haline geldi. Herkes kırmızı sveterli bir çocuk haline gelen İsadan, elinde bir pazar çantası taşıyan siyah ipek çoraplı ve siyah elbiseli Meryem Anadan bahsediyordu. Bazı kimseler bu lâubaliliğe müthiş kızmıştı. Fakat modern elbiseler içinde, yirmi asır yakına gelen ana oğulu son derece cana yakın bulanların sayısı da az değildi. Margaret'in evlenmesi mevzuunda olduğu gibi basın ikiye bölünmüştü. Margaret'i tutan popüler gazeteler, Meryem Ananın ve İsanın eski elbiselerini atmasını mes'ut bir hâdise olarak karşıladılarsa da muhafazakâr gazeteler, mukaddesata karşı gösterilen bu saygısızlığı çirkin buldular. Ama cevizin içi ile kabuğunu ayırdetmesini pek iyi bilen kilisenin başı, aydınlık fikirli Southwell Piskoposu Dr. F. R. Barry, Allatan oğlunun ve sevgili Meryem'in yeni elbiselerini hiç yadırgamadı. İncil pek âlâ İngilizceye çevrilmişti. Aynı şey resim sahasına da mümkündü. Modern resim, İncili niçin istediği gibi ifade edemiyecekti ? Belki bir gün caz bestekârları da dinî şarkılarla ilgileneceklerdi. Din büyüklerine yaşadıkları devrin elbiselerini giydirmekte Bizanslılar ve rönesans sanatkârları hiç bir mahzur görmemişlerdi. Bugün de Hindistanda Haitide, Amerikada bazı ressamlar kiliseleri modern resimlerle süslemişlerdir. Papa bile, Brüksel fuarına aliminyumdan mamul bir İsa gönder-

Meşhur tablolardan biri
Basını ikiye böldü

mistir. İşte zarfla mazrufu karıştırmayan açık fikirli piskopos, maziye büyük bir taassupla bağlı olan Majestelerinin memleketinde bu fetvayı verdi.' Tanrıya küsen maden işçilerinin tekrar kiliseye koşması da, böyle düşünmekte ne kadar haklı olduğunu gösterdi. Halktan gelen bu dört başı mamur tekzip karşısında "şekilperest"lerin gürültüleri de pek uzun sürmedi. Zaten kanunen lâik olmayan İngilterede, din büyüklerine hakareti cezalandıran bir kanun çıkartmayı "şekilperestler" bile hatırlarına getirecek kadar şekilperest değildirler.

Lâiklik

... ve kapamalar

Geçen hafta içinde bir gün, Türk Devrim Ocaklarının tertiplediği seminere katılanlar, semineri yapan bir genç ilim adamının konuşmasını vaaza benzetmekten kendilerini alamadılar. Genç ilim adamı, İstanbul Hukuk Fakültesi doçentlerinden İsmet Giritliydi. Hatip söyle diyordu:

"— Kadının ,örtünmesiyle din kaideleri arasında hiç bir münasebet yoktur. Başa veya vücuda sarılan bir kumaş parçası, ilâhi bir kanuna bağlanamaz. Çarşafın kaldırılması dine aykırı değildir."

İsmet Giritli "ou sözleri söylerken, söylediklerinin kendi ağızından ziyade camilerde vaızlar veren hoca efendilerin ağızlarına yaraşacağını biliyordu. İlim adamlarının, bu Sputnik devrinde Türk gençliğine anlatacak çok başka şeyleri vardı. Ama madem ki hoca efendiler- büyük ekseriyetleriyle susuyorlardı, o halde, İnkılâplardan otuz küsur yıl sonra bunların bekçiliğini yapmak hâlâ İnkılâp çocuklarına düşüyordu. İsmet Giritli, İşte geçen hafta içinde bunu yaptı.

Hakikaten. 1950'de değişen İktidarın, kendisini bekleyen sanki başka hiç bir şey yokmuş gibi ilk iş olarak Atatürkün eseri Türkçe ezanın yerine Arapça ezanı kanunlaştırmasından bu yana fasılalarla başkaldırmaya çalışan gerilik, son zamanlarda yeniden depreşmeye başlamıştır. Bu depreşmeyi teşvik edici hareketler yok değildir.

Lâiklik umdesini Anayasasına geçiren Atatürk inkılâplarının memleketinde, hâlen din büyüklerini himayeye kalkışan bir kanun tasarısı Meclis önüne gelebilmekte ve taraftar bulabilmektedir. Şekilperest müs lümanlarin rağbet kazandığı Türkiyede, böyle bir tasarıya ancak hukuk tekniğine uymaması bakımından itiraz edilebilmektedir. Sakallıların sakallılardan medet uman nurlu siya-' silerin sayısı çoğalmaktadır. Nurcu ta lebeler "kökü Meşrutiyete, hattâ daha evveline dayanan islamı baltalama ve hançerleme" hareketine karşı ateş püskürebilmektedirler. Hazreti İsa syeter, Meryem Ana inek çorap giyerken, Atatürk diyarında çarşaf yeniden sahneye çıkabilmektedir. İstanbul Üniversitesinin bahçesinde Nakipolulardan sonra, çarşaflılar da seyran edebilmektedir. "Şeriatçılar" Atatürk devrimlerinin dine aykırı olduğunu pek az füturla yayabilmektedirler. Kur'an dershaneleri faaliyettedir. İki cami arasında kalan, hem inkılâpçı, hem "siyasî" D. P., olan birtane gözünü kapayabilmektedir. Bereket Atatürkün İnkılâpları korumakla vazifelendirdiği bir gençlik yetişmiştir. Bu gençlik, elâlemin Mersine gittiği bir sırada, tersine gitmeğe teşne olanlara "aklıselim"in sözünü dinletmeğe muktedirdir.

İşte, camilerde hocaların, meydanlarda siyaset adamlarının vermedikleri vaazları, bu yüzdendir ki seminerlerde Atatürk çocukları vermektedir. .

K A D I N

Moda

Yeni bolluklar

Çuval biçimi veya düşük belli elbiseler yazın ancak abiye olarak giyilebilmektedir. Sıcak günlerde, tiril tiril kumaşlardan vücuda yapışık elbiseler yapmak elbette ki pratik değildir. Bunun için, Parisli büyük terziler dahi, yaz için, bol etekli hatta bele iyice oturmuş rahat modeller hazırlamayı ihmal etmemişlerdir. Yalnız bu modellerin bazı hususiyetleri vardır ve modaya uymak için buna riayet etmek şarttır. Evvelâ bol etekli elbiselerin boylan bir hayli kısadır- Yalnız bu boy farkı dahi, onları geçen senenin yaz elbiselerinden ayırmaktadır. İkinci mühim fark bollukların daima düz iplik üzerine pliseler, büzgüler veyahut "volanlarla yapılmasıdır. Bir kaç seneden beri unutulmaya başlayan kloşlar ve verev kuplar bu mevsim büsbütün ortadan kalkmıştır. Sallantılı, godeli uzun kloş etekler önümüzdeki aylarda sandıkta kapalı kalmaya mahkûmdur.

Bele bazen bir kemerle» bazen de yalnızca dikişle oturtulan plili büzgülü elbiselerin bedenleri de fazla mübalâğaya kaçmadan, vücut hatlarına intibak etmektedir. Ancak muayyen bir bolluğu olan ve penslerle zenginlik kazanan bazı eteklerin beden kısmı, bilhassa sırtta rüzgârla şişirilmiş gibi kabarıktır. Zaten yeni bollukların bir hususiyeti de elbiselerin şişirilmiş bir manzara arzetmeleridir. Bunu temin eden şey jüponlardır. Elbiselerin altına aynı biçimde ve aynı büzgüler veya plilere sahip jüponlar giymek şarttır. Bu mevsim çok moda olan birşey de, düşürülmüş bele büzülerek takılan kısacık elbiselerdir. Kalça üzerinden itibaren şişirilmiş gibi duran bu eteklerin altından giyilen jüponlar da aynı biçimde kesilmiştir. Kalça hizasına kadar düşürülmemiş, hatif düşük belli bazı modeller de bedeni uzatmaktadır. Bu tip bazı elbiselerin iki kat volanlı etekleri vardır. Birbirine raptedilmemiş olan bu iki katlı etekleri ancak çok zayıf kadınların giyinebilecekleri aşikârdır.

Yeni bolluklar kadınlara bir küçük kız hâli vermektedir. Bunları hafif yaz kumaşlarından, basmalardan, kareli ve çizgili filafillerden yapmak mümkündür. Esasen bütün yaz giyilecek olan, bu rahat elbiselerdir.

İnce kumaşlar

Bu yaz çok moda olan ince kumaşlar, bilhassa benekli veya kareli piedöpül şeklindedir. Bu tip ince kumaşlar daha çok abiye olarak kullanılmakta, bunlardan elbise - manto takımları yapılmaktadır. Bazı benekli kumaşlar yakadan' itibaren pillerle bol şekilde; vücuda hiç intibak ettirilmeden düşürülmüştür.

Gene bu tip ince kumaşların içinde vücudun şeklini gösteren dar kombinezonlar giyildiği de vakidir. Muazzam beyaz yakalı süslü elbiseler spor ve fantezi tarzı birleştirmektedir. Bu büyük yakalar ekseri eşarp veyahut kravat şeklinde bağlanmıştır- Bazen en fantezi elbiselere bir sadelik veren bu büyük beyaz yakalar, bazen' de en sade bluzları süslemektedir.

Mevsimin mayosu
Erkekler üzgün

Yeni desenler

Yaz modellerinde kumaşlar ve biçim kadar rol oynıyan birşey de yeni desenlerdir. Bazen desen elbisenin yegâne süsüdür ve bazı kumaşlar o kadar doldurulmuştur ki terzi için yapılacak şey onu birkaç dikişle vücuda sarmaktan ibarettir.' Düz çuvallar, kupsuz sade biçimler, Çin tarzı gece mantoları, tunikler hep bu çok süslü güzel kumaşları meydana çıkarmak için tatbik edilmektedir. Desenler bu sene çok yeni olmakla beraber ilhamı hep eskiden almaktadır. 1925 senesinde "lango" diye anılan bir portakal rengi, bu sene fevkalâde modadır. Gene siyah fon üzerinde karışık bir şeklide göze çarpan yeşil, mavi. eflâtun ve siklamen renkler revaçtadır. Gül birçok kumaşlarda stilize edilmiştir, fa kat Pariste en çok sükse yapan kumaşlar, abstre resimden geleni desenlerle süslenenlerdir. Beyaz zemin üzerinde gri ve siyah fırça darbeleri bazen ince arabeskler meydana getirmektedir. Bir cereyan da kumaşları XVIII nci asra götürmüş ve onları dallar, rokoko buketleri, güller, zambaklarla süslenmiştir. Hatta kelebekli kumaşlar bile vardır. Basmalar da tıpkı ipekliler gibi çeşitli desenlerle süslenmiştir.

Desenin kumaş ve moda sahasında edindiği bu büyük yer, birçok memleketlerde mahalli zevkin tatmin edilmesine vesile olacaktır. Iran desenleri, Çin motifleri, şimdiden (büyük modellerde göze çarpmaktadır. Türk kumaşlarının, Türk motiflerinin bol bol kullanma zamanı gelmiştir. Yazmadan yapılmış yazlık elbiseler, abani kokteyl takımları, çeşitli dokumalar Türk kadınına kolayca ve fazla para sarfetmeden şık olmak imkânını verebilir, çünkü giyimde bugün, en mühim muvaffakiyeti sağlayan şey; şahsiyetin meydana çıkarılmasıdır. Ve mahalli desenler, mahalli kumaşlar bunu kolayca temin edebilmektedir.

Yeni mayolar

Bu sene mayo modelleri bir hayli değişmiş bulunmaktadır. Strepies elbiseler nasıl azalmışsa streples mayolar da azalmış buna mukabil bikiniye yakın iki parçalı mayolar geçen senelere nispeten bir hayli fazlalaşmıştır. Bu sene moda olan mayoların daha ziyade sırt kısımları açıktır, önden hafif açık yuvarlak veyahut oval bir yakaları, geniş "brötel"leri hattâ ufacık kolları vardır. İşte "bu, önden bazen boğaz kısmına kadar kapalı olan mayolar, kadını daha uzun ve ince göstermektedir. Bu tip mayolar daha ziyade klasik mayoluk kumaşlardan, yün lastekslerden, ierseden, yeni tip naylonlardan yapılmaktadır. Çiçekli ve benekli pamuklu satenlerden, basmalardan, hafif kumaşlardan yapılan mayo lara gelince, bunların da ekseri geniş brötelleri vardır, bunların da arkaları öne göre daha açıktır ama öbürleri gibi dümdüz ve vücuda yapışık değildir. Göğüs kısmında veyahut paçalarda büzgüler, pliler görülmektedir

Deniz için ekseri kadınlar saçlarını kısacık kesecek, kulaklarım ve enselerini gösteren kırpık saçlarla dolaşacaklardır. Geniş kenarlı plaj şapkalarından başka, başı saran küçük kloş şapkalar da çok modadır ve kadınlara bir çocuk manzarası veren bu küçük veyahut büyük şapkalar hasırdan olduğu gibi plaj kıyafetlerine eş ketenlerden çiçekli veyahut düz kumaşlardan da yapılmaktadır. Çizgili mayolar bu sene daha ziyade enine kullanılan kumaşlarla yapılmıştır. Çizgiler incedir. Vücuda çok yapışık, klâsik dümdüz mayoların etekllleri de vardır. Plaj havluları ise bu sene gayet çeşitli ve değişiktir. Elbise biçiminde, ceket şeklinde, etol şeklinde havlular vardır.

MEKTUP

Sayın Nazlı Tlabar

Demokrat Partinin demokrasi mücadelesine atıldığı yıllarda Beyoğlu müteşebbis heyetinde vazife aldığınız günden itibaren, sizin bütün çalışmalarınızı, uzak tan veya yakından takib ettim. 1957 seçimlerinde İstanbulda yaptığınız seçim konuşmaları halâ kulaklarımdadır. Siz seçmenlerinize bir "basın" ve "toplantı ve gösteri yürüyüşleri" kanunlarında oyunuzun bulunmadığını söylerken, elbette ki bu kanunları tasvip etmediğinizi ifade etmek istemiştiniz. Vakıa herhangi bir vaitte bulunmamıştınız ama Istanbulda kazanan demokrat adayların arasında isminizi okuyunca içimde bir ümit belirmişti. Belki Nazlı Tlabar gibi düşünenler, tasvip etmedikleri kanunları değiştirmek için birşeyler yaparlar demiştim. Çünkü hiçbirimizin şüphesi yoktur ki. bir milletvekilinin birinci vazifesi tasvip etmediği kanunları düzeltmeye çalışmaktır. Günler geçiyor, ben hep bekliyordum. Elbette ki bir politikacı için, herşeyin bir zamanı vardı. Yemek pişirilmeden kotarılamazdı ama, şimdi Nazlı Tlabar, artık sizden bunları beklemiyorum, çünkü üç gün devam eden Türk Kadınlar Birliğinin VIII nci Kongresini takib ettim. Bu kongrede siz, Türk Kadınlar Birliğinin Genel Başkanı olarak bulunuyordunuz, ben bir müşahit, bir dinleyici sıfatı ile. İnandığım bir şey var: Eğer bu memlekette demokrasiyi, bütün müesseseleri ile demokrasiyi yerleştirmek istiyorsak ve bunda samimi isek, icab edeni, en ufağından en büyüğüne kadar bütün teşekküllerimizde, aynı titizlikle tatbik etmemiz lazımdır. Herşeyi Büyük Millet Meclisinden bekleyemeyiz. Demokrasi zihniyeti Büyük Meclisten bize değil, bizden Büyük Meclise gidecektir. Demokrasinin yerleşmesi herşeyden evvel hukuk kaidelerine, tüzüklere, nizama riayetle başlar. Çalışabilecek kimselere, hiçbir siyasî görüş farkları gözetmeksizin, imkân vermekle başlar. Maalesef Türk Kadınlar Birliğinin VIII nci Kongresinde, hâkim olan şey bunlar değildir. Tertipler ve Kulis faaliyetleri, aylarca evvel başlamış, delege seçimlerinde birçok zararlı taktikler, kurnazlıklar ve oyunlar sayılmıştır. Kadın faaliyetlerini yakından takip ettiğim için bunların içine girmiş, hâdiseleri, telefon muhaverelerine ve telgraf teatilerine kadar, çok yakından takib etmiştim. Siz seyahatte idiniz. Kongre başladığı gün geldiniz ve ilk gün sizinle uzun uzun konuştuk, hattâ dertleştik. Birçok konularda görüşlerimiz birleşiyordu. Genel Kurul seçimine hazırlanan adayların sarfettikleri politik gayreti size izah etmeye çalıştım. Bunları tasvip etmediğinizi, hattâ üzüldüğünüzü gördüm. Ancak tasvip etmemek kâfi miydi Nazlı Tlabar? O zaman gayrıihtiyari Basın, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunları hakkında sarf ettiğiniz sözleri hatırladım. Yalnızca oya iştirak etmemek te kâfi değildi. Unutmamamız icab eden birşey varsa, o da milletvekillerinin, arada sırada "kırmızı oy" d; kullanabilecekleri dir. Seyahatte olmak, daima güç zamanlarda seyahatte olmak belki insana "siyasi" sıfatını kazandırabilir ama, vazifesini yapan bir milletvekili, vazifesin müdrik bir gene başkan olmak için bu kâfi değildir.

Jale Candan

Nazlı Tlabar

Kongreye öyle bir anda yetiştim ki, üyelerin yüreklerine hakikatli su serpildi. Sildiler alabildiğin' gergindi. Bir muvazene unsuru olacak ve VIII nci Kongrenin hâdisesiz geçmesi için çalışacaktınız ama bu kâfi miydi Nazlı Tlabar? VIII nci Kongrenin hâdisesiz geçmesi de bence kâfi değildi. VIII nci Kongrenin içine particiliğin, isnatların girmemesi, VIII nci Kongrenin en ufak bir maluliyet şüphesi altında kalmaması lâzımdı ye işte bu olamadı.

Ortaya bir rivayet atılmıştır: Halk Partililer Kadınlar Birliğine nüfuz etmek istemektedirler.. Bir Halk Partililer hizbi vardır. Aslında böyle birşey yoktu. O kadar yoktu ki, Halk Partili adayların ismini almak istiyen bir gazeteciye ancak tek bir isim verilebilmiştir. O da. senelerden beri Kurulda çalışan ve particilikle Birlik işlerini birbirinden ayırd etmesini bilmiş malum bir kimsedir. Ama delegeler bu telkin altında ve manevi bir tazyik içinde tutuluyorlardı. Bu arada sureta birleşmiş görünen iki Demokrat Partili hizip, gizli gizli birbirlerinin aleyhine çalışıyorlardı. Oyların tasnifinde ileri sürülen yolsuzluk meydana çıkınca, bunlar birbirlerine düştüler, bir taraf diğerini yere vurdu. Mesele haysiyet. divanına intikal etti. Kongre "gizli oy açık tasnif" kaldesine riayet etmemiş, üstelik oylar bir gece mühürlenmeden muhafaza edilmişti. İşte o zaman sizin üzüldüğünüzü gördüm. Tasnifin yeniden yapılmasını istediniz ve bizzat oyların tasnifinde çalıştınız. Neticeyi biliyorsunuz. Bazı oyların miktarı yarıyarıya değişmiş, oy almadan kurula giren bir üye kuruldan çıkmış, yerine başkası girmiştir. Kaybolan pusula miktarının dördü aşmadığını görünce çok memnun olmuştunuz. Dört pusula neticeyi değiştirmeyecekti. Demek hak yerini bulmuştu.

Muhtemelen hak yerini bulmuştu ama bence bu da kâfi değildir Nazlı Tlabar. Ben orada sizin Türk Kadınlar Birliği Başkanı olarak değil de. Türk Kadınlar Birliğinin bir üyesi olarak seçimlerin yenilenmesini teklif etmenizi bekledim. Türk Kadınlar Birliğinin herşeyden evvel nizam ve kanunlara bağlı olduğunu ispat etmek ve kurnazlığı zekâ ile, gösterişi çalışma ile demagojiyl mantıkla, tertibi seçim propagandası ile karıştıranlara bir ders vermenizi bekledim-

Üzerimize aldığımız işleri küçümsemememiz lâzımdır Nazlı Tlabar, küçümsediğimiz işleri de her ne pahasına olursa olsun üzerimize almamamız lâzımdır. Şahıslar hiçbir zaman müesseselerin yerini tutamamışlardır. Müesseseleri sağlam esaslara dayanacak şekilde kurmak ve lüzumu olunca da, heryerde, "kırmızı oy" kullanmak şarttır. **Jale CANDAN**

Türkiye Gazeteciler Sendikaları Konfederasyonu Kongresinde delegeler
İki el bir baş için

Fikir işçileri

Azizlik

Salonun uğultusu içinde bir ses yükseldi:

"— Mekki Sait Esen"

Bütün başlar gayri ihtiyarı sesin geldiği tarafa çevrildi. "Mekki Sait Esen" diye bağıran kısa boylu, sempatik tavırlı bir gençti. Adı Hasan Pulurdu. Sonra başlar en ön sırada, sol başta oturan bir başka adama, Mekki Sait Esene yöneldi. Nazarları üzerine toplayan orta boylu, hafif tıknaz, çekik kaslı adam bir an için çaresizlik içinde etrafına bakındı. Salonda çıt çıkmıyordu. Belki kırk, belki elli saniye geçti. Sonra adam daldığı düşünceden kurtuldu ve başkanlık kürsüsüne doğru dönerek kabul manasında başını salladı. Bundan sonra da salonda kahkahalar, '"bravo" sesleri çınlamaya başladı.

Hâdise geçen haftanın sonunda Çalışma Bakanlığının üst katındaki geniş salonda yapılan Türkiye Gazeteciler Sendikaları Federasyonu Kongresi sırasında cereyan etti. Bundan birbuçuk ay önce kurulan Konfederasyona, İstanbul ve İzmir Gazeteciler Sendikalarını temsilen otuzyedi delege katılmıştı. Ankara Sendikasını ise, onbir Ankaralı gazeteci temsil ediyordu. Türkiyenin belli başlı üç basın merkezinde çalışan bütün gazetecileri bünyesinde toplayan ve memleketin en büyük gazeteci tevekkülü olmak vasfını taşıyan Federasyonun bu ilk kongresi İktidar ve Muhalefet çevrelerinde de büyük bir alâka uyandırdı. Her iki taraf da gazetecilerle iyi münasebetler tesisi için ellerinden geleni ardlarma koymadılar. İki günlük çalışmalar sırasında bir yandan İktidarı temsilen Çalışma Bakanı, Basın - Yayın ve Turizm Bakanı ve Umum Müdürü, öte yandan da C. H. P. li milletvekilleri, Çalışma programının boş kalan noktalarını yemekler, kokteyller, ziyafetlerle donattılar.

Kongrede» delegeler arasında siyasi grupların da belirli birer temsilci yer almıştı. Hem milletvekili hem de gazeteci olan bu temsilciler, üyesi bulundukları İstanbul Gazeteciler Sendikasının delegesi sıfatıyla Kongreye katıldılar. C. H P. yi temsil eden Ulus Gazetesi Umumi Neşriyat Müdürü Hatay Milletvekili İhsan Adanın hemen yanıbaşında Zafer Gazetesinin siyasî müşaviri Balıkesir Milletvekili Mekki Sait Esen oturuyordu. Politikacı Gazeteciler kongreyi baştan sona kadar her iki hüviyetleriyle de dikkatle takip ettiler.

İşte kongrede bir ara, bütün nazarların üzerinde toplanmasına sebeb olan ve delegelere cidden eğlenceli dakikalar geçirten de bu iki milletvekilinden İktidar partisine mensup bulunanı oldu. Toplantının başladığı ilk dakikalarda başkanlığa bir takrir verildi. Bu takrirde hapiste bulunan gazetecilerin kongrece seçilecek bir heyet tarafından ziyaret edilmesi teklif olunmaktaydı. Seçilecek heyet için ilk aday olarak İhsan Ada gösterildi. Hemen onu takiben de Hasan Pulur, Mekki Sait Esen ismini ortaya attı. Delegeleri sevindiren ve eğlendiren de bu oldu. Mekki Sait Esenin bir gazeteci milletvekili olmasına rağmen partisinin liderlerinin gazeteciler aleyhindeki temayüllerine uymaktan hiç bir zaman geri kalmadığı malûmdur. Meşhur Basın Kanunu Meclisten çıkarken rey vermemek hatırından dahi geçmemişti. Bilâkis Kanunun lehinde rey kullanmıştı. Yani, şimdi ziyaretine gideceği gazetecilerin hapse girmesinde biraz da rol oynamış adamdı. Kongre delegeleri kendi eseri sayılacak bir tatbikatı, Mekki Saite bizzat göstermeğe muvaffak oldukları içini memnundular. Mekki Sait belki de böylece demir parmaklıklar arkasındaki arkadaşları, meslekdaşları ile görüşürken bir muhasebe yapmak imkânına kavuşacaktı.

Mekki Sait, saniyeler boyu suren kararsızlıktan sonra "tabiî' dedi. "giderim". Bunu söylerken, alnından boncuk boncuk terler dökülüyordu. Delegelerin bazısı bu terleri, o gün havanın çok sıcak olmasına yordu.

Mekki Sait. Kongrenin yaptığı emrivakiyi yerine getirmekle bir dereceye kadar hem kendi durumunu» hem de partisinin durumunu kurtardı. Öğleden sonraki oturumda -hâdise sabah oturumunda cereyan etmişti- kürsüye gelen Mekki Sait delegelere şöyle hitap etti:

"— Muhterem arkadaşlar, sabah aldığınız karar mucibince cezeevindeki meslekdaşları ziyaret için Cezaevi Müdürüne müracaat ettim. Ziyaretin bugün mümkün olmayacağını ancak savcıdan izin alınırsa mahkûm arkadaşlarımızla görüşebileceğimizi söyledi. Ben de bunun üzerine derhal Adalet Bakanı Sayın Budakoğluna telefonu açtım. Kendileri yakından

alakadar oldular. Bizzat savcıya emir verdiler. Böylece Savcının müsadesi ile arkadaşlarımızla görüşmek şimdi mümkün olacaktır."

Bu sözler, bilhassa Ankaralı gazetecirin dudaklarını ısırmalarına sebeb oldu. Bu ne sürat, ne kolaylıktı! Hemen hepsinin gözlerinin önünden, ziyaret günlerinde hapishane kapısı önünde öldürdükleri saatler geçti. Bu kapıdan kaç defa arkadaşlarım göremeden geri döndüklerini hatırladılar. Bir takım delegeler iyi nüfuz ettiler. Hatta içlerinden biri dayanamadı ve:

"— Bravo üstat! Ama bu kolaylık neden? Onu da söylesene?" diye bağırdı.

Mekki Sait, Suali gülümsiyerek geçiştirdi

Federasyonun siyasi hiç bir kastı olmadı. Delegeler, sırf mesleki dertlerini ve meselelerini halledebilecek bir teşkilat kurmanın hazzı içindeydiler. Bu dertlerin ve davaların parti farkı gözetilmeden muhalifi, muvafığı, müstakili hep birlikte halledilmesini arzuluyorlardı. Cezaevini ziyaret edecek heyete Mekki Sait bunun için sokulmak istenmişti. İhsan Ada da öyle. Mühim olan. ertesi gün çıkan gazetelerde şöyle bir resmin intişar etmesiydi: Ön plânda Mekki Sait, İhsan Ada ve Bekir Akımsar -tarafsız bir gazeteci- yanyana. Arkada bir tabelâ: "T. C. Ankara Merkez Cezaevi."

Dışı sizi İçi bizi

Kongrenin bütün havasına, bu fotoğraftaki tabloya uygun bir faaliyet hakim oldu. Siyasi düşünceler katiyyen itibar bulmadı. Göz önünde tutulan meseleler yalnız ve yalnız mesleki dert ve davalardan ibaret kaldı Nitekim İzmir ve Ankara Sendikacılarının okudukları tebliğlerde, yapılan konuşmalarda sadece bunlardan bahsedildi, bunların dışında bir gaye güdülmedi Gerçi seçimler sırasında bazı politik cereyan müntesipleri işlerine gelen bazı adları ileri sürdüler ama bunlara da itibar eden bulunmadı. Nitekim seçimlerde en çok rey alanlar daha geçenlerde on ay hapse mahkûm edilen Ulus yazarı Altan Öymen ile hakkında yirmiden fazla dava açılan. Demokrat İzmir Gazetesi Neşriyat Müdürü Şeref Bakşık oldu. Ama delegeler bunları muhalif tanıdıkları için mi seçtiler? Hayır. Onların mesleki davalardaki çalışmalarına bakmışlar, birinin Ankara, diğerinin İzmir Gazeteciler Sendikası Başkam olmasını, dikkate almışlardı. Nitekim neticede, Federasyonun en mühim mevkiini teşkil eden Genel Sekreterlik vazifesi, de İktidar sempatizanı diye tanınan Murat Kayıhanlıya verildi. Tabii ki onu oraya seçenler de Kayıhanlının iktidar sempatizanlığını değil, tecrübeli bir sendikacı olduğunu düşündüler.

Gazeteciler mesleklerini ve mesleki dâvalarını herşeyden Üstün tutuyorlardı.

CEMİYET

Celâl Bayarın 75 yaşına gelmesi münasebetiyle, Zaferde bir yazı yayınlandı. Yazının muharriri Cehdi Sahingiray, yıldönümü sofrasında yer almış. Bu sofrada, babasını görmüş, Talat Paşayı görmüş, Galip Hocayı görmüş, istila ordularından kurtuluşun sevincini içinde duymuş, Millî ekonomimizin kuruluşu ile itibarımızın yükselmesini tekrar tekrar hissetmiş, Demokrasinin ruhunu ayırmış, Atatürkü inkılâp meşalesinin ışığı ile parlarken görmüş. Yazı söyle bitiyor: "Allah bana ömür verdiği takdirde yüzüncü yıldönümünü kutlarken gene Umurbeydeki o evde Bayarın yanında bulunmak saadet ve mazhariyetine erişeceğim",

Güzel elbise
Fena teşhir

Cehdi Şahingiray kırk yaşında kadardır.

*

Musiki ruhun gıdasıdır derler. Galiba musiki aynı zamanda, dostluk perçinleme âleti de. Bu **hafta** pazartesi akşamı Rus elçiliğinin bahçesindeki bir çardak altında hem dünya politikası hem bizim için politika "bahar aksamı" yaşadı. Aynı masanın etrafında yer silmiş olanlardan işte bir kaçı: İsmet İnönü, Fatin Rüştü Zorlu, Rus büyük elçisi, Amerika 'büyük elçisi, Yugoslav büyük elçisi. Gardenparti, misafir Rus piyanistti Pavel Serebryakov'un şerefine veriliyordu. Tabii partiden evvel piyanist. musikisiyle bütün kalpleri yumuşattı.

•

Mankenliğin ayrı bir meslek olduğu, bir defa daha ortaya çıktı. Brüksel sergisindeki pavyonumuzda yapılacak defile için İstanbuldaki Olgunlaştırma Enstitüsü gibi Ankaradaki Enstitü de nefis elbiseler hazırlamış. Bunları geçen, haftanın sonunda başkent meraklılarına gösterdi. Ama o canım elbiseleri, güzellikten yana fazla bir noksanları bulunmasa da mankenlikten yana öylesine acemi, öylesine sakar tavırlı Uç genç hanım teşhir etti ki seyredenlerin içi paralandı. Acaba bunlara Brüksele hareketlerinden evvel biraz "mankenlik" öğretilse olmaz mı? Zira, elbiselere yazık olacak da...

İstanbulun eski valisi Mümtaz Tarhan geçenlerde Ankaraya geldi. Tabii ilk işi, Eğitim Derneği Kolejini ziyaret oldu. Öğretmenlerle konuştu, öğrencilerle konuştu. Ziyaret o kadar heyecan yarattı ki. ağlayanlar bile oldu. Ama bu sevinç ağlaması mı, yoksa keder ağlaması mıydı, herkes anlayamadı.

İsmet İnönü bu hafta Ankaradan Yeşilköye gelince meydandakiler -alışkanlık!- kuyruk oldular İtibarı her gün biraz daha artan, görünüşü ise her gün biraz daha gençleşen eski Cumhurbaşkanının elini öpmek istiyorlardı. **Ama** İsmet İnönü hiç birine elini öptürmedi, hepsinin elini sıktı. Sonra da, kıskandırmak istercesine dört yaşındaki küçük torunu Hayri İnönünün elini yakalayıp, dudaklarına değdirdi. Etraftaki bir çok "meraklı vatandaş" bunda gizli bir mana olacağını sanarak hâdiseyi raporuna yazıp yazmamayı düşündü ama, gizli manaya nüfuz edemediğinden ekserisi vazgeçti.

MUSİKİ

Konserler

Rusyadan bir ziyaretçi

Geçen hafta Ankara ve İstanbulda konserler veren Rus piyani3ti Pavel Serebryakov, geçen yıl buraya gelen David Oystrah'tan beri Türkiyeyi ilk ziyaret eden Sovyet musikişinasıdır. Bu mevsim, daha ünlü iki Sovyet icracısının Türkiyeye gelecekleri bildirilmişti. Hatta bu iki musikişinasın isimleri İstanbul Filarmoni Derneğinin listesinde ilân edilmiş, konser günü, listedeki di--er sanatçılar için olduğu gibi kesinlikle bildirilmemekle beraber, hiç olmazsa konserin Mart ayında verileceği açıklanmıştı. Bu iki icracı, piyanist Emil Gilels ile kemancı Leonid Kogan'dı. İkisi de, Sovyetlerin kültür propagandası silahlarının en tesirlilerindendi. Fakat Gilels de, Kogan da, izah edilmiyen sebeplerle, bu mevsim Türkiyeye gelemediler,

Sovyetlerin, dış dünyada en büyük isim yapmış iki piyanisti Gilels ite Svyatoslav Rilıter'dir. Serebryakov bentte duyulmuş bir isim değildir. Gerçi o da dış memleketlerde konserler vermiş, İkinci Dünya Savaşından gerek önce, gerek sonra, Almanyada, Avusturyada, Belçikada, Fransada, hattâ İrlanda ve Brezilyada çalmıştır. Fakat bir musikişinasın dünya çapında şöhret kazanması bir yandan bu ziyaretleri sık sık tekrarlamıya, öte yandan da Birleşik Amerikayı fethetmiye bağlıdır. Bildirildiğine göre Serebrykov Türkiyeden sonra Amerikaya gidecektir. Bu piyanistin Rusyada yapılmış plâkları vardır, ama bunlar henüz dünya piyasasında yayınlanmamıştır.

Cisimleşmiş duygu

Pavel Serebryakov'un gecen haftaki konserlerinde dinleyiciler üzerine yaptığı tesir, ilerlemiş yaşından sonra, artık dünya çapında,bir şöhrete namzet okluğunu göstermektedir. Ancak başka memleketlerdeki Sovyet kültür ateşelikleri de Türkiye deki -bilhassa İstanbuldaki- gibi hareket ettiği takdirde, bu şöhret hiçbir saman gerçekleşemez. Serebryakov, An. karada ilk konserini verdikten sonra İstanbul a gitti; orada iki gün ardarda iki konser verdi; sonra Ankaraya dönüp ikinci konserini sundu. Ankara konserleri, dinleyici alâkası bakımından, başarılıydı. Halbuki İstanbul konserleri bu bakımdan, bir organizasyon ve tanıtma fiyaskosunu temsil ediyordu.

Şan sinemasında verilen konserin ilân ve afişleri ancak konser günü gazetelerde yayınlandı, duvarlarda göiündü. Sovyet kültür ataşeliği bu önemli konserin düzenlenmesi işini tecrübeli bir manacere değil, sinema müdüriyetine bırakmıştı. Konserden tesadüfen haberi olan tenkitçiler sinema müdüriyetine, teamül gereğince kendilerine gönderilmesi gereken -ve gönderilmeyen- basın biletini temin için başvurduklarında, Sovyet Konsolosluğunun kendi mensuplarım bile gişeden bilet almıya zorladığı cevabıyla karşılaştılar.

Bu kargaşalığın ve herşeyi son dakikaya bırakmanın neticesi olarak ilk konserde salonun altıda biri ancak doluydu ve ikinci konserde olsa olsa bunun bir misli dinleyici vardı. Basın mensupları ve tenkitliler -keza İstanbulun musikişinaslarının ve konser devamlılarının- çoğu konserde yoktu.

İlk gece piyanist sahneye çıkmadan önce, hoparlörden bir ses duyuldu: "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği..." "Sovyet Halk Sanatkârı..." gibi kelimeleri gereksizce tekrarlıyarak, "Serebryakovun büyük eserlerini takdim ederiz... kendileri aynı konserlerine yarın akşam da devam edeceklerdir" gibi gülünç deyimlerle piyanisti takdim etti. Sonra kısaca boylu, tıknaz, 60 yaşında kadar görünen piyanist sahneye çıktı. Kısa parmaklı, yumuk elleri vardı. Bu ellerle -değil virtüöz olmak- nasıl piyano çalınabileceği bile akla gelirdi. Fakat Schumann'ın Arabesk'inin ilk notalarında, yumuşak dokunuşlu, tekniğine hakim, fakat bilhassa duygu bakımından sivrilen bir icracıyla karşı karşıya bulunulduğu anlaşıldı. Antraktta birçok dinleyici "bir dâhi" dinlemiş olduğu kanaatindeydi.

Serebryakov Şostakoviç
"Geçmişte bugün!"

Romantik davranış

Duygululuk ve duyguyu dinleyiciye aktarma kaabiliyeti, Serebryakov'un başlıca vasfıdır. Bu uğurda çok kere herşey -tempolar, eserin yapısı» teferruatı- hiçe sayılmaktadır. Fakat yaptığı herşeyi içten, candan, samimiyetle yapması en büyük tahriflerin bile, bir-duygu akımının büyüsü içinde, dinleyici tarafından hoş karşılanmasını, hattâ farkına varılmamasını sağlamaktadır. Serebryakov, adeta, cisimleşmiş duygudur. Bu bakımdan bilhassa romantik eserlerin ve ondokuzuncu yüzyıl Rus musikisinin icrasında büyük başarı göstermektedir. Liszt'in Sonatı ve Musorgski'nin "Sergiden Tablolar"ı iki programın, en büyük tesir kudretiyle icra edilen eserleri oldu. Piyanistin en hafiften en kuvvetliye kadar bütün nüans derecelerine hakimiyeti, bir nüans plânından ant olarak bir başkasına geçebilmesi, tuşesinin yer yer tüy hafifliğinde oluşu, buna karşı gerektiğinde hacimli, kudretli, yoğun sonoriteler elde edişi, bu eserlerin karakterinin' bütün gerçekliğiyle canlanmasına yardım ediyordu.

Fakat buna karşı- musikinin akımına kendini kapıp koyuveren, seslerin içinde sarhoş olan bu piyanistin,- bir melodi çizgisinin devamlılığım kaybettiği, tempo düzenine riayet etmediği ve arasıra aşırı hızlı çaldığı, ikinci plânda kalması gereken figürleri ana malzemeyi gölgeliyecek şekilde öna aldığı, detayları bulandırdığı oluyordu. Romantik mizaçlı ve romantik eserleri kendi şahsiyetiyle birleştirerek icra eden bu piyanistin. klâsik ve modern eserleri aynı ikna kaabiliyetiyte veremiyeceği tabiidir.

Nitekim Mozartın Re Minör Fantezisi, Ondokuzuncu Yüzyılı hazırlıyan bir eser olmasına rağmen» Chopin'e yakışabilecek bir duygulukla çalındı; çağdaş iki Sovyet bestecisinin eserleri Prokofiyef'in "Romeo ile Juliet" balesinden bir süit ile Şostakoviç'-in "Çocuk Dansları"- hafifmeşrep ve mizahi havaları aksettirilmeden çalındı. Zaten bu iki eser ancak, modern bestecilerin üslûplarını yakından ve derinine tanıyan icracılar tarafından sunulduğunda dinlenebilir hale gelen, bayağı ve sathi klişelerden meydana gelmiş, basit şeylerdir.

Nikolayef ve Glazunofun öğrencisi Pavel Serebryakov'un konserleri' maziden'gelen 'bir ses gibidir. Artık unutulmıya başlanan bir tavrın, ondokuzuncu yüzyılın romantik piyano çalış üslûbunun bir Örneğini vermesi bakımından -bir yandan da başka Rus musikişinaslarının da teyit ettiği gibi, bugün Rusyada musiki eğitiminin henüz, tarihe karışmış ekollerin gerekleri içinde ve çağımızın davranışlarım genellikle hiçe sayarak yapıldığım göstermesi bakımından- ilgi çekicidir Fakat muhakkak olan birşey Pavel Serebryakov'un bu yıl dinlediğimiz birçok piyanist arasında -Ankaraya gelmiyen Hollandalı Hans Henkemans ve Avusturyalı Alfred Brendel ile birlikte- en iyisi olduğudur.

Programlar

Malzemeden önce

Türkiyenin Devlet radyolarında ehliyet ve selâhiyet kifayetsizliği malzeme kifayetsizliğiyle ve teknik zaruretlerle el ele vermiştir. Plâk çalacak iğneden, yayınları aksatmadan devam ettirecek amplifikatör lâmbalarından mahrum radyo istasyonları bu gibi ana ihtiyaçların yanında iyi niyet ve bilgiye de muhtaçtırlar. Ankara radyosunun tevsi ve ıslahı için bir proje, İngiliz Marconi firması tarafından hazırlanmış ve adı geçen firma önümüzdeki birkaç yıl içinde Ankara radyosunu, günümüzün teknik seviyesine -hiç olmazsa- yaklaştırmayı taahhüt etmiştir. Fakat, malzeme ve teknik sahasındaki bu ıslahat, Türkiyenin Devlet Radyosunu meslek sorumluluğu, meslek idealleri taşımıyan kimseler idare ettikçe, ne işe yarar? Marconi taahhüdünü yerine getirdiği zaman, olsa olsa, hoparlörlerden daha temiz bir ses çıkacaktır. Radyonun teknik servisi bir müddet için, iğneyi, lâmbayı, teli, fişi düşünmeden çalışacaktır. Belki de -geçenlerde olduğu gibi- radyoya bağlı kablolardan biri toprak üstünden geçtiği için, hırsızlar tarafından kesilip çalındığı zaman Türkiyenin bir numaralı Devlet Radyosu yayınını tatil etmek zorunda kalmıyacaktır. Belki, şehir cereyanı kesildiğinde Ankara radyosu susmıyacaktır; böyle bir durumda sesim şehir içine duyurmasa bile, yurdun diğer köşelerine işittirecektir; oysa bugün, İstanbullular Ankarayı, meselâ Japonyayı dinler gibi, paraşütler, ses kaymaları içinde dinliyebilmektedirler. Yani zarf değişecektir, düzelecektir. Islah edilmiş olacaktır. Ya mazruf?

Yetişmiş radyoculara ihtiyaç

Mazrufu ıslah etmek için de belki, birkaç yıla kadar nasıl bir hal alacağı şimdiden kestirilemeyecek olan Basın-Yayın ve Turtan Bakanlığının radyo kısmı müdürü -yahut umum müdürü- bugüne kadar defalarca çiğnenmiş bir sakızı ortaya atacaktır: yabancı bir memleketten müşavir getirtmek. Radyo dairesi müdürü -yahut Radyolar Umum Müdürü- ne derece iyi niyetli ve ideal sahibi bir şahıs olursa olsun» yabancı bir müşaviri angaje etmek konusunda sırf kendi insiyatifiyle karar veremiyeceği için, Basın Yayın ve Turizm Bakanının isteğine uymak zorunda kalacaktır. Bakan» ne de olsa Türk Hükümetinin bir üyesidir. Başbakanın arzularına uymak . zorundadır. Başka türlüsünü düşünemez Gönlü razı olsun olmasın» bu arzuyu nakletmekten başka birşey yapamıyacaktır. Getirtilecek müşavirin radyoculuk ahlâkının kazandığı çehreye bilhassa uygun olmasına, yapılan seçmede, hususi bir itina gösterilmiştir. Meselâ, bir zamanlar Hitlerin, Göbelsin, sonra da diyelim ki Peronun veya Nasırın propaganda ve radyo müşavirliğini yapmış bir ecnebinin müşavir olarak celbedilmesi çok uygun görülecektir. Böyle bir şahıs, ilgililerin gerekli araştırmayı, bilgisizlik veya alâkasızlık yüzün* den yapmamış olmaları sebebiyle bulunamadığı takdirde ve yerine kazaen, modern ve hür radyoculuk iklimi içinde yetişmiş biri -diyelim ki bir İngiliz- angaje edildiği takdirde, ona sadece radyoların durumu hakkında -tavsiyelerini de ihtiva eden, bir rapor hazırlama vazifesi verilecek, bu rapor "yabancı bir müşavir bizim hakikatlerimizi, bizim ihtiyaçlarımızı nasıl bilebilir, nasıl anlıyabilir?" iddiasıyla dosyaya kaldırılacak, eski hamamın eski taşlarıyla birlikte muhafaza edilmesine karar verilecektir.

Mesleğini benimsemiş kişiler az

Bir radyonun program müdürüyle, bir gazetenin yazı işleri müdürü esas itibariyle aynı vazifeyi yerine getirirler. Çalışmalarının nihaî hedefi, yayınlarını "satmak'tır. Bir gazetenin hedefi nasıl tirajım arttırmaksa, bir radyonunki de sesini, mümkün olduğu kadar çok insana dinletmektir.

Halbuki bugün Türkiyenin Derlet radyoları sanki sırf bunun aksini yapmak istermiş gibi çalışmaktadırlar. Bu davranış bilhassa, Ankara radyosunda kendini göstermektedir. Bugün Ankara radyosunun yayınları, sabah gözünü açar açmaz kapısının altında gazetesini ariyan ve heyecanla, bir gece önce yaptığı mizanpajı inceliyen, iyi taraflarını beğenen, kusurlarını ariyan, bulan, düzeltmek istiyen bir yazı işleri müdürünün meslek bağlılığından mahrum bir program müdürü tarafından idare ediliyormuş hissini vermektedir. Fakat radyoculuk endişeleri dışında, böylesinin belki de daha iyi olduğunu, amuza iyice yerleştirilmemiş bir tüfeğin geri tepip acemi nişancıyı eninde sonunda yere vuracağım düşünmek mümkündür.

İstanbul radyosunun program idareciliği bakımından daha »ehil ellerde olduğu muhakkaktır. Aradaki büyük seviye farkı» hiç olmazsa suya sabuna dokunmıyan yayınlarda kendim göstermekte ve İstanbul radyosunu irkilmeden takip edilen bir istasyon haline getirmektedir. Ancak su ya sabuna dokunan meseleler işin içine girdiğinde İstanbul radyosu, Ankara radyosunun ikinci nüshası haline gelmektedir. Zaten her iki radyoda da azçok zevkle dinlenen bir iki program varsa -İstanbul radyosunda bu gibi programların sayısı daha çoktur, bunlar ancak, "yukardakilerin" hayat sahasına tecavüz ötmediği, yahut farkına varılmadığı için yapılabilmektedir.

T İ Y A T R O

Yazarlar

Bir Tartışma

Gözlüklü, kumral saçlı adam çantasını masaya koyduktan sonra oturdu. Karşısındaki kalabalığa bakarak oldukça sinirli bir sesle "Aşağılık duygusuna kapılmışız. Tiyatro yazarımız vardır." diye söze başladı.

Hâdise bu haftanın başında Sanatseverler. Klubünde cereyan etmiştir. Bu hâdiseden bir hafta kadar önce aynı salonda "Tiyatro -Sinema Derneği" Türk Tiyatrosunun bugünkü durumu konusunda bir açık oturum tertip etmiş ve bu arada söz alan birçok 'kimse, "batıdaki mânâsiyle Türkiyede tiyatro yazarının olmadığını" ileri sürmüşlerdir. Bu tartışman takip edenler arasında» piyesleri temsil edilmiş olan tiyatro yazarları da vardı. Türkiyede tiyatro yazarının olmadığım söyliyenler, bilhassa Devlet Tiyatrosunda üç piyesi oynanmış olan Turgut Özakmanı bir hayli sinirlendirmişti. Turgut Özakman "Tiyatro Sinema Derneği" idarecilerinden rica etmiş, aynı salonda Türkiyede tiyatro yazan bulunduğunu ispat edeceğini bildirmişti.

Maziden Gelen Sesler

Turgut Özakman bu haftanın başında verdiği konferansta bir hayli sert konuşmuştur. Özakmana göre meseleleri ilmin ışığı altında incelemiyen, tiyatro neşriyatını takip etmiyen bir takım insanlar "iliklerine kadar işleyen aşağılık duygusunu tatmin etmek için kalkıp, Türkiyede tiyatro yazarının olmadığını söylemektedirler. Bu "fikri tembellliklerinin" bir neticesidir.

Ele geçen ilk Türk piyesi "Hikaye-i İbrahim Paşa"yı yazmış olan Abdülhâk Hamidin babası Hayrullah Efendiden beri 116 piyes yazarının İsmi sayılabilir. Bilhassa bunların İçinden Ahmet Vefik Paşa, Musahipzade Celâl ve Necip Fazıla Batı ölçüsünde tiyatro yazarları gözüyle bakılabilir. Bugün de aşağı yukarı on kişi, tiyatro yazarlığım kendilerine meslek edinmemiş olsalar bile, dert edinmişlerdir. Bu durumda hâlâ Türkiyede tiyatro yazan olmadığı fikrinde direnmek, aşağılık duygusundan başka bir şey değildir.

Gâvurun çamuru

Öteden beri tiyatro alanında da "gâvurdan olsun da, isterse çamurdan olsun" zihniyeti hakim olmuştur. Turgut Özakman, konferansında bu zihniyeti çürütmek için oldukça enteresan bir fikir ortaya attı: Meselâ Ahmet Vefik Paşa, en aşağı İtalyanların Goldoni'si değerindedir dedi. Vefik Paşanın Moliere adapteleri herşeyden Önce bizim dilimize, göreneklerimize, kişilerimize uydurulmuştur. Bu halleriyle Vefik Paşa adapteleri mükemmel birer tiyatro eseridir. Moliere de bundan farklı birşey yapmamıştır. Lâtin piyes yazan Platus'tan aldığı oyun kanavalarım Fransız diline, göreneklerine, kişilerine uydurmuştur. Moliere'in Fransada yaptığını, Ahmet Vefik Paşa Türkiyede yapmıştır. O halde niçin Ahmet Vefik Paşa, bir Türk tiyatro yazan olarak inkâr edilir?

Eşeğe semer vursan

Sonra, metin imkânlariyle sahne imkânlarını da göz önüne almak İcab etmektedir. Meselâ halen Büyük Tiyatroda oynanan Ladislaus Fodor'un "Çöl Faresi" «ortalama seviyeyi bile aşamamış bir piyestir. Fakat o kadar iyi temsil edilmektedir ki, "Çöl Faresi" ni herkes iyi piyes saymaktadır. Mevsim başında Üçüncü Tiyatroda oynanan Priestley' in "Haftabaşı" adlı komedisi ise, iyi bir piyes olduğu halde, çok kötü temsil edildiği için sudan bir piyes intibaını uyandırmıştır. Demek ki, bir piyes hakkında hüküm verirken biraz da sahne imkânlarının piyese kazandırdıklarım dikkate almak lâzımdır. "Eşeğe altın semer de vursan eşek eşektir" sözü, piyesler için bir mânâ ifade etmemektedir.

Turgut Özakman
Fiili tekzib

Türkiyedeki piyes yazarları "Çöl Faresi"ni aşan piyesler yazmışlardır. Fakat sırf bir Türk tarafından yazılmış olması, piyesin kötü olduğuna dair yeter bir karine teşkil etmektedir. Türkiyede yazan olan bir milli tiyatro kurulmak isteniyorsa da herşeyden önce bu zihniyeti yıkmak lazımdır. Yüz yıldan beri yapılanları inkâr etmek, milli tiyatronun çekirdeklerini imha etmekten başka bir işe yaramaz.

Bu haftanın başında» Sanatseverler Klubünde Turgut Özakmanın yaptığı konuşma muhakkak ki, milli tiyatronun kurulmasında ikide bir ileri sürülen "efendim, memleketimizde tiyatro yazan yetişmiyor ki, tiyatro eseri yazılmıyor ki" diyenlere ve sırf "fikri tembellik'lar. yüzünden veya snopluklarından- yerli yazarların her türlüsüne burun kıvıran, bahane bulanlara karşı bir çıkış teşkil etmiştir. Turgut Özakmanın bir nazariyeciden ziyade bir şikâyetçi olarak yaptığı konuşma, Türk Tiyatrosunun mazisini örten küllerin eşelenmesi bakımından da faydalı olmuştur Ancak, gönül öyle arzu ederdi ki, Türk tiyatrosunun sayılan az da olsa yazarlarını temsil edenler Turgut Özakmanı, "memleketimizde tiyatro yazarı yetişmiyor, yoktur" diyenlere karşı tek başına bırakmasınlar, sözleriyle değilse bile ard arda verecekleri eserleriyle desteklesinler.

İstanbul

Haberler

İstanbul artık tiyatro hareketlerinin ölü mevsimine girmiştir. Birden bira bastıran sıcaklarla birlikte tiyatrolar da kapanmıştır. Herkesin yazlığa taşınmasından sonra gazino* ların hüküm sürdüğü bir. mevsim başlayacak, koca şehir tam beş ay. bir kaç ufak kıpırdanma hariç tiyatrosuz kalacaktır. İşin aslında İstanbul, büyüklü küçüklü tiyatrolarına, oyuncularına rağmen gene de tiyatrosuzdur.

Koca bir-sezon, üç bölümlü Şehir Tiyatrosu, iki ekiple çalışan Küçük Sahne, Oda Tiyatrosu, Karaca Tiyatro- o güzelim binası ile- kendilerine düşen vazifeyi yapamamışlardır. -,

Şehir Tiyatroları artık, Dram bölümünde bile oynanması adet haline gelen bir vodvil hastalığına tutulmuş. Küçük Sahne bütün iyi niyetlere rağmen eski Halkevi temsillerini bile aratan bir oyun acemiliği içinde çabalamış, ümitle, beklenen Oda Tiyatrosu da Ankaradan kabullendiği soğuk "Misafir" komedisi ile işe başlamış ve fazla hayale kapılanlar hayal kırıklığına uğramakta gecikmemiştir. Bu arada ümit verici tek kıpırdanma, tecrübesiz oyunculuklarına rağmen "genç oyuncular* olmuştur. Tiyatro mevsimini başarı ile kapatamayan bütün tiyatroların son günlerdeki tek düşüncesi turne ve bul turneden kazanacakları paradır. Gene "Genç Oyuncular" hariç, hepsi yalnız para hesabına dayanan bir turne programı çizmişlerdir.

Şehir Tiyatrosu, daha mevsimi kapamadan turne hazırlıklarına girişmiş ve repertuarına "İki Deste Gül". "Deli", "Ölüler Vergi ödemezler" komedilerini almıştır. Turne

kadrolarına giremiyeceklerini anlı- . yanlar, yazı boş geçirmemek için film şirketlerinin kapılarını aşındırmağa başlamışlardır. Bu arada ne turne, ne de film şansı olmayanlar Belediye Tiyatrosu olarak bir ödev yüklenme zaruretini duyup. Gülhane Parkı-nın avutucu Bahar ve Çiçek Bayramında oynamağa karar vermişlerdir. Böylece, yazın hile İstanbullulara hizmet ettiklerini iddia edebileceklerdir. Oynamağa karar yerdikleri ve provasına başladıkları oyun da "Ceza Kanunu"dur Onların kanaatin. ce halk bu tarz oyunları istemekte-dir ve ancak bunu oynarlarsa para kazanabileceklerdir.

Bu da faaliyet

Ceza Kanunu'nun hazırlıkları iler-lerken. "Üvey Babam" gibi istimlak kurbanı Aksaray bölümünde, tutmuş, Teni Tiyatroda perçinlenmiş, ge lir şansı müsbet bir vodvili Şehir Tiyatrosu adı altında semt sinemalarının tozlu sahnelerinde oynamak; sanatı köşe bucağa götürme babında hayır, lı bir iştir diye hükme varılmış ve oyunun afişi Kadıköy duvarlarını süslemeğe başlamaktır.

Küçük Sahne ise, turne macerasına erken başlamış ve en erken dersini alan bir heyet olarak Ankaradan İs-tanbula dönmüştür.

Karaca Tiyatro, "Cam Kırıkları" ndan sonra "Hatıra Defteri" macerasının kuvvetlendirdiği, artık dram oy» namamak Ve bu yüzden kaybedilen prestiji yeniden kazanmak kararı ile ve Bay Karacaya göre gerçek Sanat değeri taşıyan "Mahut Heykel", "Masif İskemle" gibi oyunlarla turneye Bursadan başlamağa hazırlan-maktadır! İstanbul Tiyatrolarının şehir dahili turnelerinde önemli bir gelir kaynağı sayılan Kadıköy seyircisi. Süreyya Operetinden sonra ü-çüncü defa bir prömiyere şahit olmak bahtlılığına ermiş bulunuyor. İki sene evvel Dormenin "Papaz Kaçtı" ile tazelediği bu yol, bu defa da Oda Tiyatrosunun teşebbüsü ile ü-çüncü defa gerçekleşmiş bulunmaktadır. Mevsimi ancak bir piyesle kapatabilen Oda Tiyatrosu, turneye bu arada Kıbrısa gideceği için mevsim sonu bile olsa bir oyun daha hazırlamak mecburiyetini duymuş ve sıcakları hesap ederek isabetli bir kararla oyunun prömiyerini Kadıköyde yapmayı düşünmüştür. Afişlerden ve Pankartlardan öğrenildiğine göre o-yun, üç perdelik bir komedidir. A-dı da "Öteki". Gerek afişlerde, gerek pankartlarda oyunun yazarı hakkında bir bilgi verilmemektedir. Oyuncuların bile ilân edildiği afiş ve pankartlarda yazarın ihmal edilmesi insana ister istemez, tiyatro yöneticilerinin "Misafir" oyununda da aynı şeşeyi bir başka türlü yaptıkların hatır-latmaktadır. Daha evvel ikinci plâna attıkları yazarı, bu sefer afiş *ve* pankartlardan kaldıran Oda Tiyatrosu yöneticileri, her halde bu hareketle tiyatro anlayışlarının ileriliğini göstermek istediler! Bu belki de diğer sanat kollarım yavaş yavaş saran deformasyonun tiyatroda da yapılabileceğinin ilk işaretlerinden biridir. Belki de dünyada ilk defa Tür-kiyede. Oda Tiyatrosunda gerçek bir tiyatro hamlesi yapılacak ve ışık dekor, yazar, oyuncu, seyirci birbirine karışacaktır. Bu form bozukluğunun ilk hamlesi belki de yazarı değil de. yazarın adını yok etmekle yapılacaktır! Hoş bizler, bu mevsim yazarı bile yok eden nice oyunlar seyretmedik mi?

İlk oyunun telâşı ve acemiliği özrüyle örtülmek istenen yazara önem vermeme meselesi, tiyatro anlayışı bakımından Oda Tiyatrosu yöneticileri için hiç te iyi not olmamaktadır. Hele hafif oyunları ile ün salmış İstanbul ve Ses Operetlerinin bile afişlerinde' yazar adı ihmal edilmezken...

Tiyatromuzun Meseleleri

Adilik Bahsi

Refik ERDURAN

Bugün bütün dünyada bir tiyatro buhranı var. Birçok memleketlerde tiyatro hayatı gerek genişlik, gerek derinlik bakımından gerilemekte; gerilemediği birkaç yerde de duraklamış halde. Dünyanın hiçbir noktasında yeri göğü saran, bu san'atın altın çağlarını hatırlatan tiyatrolar **yok.** "Tiyatro ölüyor mu, ölmüyor mu? Tiyatronun işini sinema mı bitirecek, ' televizyon mu?" münakaşaları her tarafta almış yürümüş. Batının en büyük tenkitçileri tiyatronun nabzını yoklayıp göğsünü dinlemekle, akıbeti üstünde kafa yormakla meşgul. İncelemeler sonunda beliren teşhisler arasında bu satırların yazarına en açı**k,** en akla yakın ye gerçeklere en uygun görüneni şöyle hülasa edilebilir;

"Ölmekte olan tiyatro değil, sadece tiyatronun bugünkü tarzıdır. Geçen asrın sonlarına doğru Ibsen'le başlamış bulunan ve o devrin popüler fakat saçma sapan tiyatrosuna karşı bir aksülâmel teşkil eden bu entellektüel temayüllü tarz, seyirciyi sarsmak, azarlamak, ve her piyeste bir tez ileri sürmek arzusundan doğmuştur. Bu yüzden hiçbir zaman büyük kütleye cazip gelmemeğe peşinen mahkûmdur. Üstelik karakter ve vaka unsurunun tabiî kaynaşmasından bir tema çıkaracak yerde bu iki unsuru önceden kararlaştırılmış bir teze uydurmağa çalışmak gibi teknik bakımdan hatalı bir temeli vardı. Halen tiyatromuz bu iki ana hususiyetinin cezasını çekmektedir: **hem** kütlelerden rağbet görmüyor, hem de klâsiklerle boy ölçüşecek şaheserler doğurmuyor."

Tarihi hakikatler bu görüşü 'yüzde yüz desteklemektedir. Tarihte halktan ziyade küçük bir fikir aristokrasisinin zevkine dayanmak niyetiyle ortaya ç:kan büyük şaheserler vermiş bir tek tiyatro yoktur. Bize şimdi çok "ince" çok "seviyeli" adeta ulvi gelen eski Yunan piyesleri ve Şhakespeare'in şaheserleri, büyük kısmını "ayak takımı" dediğimiz kaba ve cahil gurubun teşkil ettiği muazzam kalabalıkların hoşuna gitmek üzere yazılmıştı. Temsil mahalleri çarşı pazar gibi patır-dılı ve hiç te nezih olmayan yerlerdi. Piyesler de bugünkü tiyatromuz için yazan bir müellifin eserine koymağı aklından bile geçire-miyeceği kadar kanlı, melodramatik, "teatral" vak'alarla doluydu: Trajedilerde feci cinayetler, intiharlar» düellolar saklanmalar, keşfetmeler, hortlaklar, takipler, idamlar, işkenceler, göz çıkarmalar vesaire birbirini kovalar. Komediler ise ağza al alınamıyacak laflar, seyredilmesi bugün zor olacak sahnelerle doludur. Bütün bu "adilikler" eserlerin sanat zirvelerine çıkmasına engel olmamıştır. Zira tiyatro budur: ürik, sakin, çıtkırıldım bir sanat değildir. Yazar kabiliyetliyse **hem** halkı büyüler hem de eserine derinlik ve şiiriyet katar, (zamanımızda meselâ Şarlo'nun filmlerinde yaptığı gibi) Nitekim Batı yarım asırdır takip ettiği yolun yanlış olduğunu hissetmeğe ve tiyatroyu, eskisi gibi büyük kütlenin rağbetine kavuşturacak usuller aramağa başlamıştır.

Hal böyleyken bizde bazı aydınlar halkın rağbetini tiyatro için alçaltıcı ve ucuzlatıcı bir tesir saymakta, "Bir piyesin" tutulması mı mühimdir, sanat değeri mi? gibi peşin hükümlü soruları tartışmaktadırlar. Halbuki yapmamız gereken şey Batıda başlayan bu araştırmaya kendi üslubumuzda ve kendi imkânlarımızla katılmaktır-

Antalya yakınındaki Belkıs (Aspandos) Tiyatrosu on beş binden fazla seyirci alır. Burada temsil Verildiği zaman tiyatro civar-dan gelen köylülerle tıklım tıklım dolmaktadır. Bunu iki üç senede bir tekrarlanan bir hususi hâdise olmaktan çıkarıp. Anadolu halkını (ve aydınlarımızı) herzaman, heryerde muazzam kalabalıklar halinde toplayacak bir tiyatro tarzı bulabilsek dünyayı düşündüren problem burada çözülmüş olur.

S P O R

Futbol

Oturalım efendiler

Geçen haftanın sonunda Cumartesi günü Dolmabahçe stadında maç' seyretmeğe gelenler hayli yüksek bilet fiyatlarına ve güç tahammül edilen sıcağa rağmen hayatlarından memnundular. Maç programlarının bozulmasına şiddetle itiraz eden, meraklılar da o gün. gördükleri üçüncü bir maça "Bu da nereden çıktı?" demeyi akıllarından bile geçir» mediler. Günün futbol maçları futbola müsait olmayan bir havada oynandı. Bir yandan sıcakla, bir yandan rakiple mücadele etmek zorunda kalan futbolcular seyircilere futboldan ziyade vakti bir an önce doldurmak için 'koşuştuklarını gösterdiler; bir yığın para ödeyerek aynı sıcakta maç seyretmeğe gelen binlerce kişiye bir "yaz futbolu" sundular.

Günün programında iki maç vardı Fakat, bu iki maçlık program, ikinci karşılaşmanın, başlarında bozuldu ve seyirciler ikinci maç içinde heyecanla oynanmağa başlayan bir üçüncüyü bazan hiddet, bazan üzüntü içinde seyre koyuldular. Ancak bu bir maçtan ziyade sayıları otuzu geçmeyen bir kalabalığın sayısı otuz bine yaklaşan bir diğer kalabalığa karşı kuvvet gösterisi sayılmalıydı. Bir futbol sahasında, dünyanın hiç bir tarafında görülemeyecek derecede çirkin hâdiseler başladığı zaman seyirciler herşeyden önce kendilerini alâkadar eden bu üçüncü maç için futboldan gözlerini çevirdiler. Sıcak, üç hakem ve oyuncular yapayalnız kaldılar.

Hâdisenin başlangıcı hayli eskidir. Kale arkalarında fotoğraf çekmek için bekleyen foto muhabirlerine, dünyanın her yerinde fotoğraf !çukurlarının yaptırılması pek yeni değildir. Maçlarda fotoğrafçıların bu çukurlara girerek çalışmaları ve kalenin tam' arkasında kümelenerek, duhuliye gibi ayakta durularak maç seyredilen bir tribünün, veya ayakta durdukları zaman en önemli görüs alanı kapanan açık tribündeki seyircilerin rahatsız maç seyretmelerini önlemek gerekir. İşte bu çukurlar sadece bu iş için yapılmıştır. Fakat bu çukurların yapılmasından sonra da seyircilerin şikâyeti devam edip gitmiştir. Seyirciler rahatça maç seyredemediklerini, kale arkalarında kümelenen ve ayakta durmayı tercih eden foto muhabirleri yüzünden maçın önemli hareketi golleri bir türlü göremediklerini' söylemektedirler. Fotoğrafçılar ise bir türlü bu çukurlarda çalışmaya yanaşmamaktadırlar. Bir maça hangi şartlarla girildiğini bilmeyenler, bu cümlenin manasını kavrayamazlar. Sabahın erken saatlerinde, binbir mücadeleden sonra içeri giren meraklılar saatlerce, bazan güneşte, bazan yağmurda veya kar altında maç saatini bekler ve bunca beklemeden sonra da futbol yerine önlerine dizileri fotoğrafçıların sırtını seyrederler. Bu seyirciler elbette ki şikâyet ederler. Ancak gecen haftaki maçta defalarca tekrarlanan "Oturalım baylar" sözü seyircilere hiç bir kâr getirmemiş; fotoğrafçılar çukurlarına girmemiş, açık tribün golleri görmemekte devam etmiştir. İşte Cumartesi günkü ikinci maç başladıktan hemen sonra açık tribün ve duhuliye sakinleri de her zamanki mücadelelerine girilmişler. "Oturalım baylar" sesleri duyulmuştur. Önceleri, dikkati çekmeyecek kadar hafif giden hareket, yavaş yavaş artmış ve gözler halkın fotoğrafçılarla yaptığı mücadeleye dönmüştür. Artık bundan sonra İstanbulspor - Demirspor maçı değil, para ödeyerek maca girenlerin, bu para karşılığında futbol seyretmek için önlerindeki perdeyi yıkmak üzere giriştikleri mücadele seyredilmiştir. Önce ağır ağır başlayan protesto sesleri aniden ve bütün Stadı saracak kadar genişlemiş, sanki bir barut fıçısı ateşlenmiş tir. Numaralı tribün gibi hâdise ile hiç alâkası olmayan bir mevkidekiler de ayağa kalkarak protestoya başlamışlar, otuz bin kişi olanca sesiyle otuz kişiyi ve içlerinden ikisini ıslıklamağa koyulmuştur. Ne oluyordu? Bu iki fotoğrafçı ne yapmıştı da bütün stad ayaklanmıştı? Hâdise stadın hemen her yerinden görülmüştü. Halkı bir anda ayağa kaldıran hadise görülmemiş bir haldi. Kendilerine oturmalarını bağıran tribüne dönen bir fotoğrafçı eli ile dünyanın en çirkin hareketini yapmış bunu bir diğerinin aynı tarz davranışı takip etmişti. Şimdi tribünlerden müthiş bir uğultu yükseliyor, mahut kötü terane bu defa fotoğrafçılara bağrılıyordu. Gürültünün arkası kesilecek gibi değildi. Herkesin rahatı kaçmıştı. L Tribünü ye Basın locası artık maçı bırakmış bu hâdisevi seyrediyordu. Böyle şey olamazdı. Halka yapılan hareket çirkin, fakat halkın verdiği cevap bir kat daha çirkindi. Bu arada sahada bir başka mücadele başlamıştı. Durumu gören stad müdürü Şazi Tezcan kale arkasına gelmiş, ıslık, küfür ve alkış sesleri arasında fotoğrafçılara oturmalarını yahut çukura girmelerini ihtar etmişti. Fakat fotoğrafçılar bir türlü oturmuyor, halk bağırıyor, işe polis müdahale ediyordu. Artık ortada futbol yoktu. İşte tam bu arada da oyunun hakemi maçı durdurdu ve fotoğrafçıların daha geri alınmasını istedi. Hâdisenin yatıştığı sanılırken, diğer kaleden gelen bir başka foto muhabiri o çirkin hareketi tekrarlayınca ortalık yemden gürültüye boğuldu. Yeniden protesto sedaları yükseldi. Maçtan sonra futbol değil, bu çirkin hâdise konuşuluyordu. Ertesi günkü gazetelerde hâdiseye geniş bir yer verilmişti. Bâzı gazeteler hâdisede muhabirlerinin haklı olduğunu savunuyordu. Fakat en doğru sözlü ye ağır başlı neşir organı Cumhuriyet bir makale ile halka yapılan çirkin hareketin sebeplerini açıkladı: Fotoğrafçılar dünyanın her yerindeki muhabirlerin girdiği çukurlara girmezlerse gürültü uzayıp gidecekti. Bu arada, halkın çirkin protestosuna karşı da tedbirler, almak gerekirdi. Hâdise pek ufak olmasa gerekti.

Polisler iş başında
Geç kalan müdahale

Yüzünüzü okşıyan eller...

Kadife gibi yumuşak ve taze bir cild arayacağını biliyormusunuz ?

HAVILLAND Kremlerile devamlı surette yüzünüze masaj yaparak bu çok arzu edilen neticeyi elde ediniz. Geceleri HAVILLAND COLD Kremi Gündüzleri HAVILLAND VANISHING Kremini kullanınız.

Kısa bir müddet içinde cildiniz canlılık ve tarava[illegible] kazanmış olur.

Havilland

GÜZEL KADININ KREMİ

PAYKOÇ

BİSKÜVİTLERİ

NEFİSTİR SIHHAT VE ENERJİ KAYNAĞIDIR

Fabrikası - İzmir İkiçeşmelik Cad. No: 174

Telgraf Adresi : Koçpayı - İzmir

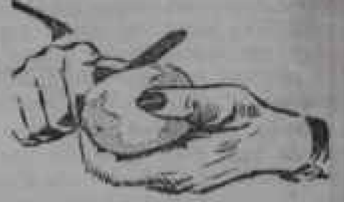

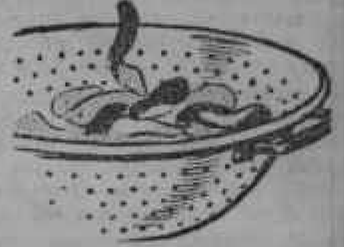

KOMİLİ

BANYO SABUNU

NECMİ KOMİLİ İSTANBUL TEL: 27 31 19

PATATES, SOĞAN **soyarken** enginar ayıklarken elleriniz lekelenir, sertleşir.

PRINCESSE
EL LOSYONU

Cild tahribatını önler **çatlakları** geçirir, nasırları yok **eder.** Size pamuk gibi **bembeyaz** ve yumuşak eller kazandırır.